

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

Σχολή Επαγγελμάτων Υγείας
Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας

Πτυχιακή Εργασία :

**«Η ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΥ
ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΝΤΥΠΟ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟ ΤΥΠΟ»**

Των:

ΖΑΡΚΑ ΕΛΠΙΝΙΚΗ
ΠΡΕΝΤΖΑ ΔΕΣΠΟΙΝΑ
ΣΤΑΜΟΥΛΗ ΙΩΑΝΝΗ
ΧΡΑΠΑΛΟΥ ΙΩΑΝΝΑ

Υπεύθυνη καθηγήτρια: Οικονόμου Αικατερίνη

ΙΟΥΛΙΟΣ 2020

Copyright@ 2020 Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, ΣΕΥ, ΕΛ.ΜΕ.ΠΑ

<https://sw.hmu.gr/>

Το περιεχόμενο της συγκεκριμένης Π.Ε. αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία των Ζάρκα Ελπινίκη, Πρέντζα Δέσποινα, Σταμούλη Ιωάννη και Χραπάλου Ιωάννα, της επιβλέπουσας καθηγήτριας Οικονόμου Αικατερίνης και του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας και προστατεύονται από τους νόμους περί πνευματικής ιδιοκτησίας (Νόμος 2121/1993 και κανόνες Διεθνούς Δικαίου που ισχύουν στην Ελλάδα).

Δήλωση τήρησης της ακαδημαϊκής δεοντολογίας

Οι υπογράφων φοιτητές του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας του ΕΛ.ΜΕ.ΠΑ
Ζάρκα Ελπινίκη, Πρέντζα Δέσποινα, Σταμούλης Ιωάννης και Χραπάλου Ιωάννα

δηλώνουμε υπεύθυνα ότι η παρούσα πτυχιακή εργασία με τίτλο:

«Η Παρουσίαση του Προσφυγικού
μέσα από τον έντυπο και διαδικτυακό τύπο»

είναι στο σύνολό της προϊόν δικής μας δουλειάς και ότι όλες οι πηγές που έχουν χρησιμοποιηθεί αναφέρονται πλήρως. Επίσης δηλώνουμε ότι δεν αποτελεί προϊόν οποιασδήποτε εξωτερικής μη αδειοδοτημένης βοήθειας και ότι δεν έχει υποβληθεί σε οποιοδήποτε ίδρυμα ή οργανισμό προς αξιολόγηση, ούτε έχει δημοσιευθεί στο παρελθόν μέρος αυτής ή στο σύνολό της.

(Υπογραφή)

(Υπογραφή)

(Υπογραφή)

_____
Ζάρκα Ελπινίκη

_____
Πρέντζα Δέσποινα

_____
Σταμούλης Ιωάννης

(Υπογραφή)

_____
Χραπάλου Ιωάννα

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Με την ολοκλήρωση της πτυχιακής εργασίας, θα θέλαμε να εκφράσουμε τις θερμές μας ευχαριστίες σε όλους όσους συνέβαλλαν στην εκπόνησή της.

Οφείλουμε αρχικά, θερμές ευχαριστίες, στην υπεύθυνη καθηγήτριάς μας, Οικονόμου Αικατερίνη, για την επιστημονική καθοδήγησή της, την συμπαράστασή αλλά και την συνεχή υποστήριξή της από την αρχή μέχρι το τέλος.

Τέλος, θα θέλαμε να εκφράσουμε τις βαθύτερες ευχαριστίες μας στις οικογένειες μας, για την ηθική συμπαράσταση και κατανόηση καθ' όλη την διάρκεια των σπουδών μας.

Περιεχόμενα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	9
ABSTRACT	10
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	11
Α΄ ΜΕΡΟΣ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ	14
Κεφάλαιο 1^ο : Ορισμός Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης	14
1.1. Ορισμός Μ.Μ.Ε.....	14
1.2.Κατηγορίες μέσων μαζικής ενημέρωσης	16
1.3. Αντικειμενική πληροφόρηση ή παραπληροφόρηση και «Προπαγάνδα»;.....	18
1.4.Κοινή γνώμη: Ορισμός.....	24
1.5.Επιρροή των ΜΜΕ στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης.....	25
Κεφάλαιο 2^ο : Πρόσφυγες, Μετανάστες και Διεθνείς Ορισμοί	30
2.1 Το φαινόμενο της σύγχρονης μετανάστευσης και τα αίτιά του	30
2.2 Οι έννοιες του «Πρόσφυγα» και του «Μετανάστη» και η ανάγκη αποσαφήνισής τους.....	32
Κεφάλαιο 3^ο: Το «Προσφυγικό, η «Κοινή Γνώμη» και ο ρόλος των ΜΜΕ	36
3.1 Το προσφυγικό ζήτημα στην Ελλάδα το 2019	36
3.2. Έρευνές σχετικά με τις αντιλήψεις και τις στάσεις της ελληνικής κοινωνίας για το Προσφυγικό.....	40
3.3. Ο ρόλος των ΜΜΕ στη διαμόρφωση της «Κοινής Γνώμης» και Στερεότυπα που έχουν δημιουργηθεί από τα ΜΜΕ απέναντι στους πρόσφυγες.	42
Β΄ ΜΕΡΟΣ : ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ	44
Κεφάλαιο 4^ο: Μεθοδολογία Έρευνας	44
4.1 Σκοπός και στόχοι της έρευνας	44
4.2.Επιλογή Μεθοδολογίας	44
4.3 Πηγές Δεδομένων - Στρατηγική Αναζήτησης.....	45
4.3 Ορισμός κριτηρίων ένταξης και αποκλεισμού πηγών πληροφόρησης.....	47
4.4 Καταγραφή και ανάλυση δεδομένων	49
4.5 Κριτική αποτίμησης επιλογής ειδησεογραφικών άρθρων - Κριτήρια διαφοροποίησης είδηση από είδηση.....	50
4.6. Περιγραφή άρθρων που πληρούν τα κριτήρια	51
«Δεν ανεχόμαστε άλλο το βάρος του προσφυγικού»	54
«Οι Ανήλικοι Ασυνόδευτοι Πρόσφυγες Δεν Θέλουν να Μείνουν στην Ελλάδα».....	56
«Προσφυγικό πρόβλημα: Η ελληνική κοινωνία «σώζει»	58
«Διπλωματικές ήττες στο προσφυγικό μετρά η κυβέρνηση».....	59

«Μήνυμα κατά της πολιτικής των κλειστών συνόρων».....	60
«Φεύγουν για να μην τους διώξουν».....	62
«Παιδεία για πρόσφυγες».....	63
«Από τότε είναι έγκλημα να φτάνει ένα παιδί πρόσφυγας μόνο του στην Ελλάδα;».....	65
«Γιατί με κρατάτε εδώ» - Κραυγή από τους ανήλικους πρόσφυγες στην Ελλάδα»	66
«Πιεστικές οι ανάγκες για τους ασυνόδευτους ανήλικους πρόσφυγες»	67
«Εφηβοί πρόσφυγες πουλούν σεξ στο κέντρο της Αθήνας για να επιβιώσουν» (Πρωτότυπο άρθρο : The teenage refugees selling sex on Athens streets)»	69
«Η Ευρώπη Εγκλωβίζει και Πάλι τους Πρόσφυγες στην Ελλάδα»	70
«ΟΗΕ: Οι πρόσφυγες πεθαίνουν από το κρύο στην Ελλάδα»	72
«Απροστάτευτοι οι πρόσφυγες με ειδικές ανάγκες και τα παιδιά»	73
«Διεθνής Αμνηστία: Ακατάλληλα τα κέντρα φιλοξενίας προσφύγων στην Ελλάδα».....	74
«UNICEF : Τέλος στην ταμπέλα «παιδί πρόσφυγας». Ένταξη και στην πρωινή εκπαίδευση»	75
«Σε κόντρα νησιά - κυβέρνηση για το προσφυγικό»	76
«Γόρδιος δεσμός το Προσφυγικό»	79
«Χιλιάδες παιδιά ζητούν άσυλο»	81
«Αντιμέτωπο με νέο προσφυγικό κύμα το Βόρειο Αιγαίο».....	82
«Πρόσφυγες ή μετανάστες; Ποιος αποφασίζει το προφίλ τους;»	84
«Αναχρονισμός στο προσφυγικό – μεταναστευτικό»	86
«Υπερ-συντονιστής για το προσφυγικό»	87
4.7. Μεθοδολογία Ανάλυσης Αποτελεσμάτων	88
4.8. Δυσκολίες - Ενέργειες για άρση δυσκολιών	90
4.9. Ηθικά ζητήματα που προέκυψαν.....	91
4.10. Χρονοδιάγραμμα	92
Κεφάλαιο 5ο: Παρουσίαση ευρημάτων αναζήτησης	94
5.1. Μελέτη της εφημερίδας «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ».....	94
5.1.1. 1ο άρθρο:.....	94
5.1.2. 2ο άρθρο:.....	95
5.1.3. 3ο άρθρο:.....	95
5.1.4. 4ο άρθρο:.....	96
5.1.5. 5ο άρθρο:.....	96
5.2. Μελέτη της εφημερίδας «Πρώτο Θέμα».....	96
5.2.1. 1ο άρθρο:.....	96
5.3. Μελέτη της εφημερίδας «Το Βήμα»	97
5.3.1. 1ο άρθρο	97

5.3.2. 2ο άρθρο:.....	98
5.3.3. 3ο άρθρο:.....	99
5.4. Μελέτη της εφημερίδας «Η Εφημερίδα των Συντακτών»	99
5.4.1. 1ο άρθρο:.....	99
5.4.2. 2ο άρθρο:.....	100
5.4.3. 3ο άρθρο:.....	100
5.5. Μελέτη της εφημερίδας «Η ΑΥΓΗ».....	100
5.5.1. 1ο άρθρο:.....	100
5.6. Μελέτης της ιστοσελίδας «www.news247.gr»	101
5.6.1. 1ο άρθρο:.....	101
5.6.2. 2ο άρθρο:.....	102
5.7. Μελέτης της ιστοσελίδας «www.iefimerida.gr»	102
5.7.1. 1ο άρθρο:.....	102
5.8. Μελέτη της ιστοσελίδας «cnn.gr».....	103
5.8.1. 1ο άρθρο:.....	103
5.8.2. 2ο άρθρο:.....	103
5.8.3. 3ο άρθρο:.....	104
5.9. Μελέτης της ιστοσελίδας «gr.euronews.com»	104
5.9.1. 1ο άρθρο:.....	104
5.9.2. 2ο άρθρο:.....	105
5.9.3. 3ο άρθρο:.....	105
5.10. Μελέτη της ιστοσελίδας «www.vice.com/gr»	106
5.10.1. 1ο άρθρο:.....	106
5.10.2. 2ο άρθρο:.....	106
5.11. Μελέτη της ιστοσελίδας «www.huffingtonpost.gr»	106
5.11.1. 1ο άρθρο:.....	106
Κεφάλαιο 6^ο: Συζήτηση Ευρημάτων – Συμπεράσματα	108
6.1. Συζήτηση Ευρημάτων.....	108
6.1.1. Η προσωπική άποψη του αρθρογράφου/δημοσιογράφου – Υποκειμενικότητα της είδησης	109
6.1.2. Αντικειμενικότητα της είδησης	110
6.1.3. Σύγχυση του όρου πρόσφυγα – μετανάστη	111
6.1.4. Εγκυρότητα της είδησης.....	113
6.2 Συμπεράσματα	115
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	119
ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ.....	119

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ.....	122
ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ	126
ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΕΣ	126
ΔΙΕΘΝΕΙΣ	133

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Αντικείμενο μελέτης της παρούσας πτυχιακής εργασίας αποτελεί το προσφυγικό ζήτημα που απασχολεί την κοινωνία μας σε σημαντικό βαθμό. Πιο συγκεκριμένα, διερευνάται ο τρόπος που το προσφυγικό ζήτημα έχει καλυφθεί από τα ελληνικά ΜΜΕ και συγκεκριμένα από τον τύπο και το διαδίκτυο ασκώντας επιρροή στην κοινή γνώμη. Παρατηρήθηκε ότι υπάρχουν ΜΜΕ που προσδίδουν στον αναγνώστη τη δυνατότητα να παρακολουθήσει το σύνολο των εξελίξεων με στόχο την ενημέρωσή του, ενώ άλλα με την χρήση προπαγάνδας δημιουργούν προκαταλήψεις και στερεότυπα. Η έρευνα επικεντρώνεται στις τεράστιες διαστάσεις που έχει λάβει το θέμα από το 2012 έως και το 2019.

Μέσω της έρευνας επιδιώκεται τόσο να αναδειχθεί η σημαντικότητα της έννοιας του προσφυγικού σε συνδυασμό με το και κατά πόσο τα δεδομένα της ελληνικής κοινωνίας έχουν μεταβληθεί μέσα από την νέα πραγματικότητα, αφετέρου να προβάλλει τη διαμόρφωση της κοινής γνώμης. Για να υλοποιηθεί ο στόχος της παρούσας έρευνας πραγματοποιήθηκε εκτενής αποδελτίωση και ανάλυση άρθρων από ιστοσελίδες ειδησεογραφικού περιεχομένου που έχουν αντίκτυπο στο ελληνικό κοινό καθώς αντίστοιχα και διακεκριμένες εφημερίδες πανελλαδικής κυκλοφορίας.

Μια γενική διαπίστωση αποτελεί το γεγονός ότι σε περιόδους κρίσης η προπαγάνδα διαφαίνεται πιο έντονα. Από την παρούσα εργασία ανακύπτουν προβληματισμοί σχετικά με την αντικειμενικότητα της ενημέρωσης του πολίτη. Υπάρχουν μάλιστα περιπτώσεις όπου παρουσιάζονται άρθρα που εστιάζουν στον ανθρώπινο πόνο κι όχι στην ουσία του γεγονότος.

Σε γενικές γραμμές θα λέγαμε ότι η διαδικτυακή ενημέρωση δεν εξασφαλίζει πάντοτε την εγκυρότητα της είδησης, εξαιτίας του όγκου των πληροφοριών που καλείται να διαχειριστεί ο δημοσιογράφος. Αυτό συντελεί στην κρίση την παραδοσιακής δημοσιογραφίας.

Λέξεις κλειδιά: Προσφυγικό, Πρόσφυγας/ες, Μετανάστευση, Μετανάστης/ες, Ασυνόδευτα παιδιά, Λαθρομετανάστης/ες, Πολιτικό άσυλο, Αιτών/ούντες άσυλο

ABSTRACT

The purpose of this thesis is to research the refugee issue that is of great concern to our society. In particular, it explores the way that the refugee issue has been covered by Greek media and especially by the press and the Internet, influencing public opinion. It has been observed that there are media outlets that give the reader the opportunity to keep track of all developments aimed at keeping them informed, while others use propaganda to create prejudices and stereotypes. The research concentrates on the *dimension* of the *refugee phenomenon* from 2012 to 2019.

The research seeks both to highlight the importance of the concept of refugee in conjunction with and to what extent the data of Greek society have changed through the new reality, on the other hand to highlight the formation of public opinion. In order to accomplish the purpose of this research, extensive analysis of articles from news sites that have an impact on the Greek public, as well as distinguished Greek newspapers was carried out.

A general finding is that during crisis period propaganda is more obvious. This paper raises concerns about the objectivity of informing the citizen. There are even cases that articles are focused more on human suffering rather than the fact.

Final summarization leads into the conclusion, online updating does not always ensure the validity of the news due to the amount of information the journalist is required to manage. This contributes to the crisis of traditional journalism.

Key words: Refugee/s, Immigration, Immigrant/s, Unaccompanied children, Illegal immigrant, political asylum, Applicant/s asylum

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το Προσφυγικό Ζήτημα θεωρείται ένα τα «φλέγοντα ζητήματα» της επικαιρότητας απασχολώντας σημαντικό μέρος του κοινωνικού συνόλου και εγείροντας έντονους προβληματισμούς. Ιδιαίτερα στη χώρα μας με την αύξηση των προσφυγικών ροών την τελευταία επταετία και την παγίωση της εγκατάστασης προσφύγων σε καταυλισμούς σε περιοχές της Ελλάδας, έχουν προκύψει ερωτήματα και σχετικά με τις δυνατότητες διαχείρισης της κατάστασης, την ενσωμάτωση ή μη και το μέλλον αυτών των πληθυσμών. Το ίδιο το θέμα αποτελεί βασικό τμήμα της ειδησεογραφίας των ΜΜΕ και μέσα από την προβολή του ή ειδήσεων που σχετίζονται με αυτό επηρεάζεται ένα μεγάλο κομμάτι της κοινής γνώμης.

Με το ζήτημα της προσφυγικής κρίσης να βρίσκεται συχνά στην κορυφή της θεματολογίας των Μέσων, παρατηρούνται όλο και περισσότερο διαφορετικές προσεγγίσεις ή τρόπος «αποτύπωσης» των ειδήσεων που σχετίζονται με αυτό. Υπάρχουν Μέσα που επιχειρούν είτε να προσεγγίσουν το ζήτημα αντικειμενικά είτε καλλιεργώντας μια θετική εικόνα για τους πρόσφυγες, την ίδια ώρα που αρκετά Μέσα δημοσιεύουν ψευδείς ειδήσεις ενισχύοντας προκαταλήψεις και στερεότυπα που υπάρχουν απέναντι στους πρόσφυγες. Μάλιστα, δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις που μέσα από τα ΜΜΕ αναπαράγονται και προωθούνται ρατσιστικά μηνύματα (Μακρής, 2016, 4-5). Ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια με την όξυνση του προσφυγικού προβλήματος, στα ελληνικά ΜΜΕ κάθε είδους –ραδιόφωνο, τηλεόραση, Τύπος, Διαδίκτυο- έχουν κάνει την εμφάνιση τους, διάφορα ιδεολογήματα και στερεότυπα που αναπαράγονται για τους πρόσφυγες. Ιδιαίτερο πεδίο αναπαραγωγής τέτοιων θέσεων αποτελεί το Διαδίκτυο του οποίου η χρήση έχει αυξηθεί εξαιτίας της ραγδαίας τεχνολογικής εξέλιξης. Η «περισσότερη» ελευθερία έκφρασης που δίνει στους χρήστες μιας σειράς εφαρμογών του το Διαδίκτυο συγκριτικά με τα «παραδοσιακά ΜΜΕ», έχει ως αποτέλεσμα τη διάδοση αρκετά συχνά μηνυμάτων ρητορικής μίσους και αναπαραγωγή προκαταλήψεων απέναντι στους πρόσφυγες. Τα παραπάνω συνυπάρχουν με μια συνειδητή ή μη, διαστρέβλωση της πραγματικότητας, που προκαλείται μέσα από τον τρόπο που τα ΜΜΕ και αρκετοί δημοσιογράφοι μεταδίδουν-αποτυπώνουν την ειδησεογραφία.

Το θέμα που πραγματεύεται η παρούσα πτυχιακή εργασία είναι η παρουσίαση του προσφυγικού ζητήματος μέσα από τον έντυπο και διαδικτυακό τύπο. Πιο συγκεκριμένα, η έρευνα επικεντρώνεται στην αποτύπωση του Προσφυγικού Ζητήματος για την περίοδο 2012-2019 μέσα από τη μελέτη 5 «παραδοσιακών» έντυπων εφημερίδων και 6 ενημερωτικών διαδικτυακών ιστοσελίδων.

Η συγκεκριμένη χρονική περίοδος επιλέγεται καθώς είναι η περίοδος κατά την οποία οι προσφυγικές ροές προς την χώρα μας αυξήθηκαν, ενώ ένας μεγάλος αριθμός προσφύγων παραμένει ουσιαστικά πλέον μόνιμα σε Κέντρα Υποδοχής και διάφορες άλλες δομές. Ο σκοπός της έρευνας είναι διττός. Από τη μια επιδιώκεται να εξεταστεί και να αναλυθεί ο τρόπος με τον οποίο τα επιλεγμένα ΜΜΕ παρουσιάζουν το Προσφυγικό Ζήτημα και από την άλλη να αναδειχθούν και να ερμηνευτούν τυχόν διαφορές που μπορεί να υπάρχουν αναμεταξύ τους ως προς την έκφραση, αποτύπωση και αναπαραγωγή των ειδήσεων. Σε μικρότερο βαθμό στην έρευνα γίνεται προσπάθεια να εξεταστεί ο ρόλος των ΜΜΕ ως προς τη διαμόρφωση αντιλήψεων και «κοινωνικών στάσεων» απέναντι στους πρόσφυγες.

Για τις ανάγκες της έρευνας πραγματοποιήθηκε ανάλυση άρθρων από δημοφιλείς ιστοσελίδες ειδησεογραφικού περιεχομένου και διακεκριμένες εφημερίδες πανελλαδικής κυκλοφορίας. Μέσα από την επιλογή των Μέσων που εξετάστηκαν έγινε προσπάθεια να καλυφθεί το σύνολο του «πολιτικού φάσματος» της χώρας, να εξεταστούν Μέσα με διαφορετικές ιδεολογικές αφετηρίες αλλά και διαφορετικά χαρακτηριστικά. Μέσω της αναλυτικής επεξεργασίας των ειδησεογραφικών πηγών γίνεται προσπάθεια να αναδειχθούν και να αναλυθούν οι διαφορές των Μέσων ως προς την παρουσίαση του Προσφυγικού Ζητήματος.

Η εργασία αποτελείται από έξι κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται συνοπτική αναφορά σε ορισμούς και κατηγορίες που εφάπτονται των ΜΜΕ αλλά και επιστημονικές θεωρήσεις που υπάρχουν ως προς την αντικειμενικότητα των πληροφοριών-μηνυμάτων των ΜΜΕ και την επιρροή που αυτά έχουν στη διαμόρφωση των αντιλήψεων-απόψεων του κοινού. Στο δεύτερο κεφάλαιο αναπτύσσεται συνοπτικά το φαινόμενο της «σύγχρονης μετανάστευσης» και τα αίτια του, ενώ παρατίθενται οι διεθνείς ορισμοί για τον «πρόσφυγα» και τον «μετανάστη», εξαιτίας της σύγχυσης που επικρατεί συχνά μεταξύ των δύο εννοιών. Στο τρίτο κεφάλαιο περιγράφεται συνοπτικά η κατάσταση που διαμορφώθηκε τα τελευταία χρόνια όσο αφορά το Προσφυγικό στη χώρα μας. Παρατίθενται στοιχεία ερευνών

κοινής γνώμης ώστε να καταγραφούν τάσεις που εμφανίζονται στην κοινή γνώμη απέναντι στους πρόσφυγες και το Προσφυγικό Ζήτημα. Εξετάζεται συνοπτικά ο ρόλος των ΜΜΕ στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης απέναντι στους πρόσφυγες. Στο τέταρτο κεφάλαιο αναπτύσσεται ο σκοπός και οι στόχοι της συγκεκριμένης εργασίας, η μεθοδολογία της έρευνας που ακολουθήθηκε, τα κριτήρια που τέθηκαν για την επιλογή και έρευνα στις πηγές που χρησιμοποιήθηκαν, η ανάλυση των δεδομένων που προέκυψαν, οι δυσκολίες που χρειάστηκαν να αντιμετωπιστούν κατά τη διάρκεια της έρευνας και τα ηθικά ζητήματα που προέκυψαν. Στο πέμπτο κεφάλαιο αναπτύσσονται εκτενώς τα ευρήματα που προέκυψαν από την έρευνα σε κάθε Μέσο το οποίο εξετάστηκε, για καθένα από τα οποία υπάρχει ένα ξεχωριστό υποκεφάλαιο. Η εργασία ολοκληρώνεται με συζήτηση των αποτελεσμάτων της έρευνας και την παρουσίαση των συμπερασμάτων. Στο κεφάλαιο αυτό αποτυπώνονται τα βασικά συμπεράσματα που προέκυψαν από την έρευνα, αναπτύσσονται οι θέσεις της συγκεκριμένης πτυχιακής και απαντιούνται στον βαθμό που έγινε δυνατό από την έρευνα, τα ερευνητικά ερωτήματα που είχαν τεθεί.

Α΄ ΜΕΡΟΣ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ

Κεφάλαιο 1^ο : Ορισμός Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης

1.1. Ορισμός Μ.Μ.Ε

Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, αλλά και το διαδίκτυο, αποτελούν αναντίρρητα αναπόσπαστο μέρος της καθημερινότητας των ανθρώπων και της κοινωνίας γενικότερα, τόσο για ενημέρωση, όσο και για ψυχαγωγία. Τα Μ.Μ.Ε. εξαπλώθηκαν μέσα στην πορεία του χρόνου με ραγδαίους ρυθμούς και είναι πλέον ζωτικής σημασίας για αρκετές καθημερινές δραστηριότητες και λειτουργίες του κοινωνικού συνόλου. Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης θεωρούνται η τηλεόραση, το ραδιόφωνο, ο έντυπος και διαδικτυακός τύπος και γενικότερα οτιδήποτε συντελεί στην πληροφόρηση του κοινού, αλλά και στην ελεύθερη διακίνηση και ανταλλαγή πληροφοριών. Στην πιο απλή θεώρηση τους τα Μ.Μ.Ε θα μπορούσαν να οριστούν ως τα μέσα για τη δημόσια γνωστοποίηση ενός πολύ απλού και προβλέψιμου γεγονότος, γενικότερα μιας πληροφορίας (Jean-Noel Jeanneney, 2005). Ουσιαστικά όμως τα Μ.Μ.Ε με τη σημερινή τους μορφή αποτελούν φαινόμενα του 20^{ου} αιώνα. Ιδιαίτερα με την εμπορική-οικονομική διάσταση που απέκτησαν και με το ευρύ κοινό που προσέλκυσαν διαμορφώθηκαν ως:

«(1) Μια «βιομηχανία που συνεχώς αναπτύσσεται δημιουργώντας νέα προϊόντα, υπηρεσίες και νέες θέσεις εργασίας. (2) Μία δύναμη πηγή εξουσίας και μέσα ελέγχου, διαχείρισης και διάδοσης νέων πρακτικών. (3) Ένα πεδίο έκφρασης της δημόσιας ζωής. (4) Ένα πεδίο στο οποίο διακρίνονται οι εξελίξεις στον πολιτισμό, στην ψυχαγωγία και γενικά στους τρόπους διαβίωσης της σύγχρονης κοινωνίας» (Παπαθανασόπουλος, 2001).

Τα Μ.Μ.Ε θεωρητικά αποτελούν μέρος ενός ευρύτερου συστήματος το οποίο διέπεται από τις αρχές της δημοκρατίας. Οι έννοιες της δημοκρατίας εξηγούνται και υφίστανται σε μία δημοκρατική κοινωνία, όπου ο λαός έχει τη δυνατότητα να συμμετέχει ενεργά στη διεύθυνση των δικών του υποθέσεων και όπου τα Μέσα της πληροφόρησης είναι ανοικτά και ελεύθερα (Τσόμσκυ, 1994). Όταν γίνεται αναφορά

στον θεσμό των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης εννοούνται τα τεχνικά μέσα με τα οποία μεταδίδονται ειδήσεις, πληροφορίες, διαδίδονται απόψεις και προωθούνται μηνύματα, που απευθύνονται σε μαζική κλίμακα στους ανθρώπους συνολικά και όχι σε μεμονωμένα άτομα ξεχωριστά. Τα μέσα αυτά διαχωρίζονται σε δύο είδη:

- Στα σύγχρονα μέσα, στα οποία η πληροφορία καταφθάνει στον δέκτη απευθείας την στιγμή που μεταδίδεται, όπως η Τηλεόραση και το Ραδιόφωνο.
- Και στα ασύγχρονα μέσα στα οποία η πληροφορία λαμβάνεται και χρησιμοποιείται από τα άτομα ετεροχρονισμένα σε σχέση με την ώρα μετάδοσης της. Τέτοια θεωρούνται ο Τύπος και το Διαδίκτυο (Βικιπαίδεια, 2020).

Τα Μ.Μ.Ε εμπλέκονται τη σημερινή εποχή στη διενέργεια της διαδικασίας της «Μαζικής Επικοινωνίας» χωρίς όμως να είναι ταυτόσημα με αυτή. Ένας συχνός ορισμός της μαζικής επικοινωνίας είναι αυτός του Janowitz το 1968:

«Οι μαζικές επικοινωνίες συμπεριλαμβάνουν τους θεσμούς και τις τεχνικές με τις οποίες ειδικευμένες ομάδες χρησιμοποιούν τεχνολογικά μέσα (Τύπος, ραδιόφωνο, ταινίες κτλ.) για να διαδώσουν κάποιο συμβολικό περιεχόμενο σε μεγαλύτερα, ετερογενή και διασκορπισμένα ακροατήρια» (Μακ Κουέλ & Βιντάλ, 2001).

Ο όρος «Μαζική» σηματοδοτεί πως η επικοινωνιακή διαδικασία έχει ένα μεγάλο εύρος, πεδίο ή έκταση. Ο όρος «Επικοινωνία» αναφέρεται στην αποδοχή της έννοιας της «μετάδοσης» -πληροφοριών, μηνυμάτων- (ΜακΚουέλ, 1997). Ο καθένας μας εντάσσεται στη «Μαζική Επικοινωνία» μέσα στο ευρύτερο κοινωνικό -πολιτισμικό περιβάλλον, με παράγοντες όπως ο τρόπος ζωής και οι επικρατούσες κοινωνικές αξίες και αντιλήψεις να έχουν καθοριστικό ρόλο για τη διαμόρφωση της συγκεκριμένης διαδικασίας. Δεν υπάρχει επομένως ομοιόμορφη επικοινωνιακή εμπειρία για όλους μας.

Όπως αναφέρει ο Ν. Μακ Κουέλ ο όρος «Μαζική Επικοινωνία» (Mass Communication) μπορεί να χρησιμοποιηθεί με μια ποικιλία τρόπων. Όσο αφορά τις δραστηριότητες των Μ.Μ.Ε ως μια ομάδα ή ένα σύνολο. Όσο αφορά τα διάφορα κριτήρια για τον χαρακτηρισμό και τη χρήση της έννοιας της «Μαζικής Επικοινωνίας». Για παράδειγμα το μέγεθος και τη διαφοροποίηση των ακροατηρίων ή τη φύση των επιρροών μεταξύ των μελών των ακροατηρίων των Μ.Μ.Ε ή των Μ.Μ.Ε ως προς τα ακροατήρια τους. Τέλος, όσο αφορά τη κατασκευή-διατύπωση

μιας σειράς ερωτημάτων που αφορούν την «επικοινωνία» όπως αυτή εφαρμόζεται σε δραστηριότητες των Μ.Μ.Ε (ΜακΚουέλ, 1997).

Επιπλέον διευκρινίζει πως συχνά ο όρος της «Μαζικής Επικοινωνίας» χρησιμοποιείται λαθεμένα όταν: «Αναφέρεται στη διάχυση /διασπορά της ψυχαγωγίας, των τεχνών, της πληροφορίας καθώς και μηνυμάτων της τηλεόρασης, του ραδιοφώνου, των εφημερίδων, των περιοδικών, των κινηματογραφικών ταινιών, της μουσικής και άλλων συναφών ΜΜΕ» (ΜακΚουέλ, 1997). Η χρήση του όρου της «Μαζικής Επικοινωνίας» ενδείκνυται όταν αφορά τα κοινά χαρακτηριστικά της επικοινωνιακής διαδικασίας που παρουσιάζουν κάθε λογής Μ.Μ.Ε. Επιπλέον, ο όρος της «Μαζικής Επικοινωνίας» είναι δόκιμο να διαχωριστεί από τη «Διαπροσωπική Επικοινωνία» που αφορά συνήθως την επικοινωνία μεταξύ μικρών ομάδων, ως προς τον αριθμό των συμμετεχόντων, ή την επικοινωνία πρόσωπο-με-πρόσωπο (ΜακΚουέλ, 1997).

1.2.Κατηγορίες μέσων μαζικής ενημέρωσης

α. Τύπος

Ο Τύπος χωρίζεται σε δύο είδη. Τον ηλεκτρονικό τύπο και τον «παραδοσιακό» Τύπο. Όταν γίνεται αναφορά στον ηλεκτρονικό Τύπο εννοούνται Μέσα, όπως η τηλεόραση ή οι ιστοσελίδες, ενώ ο παραδοσιακός Τύπος μεταδίδει έντυπα την μορφή της πληροφορίας μέσω των εφημερίδων ή των περιοδικών. Στις μέρες μας η εκρηκτική αύξηση της χρήσης του διαδικτύου είχε ως αποτέλεσμα να κερδίζει έδαφος η ηλεκτρονική πληροφόρηση, ενώ, από την άλλη αρκετές εφημερίδες ακόμη και ιστορικής σημασίας, να αντιμετωπίζουν σοβαρό πρόβλημα επιβίωσης.

Όταν αναφερόμαστε στον «παραδοσιακό Τύπο» στο μυαλό μας έρχεται το πιο παλιό και «παραδοσιακό» μαζικό μέσο διάδοσης πληροφοριών, που δεν είναι άλλο από την εφημερίδα. Ως εφημερίδα μπορεί να χαρακτηριστεί κάθε έντυπη περιοδική έκδοση που το υλικό της αναφέρεται σε ειδησεογραφικά γεγονότα που αντικατοπτρίζουν τις εξελίξεις της αντίστοιχης περιόδου έκδοσής της. Αυτή είναι και η διαφορά από το έντυπο περιοδικό, το οποίο μπορεί να έχει είτε κάποια ειδική θεματολογία, είτε να ασχολείται με θέματα μιας ευρύτερης χρονικής περιόδου και όχι απαραίτητα ειδησεογραφικά. Το σύνολο των εφημερίδων και περιοδικών ονομάζεται Τύπος που διακρίνεται ανάλογα σε "ημερήσιο Τύπο", "εβδομαδιαίο Τύπο" κ.λ.π. ή "περιοδικό Τύπο", ειδικότερα για τα περιοδικά. Όπως αναφέρει ο Cohen (1963), «ο Τύπος (...)

σημειώνει τεράστιες επιτυχίες στο να λέει στους αναγνώστες του το θέμα το οποίο πρέπει να σκέφτονται» (Cohen, 1963).

Οι εφημερίδες απευθύνονται σε μεγάλο μέρος του πληθυσμού καθώς το περιεχόμενό τους μπορεί να είναι γενικό ή ειδικό, απευθυνόμενο σε υποομάδες αναγνωστών με συγκεκριμένα ενδιαφέροντα που αφορούν την πολιτική, αθλητική ή οικονομική ζωή. Στη σύγχρονη εποχή η εφημερίδα κατάφερε να «ενώσει» τον ηλεκτρονικό με τον παραδοσιακό Τύπο, σε ένα νέο είδος. Η εφημερίδα έλαβε μια πιο σύγχρονη μορφή, ακολουθώντας την εξέλιξη της τεχνολογίας και το πέρασμα στη ψηφιακή εποχή, που είναι το είδος της “ηλεκτρονικής εφημερίδας” (Βέγλης, 2005).

β. Ραδιόφωνο

Το ραδιόφωνο μέσω των ηχητικών ραδιοκυμάτων που εκπέμπει μεταφέρει στους ακροατές του, είτε ατομικά είτε μαζικά, νέα, μουσική και ειδήσεις. Το ραδιόφωνο στις αρχές του 20ου αιώνα μετέδιδε τις ειδήσεις και την ψυχαγωγία με έναν πρωτότυπο τρόπο που ο κόσμος δεν είχε σκεφτεί ότι μπορεί να συμβεί μέχρι τότε. Στα μέσα του 1920 με 1945 το ραδιόφωνο αναπτύχθηκε στο μέσο μαζικής επικοινωνίας που είχε το μονοπώλιο στην ενημέρωση και συνέβαλλε, παράλληλα με τις εφημερίδες και τα περιοδικά, στη ενίσχυση της «Μαζικής Κουλτούρας». Η δυναμική του ραδιοφώνου άρχισε να μειώνεται με την εμφάνιση και σταδιακή επικράτηση της τηλεόρασης στον χώρο των Μ.Μ.Ε από το 1945 (Sterling & Skretvedt, 2011). Όσο αφορά το Ραδιόφωνο χρειάζεται να σημειωθεί πως η εξέλιξη της τεχνολογίας οδήγησε τη λειτουργία του και με νέες μορφές, όπως η δημιουργία των διαδικτυακών ραδιοφώνων, των γνωστών ως web-radios (Γανοπούλου, 2018).

γ. Τηλεόραση

Η τηλεόραση είναι αποτέλεσμα σειράς ανακαλύψεων, όπως αυτών του ηλεκτρισμού, του φωτός, της λάμπας, της προβολής εικόνων, της κίνησης των εικόνων και πολλών άλλων. Τα πρώτα κανάλια και τηλεοπτικά προγράμματα έκαναν την εμφάνισή τους στις Η.Π.Α. Το σύστημα της τηλεόρασης εμφανίστηκε για πρώτη φορά από τον Σκωτσέζο John Loggie Baird το 1926 και στην συνέχεια το 1927 ξεκίνησε η δημιουργία των πρώτων καναλιών και η αναμετάδοση των πρώτων τηλεοπτικών

εκπομπών Με το πέρασμα του χρόνου η τηλεόραση εξελίχθηκε και αποτέλεσε αναπόσπαστο κομμάτι της καθημερινότητάς της πλειοψηφίας των πολιτών. Μέσα στο πέρασμα του χρόνου και προσεγγίζοντας της σημερινή εποχή, η συσκευή έχει αλλάξει το σχήμα, το μέγεθός, την τεχνολογική της βάση και πλέον τις παροχές της. Η εξέλιξη της λειτουργίας της από το ασπρόμαυρο στο έγχρωμο και στο σημερινό ψηφιακό σήμα είναι πραγματικά εντυπωσιακή. Τη σημερινή εποχή η τηλεόραση κατέχει έναν από τους κυρίαρχους ρόλους για την ενημέρωση των πολιτών, κατέχοντας εξίσου σημαντική θέση με το Διαδίκτυο (Digea.gr).

δ. Διαδίκτυο (Internet)

Το διαδίκτυο ξεκίνησε να χρησιμοποιείται στις αρχές του 1990. Πρόκειται ουσιαστικά για ένα πλέγμα από εκατομμύρια διασυνδεδεμένους υπολογιστές που εκτείνεται σχεδόν σε κάθε γωνιά του πλανήτη και παρέχει τις υπηρεσίες του σε εκατομμύρια χρήστες. Αποτελεί ένα “Παγκόσμιο Ηλεκτρονικό Χωριό”, οι “κάτοικοι” του οποίου, ανεξάρτητα από υπηκοότητα, ηλικία, θρήσκευμα και χρώμα, μοιράζονται πληροφορίες και ανταλλάσσουν «ελεύθερα» απόψεις πέρα από γεωγραφικά και κοινωνικά σύνορα. Η δυνατότητα που παρείχαν οι τεχνολογικές εξελίξεις της τελευταίας δεκαετίας για σύνδεση της κινητής τηλεφωνίας με το Διαδίκτυο, μέσω των «Εξυπνων Τηλεφώνων», έδωσε ακόμα περαιτέρω δυνατότητες στην ηλεκτρονική-διαδικτυακή ενημέρωση (Encyclopedia Britannica, 2019).

1.3. Αντικειμενική πληροφόρηση ή παραπληροφόρηση και «Προπαγάνδα»;

Ο σύγχρονος άνθρωπος βρίσκεται εκτεθειμένος σε έναν «ωκεανό» πληροφόρησης ειδήσεων και πληροφοριών από διάφορες πηγές, ενώ η τριβή του με τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης είναι συχνή και διαρκής με τις αντιλήψεις του για αυτά να μεταβάλλονται. Είναι ιδιαίτερα ενδιαφέροντα τα ευρήματα της έρευνας του Τμήματος Δημοσιογραφίας και Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, το 2016, στα πλαίσια του 5 ετήσιου “*Digital News Report*”, σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης και το Ινστιτούτο *Reuters*. Τα αποτελέσματα της έρευνας έχουν ιδιαίτερη σημασία, καθώς την περίοδο 2015-2016 οι μετακινήσεις προσφυγικών πληθυσμών στην Ευρώπη, μέσω της χώρας μας, παρουσίασαν σημαντική αύξηση. Επιπλέον, η χρονιά αυτή τοποθετείται χρονικά

περίπου στο μέσο της περιόδου που εξετάζεται στη συγκεκριμένη εργασία. Στη μελέτη αυτή για τις «Ψηφιακές Ειδήσεις» στην Ελλάδα, τα αποτελέσματα έδειχναν ότι το ελληνικό κοινό ήταν αρκετά ενεργό όσον αφορά την παρακολούθηση των εξελίξεων και της επικαιρότητας. Το ενδιαφέρον των Ελλήνων για τις ειδήσεις έφτανε στο 66% επί του συνολικού πληθυσμού, 1 στους 3 αυτό-προσδιορίζονταν ως «ουδέτερος» απέναντι στις εξελίξεις ενώ ένα πολύ μικρό ποσοστό δήλωνε ότι δεν ενδιαφέρεται καθόλου για την επικαιρότητα. Προέκυπτε, δηλαδή, πως ένα μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού είχε πρόσβαση στις ειδήσεις σε καθημερινή βάση. Το Διαδίκτυο αποτελούσε κύριο μέσο για την ενημέρωση των πολιτών, αποτελώντας το δημοφιλέστερο μέσο για ενημέρωση στους νέους. Αυξημένη συγκριτικά με τον ευρωπαϊκό μέσο όριο, παρουσιαζόταν στη χώρα μας και η χρήση των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης για την ενημέρωση καθώς ένα ποσοστό 27% προσδιόριζε πως ενημερώνεται σταθερά μέσω αυτών των Μέσων (Καλογερόπουλος, Παναγιώτου & Δημητρακοπούλου, 2016).

Η έρευνα ανέδειξε ταυτόχρονα το σημαντικό έλλειμμα αξιοπιστίας που αντιμετωπίζουν τα Μ.Μ.Ε στη χώρα μας. Μέσα στη πληθώρα πληροφοριών που δέχεται καθημερινά ο καθένας, καλείται να κρίνει κατά πόσο μια είδηση – πληροφορία είναι έγκυρη, ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα και σε ποιο βαθμό επηρεάζεται από την υποκειμενικότητα ή τις επιδιώξεις του αναμεταδότη της. Το ελληνικό κοινό ήταν από τις ελάχιστες περιπτώσεις ευρωπαϊκά που η εμπιστοσύνη απέναντι στους δημοσιογράφους της χώρας παρουσιαζόταν αρκετά περιορισμένη. Από τα αποτελέσματα της έρευνας προέκυψε ότι μόνο το 20% των Ελλήνων θεωρούσε αξιόπιστες τις ειδήσεις που λαμβάνει από τα Μ.Μ.Ε. Βασική αιτία για το γεγονός αυτό, με βάση την έρευνα, φαίνεται πως ήταν τα χαμηλά ποσοστά εμπιστοσύνης απέναντι στους δημοσιογράφους, καθώς μόλις το 11% των ερωτηθέντων τους θεωρούσε αξιόπιστους. Αντίστοιχα ένα ποσοστό μόλις 16% αντιμετώπιζε με εμπιστοσύνη τα Μ.Μ.Ε στο σύνολο τους, ενώ μόνο το 7% των συμμετεχόντων θεωρούσε ότι τα Μ.Μ.Ε λειτουργούν χωρίς πολιτική επιρροή και μόλις το 5% χωρίς επιχειρηματική-οικονομική επιρροή (Καλογερόπουλος, Παναγιώτου & Δημητρακοπούλου, 2016).

Από τα παραπάνω στοιχεία αναδεικνύονται τα αρκετά χαμηλά ποσοστά εμπιστοσύνης του «ενημερωτικού κοινού», γεγονός που μεταφράζεται σε αμφισβήτηση όχι μόνο ως προς το περιεχόμενο της είδησης, αλλά και ως προς τον

πομπό-αναμεταδότη της. Η αμφισβήτηση αυτή συνήθως έχει τη βάση της στην αμφιβολία για την αντικειμενικότητα της είδησης. Για την έννοια της αντικειμενικότητας της είδησης πρέπει να ληφθεί υπόψη ο ορισμός της αντικειμενικότητας, ο οποίος προέρχεται για αρκετούς επιστήμονες από τον Τομέα των Οικονομικών Επιστημών. Ορίζεται ως: *«Μία λογιστική αρχή, κατά την οποία όλες οι λογιστικές πληροφορίες που υπάρχουν πρέπει να αντικατοπτρίζουν την πραγματική εικόνα του αναφερόμενου γεγονότος ή κατάστασης. Αυτό διαπιστώνεται με την αποτύπωση των γεγονότων ή των καταστάσεων σε λογιστικά έγγραφα»*, δηλαδή σε αποδεικτικά στοιχεία αν πραγματοποιηθεί η αντίστοιχη μεταφορά στη δημοσιογραφία (Αλεξιάδης, 2017)

Η αρχή αυτή έχει συντελέσει στη διαμόρφωση του κώδικα δεοντολογίας που ακολουθούν τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης σχετικά με την αρχή της αντικειμενικότητας αλλά και της πολυφωνίας. Χαρακτηριστικά το Συμβούλιο της Επικράτειας αναφέρει ότι η αντικειμενικότητα: *«Επιβάλλει την τήρηση ίσων αποστάσεων από όλες τις δυνατές απόψεις που μπορούν να διατυπωθούν σε σχέση με ένα πολιτικό ή κοινωνικό ζήτημα και ουδετερότητα σε σχέση με τις απόψεις αυτές, υπό την έννοια ότι απαγορεύεται η συστηματική παρουσίαση ορισμένων μόνο εξ αυτών και η αποσιώπηση των υπολοίπων»* (Στρατηλάτης, 2019).

Όσον αφορά στην αρχή της πολυφωνίας, χρειάζεται να τονιστεί πως έχει στόχο την έκφραση όλων των πολιτικών, κοινωνικών, πολιτισμικών, ιδεολογικών απόψεων-εκφράσεων κλπ. και διαμορφώνει και εκείνη με τη σειρά της τη λειτουργία των Μέσων. Η «πολυφωνία» συνδέεται άρρηκτα με τη δημοκρατική αρχή της ελευθερίας έκφρασης του Τύπου και τον σεβασμό απέναντι στην ελευθερία του λόγου. Η αρχή της πολυφωνίας παραβιάζεται: *«όταν δεν παρουσιάζονται γεγονότα της πολιτικής επικαιρότητας, σχετιζόμενα με συγκεκριμένο ή συγκεκριμένα πολιτικά κόμματα και άξια μεταδόσεως με βάση τα κριτήρια της δημοσιογραφικής δεοντολογίας και η παράλειψη αυτή συνεχίζεται σε μακροχρόνιο διάστημα και αυτό συνδέεται ανάλογα με την επικαιρότητα της αντίστοιχης περιόδου και την πυκνότητα των γεγονότων και των εξελίξεων»* (Στρατηλάτης, 2019).

Οι δύο αυτές αρχές φέρνουν μία αντίφαση στην αναπαραγωγή και μετάδοση των εξελίξεων που συμβαίνουν στην ελληνική κοινωνία. Καθώς η πολυφωνία χαρακτηρίζει την έκφραση πολλών απόψεων σχετικά με ένα θέμα, η αντικειμενικότητα αυτού του γεγονότος ίσως να αμφισβητείται. Να σημειωθεί ότι η

δημοσιογραφική κάλυψη και παρουσίαση από τα ελληνικά ΜΜΕ, και στην προκειμένη περίπτωση από τον έντυπο Τύπο, για τις προσφυγικές ροές στην Ελλάδα παρουσιάζει διαφορές από Μέσο σε Μέσο. Πολλοί δημοσιογράφοι χρησιμοποιούν στον γραπτό τους λόγο, και μάλιστα αρκετά συχνά στον τίτλο του κειμένου τους, χαρακτηριστικές λέξεις ή πομπώδεις εκφράσεις που δεν επιτρέπουν στο «αναγνωστικό» κοινό να κατανοήσει τι συμβαίνει στην πραγματικότητα. Η πρακτική αυτή αποσκοπεί είτε στην απόσπαση της προσοχής του πολίτη στο κείμενο τους, είτε στον επηρεασμό της γνώμης του. Πολλές φορές ο τρόπος κάλυψης των εξελίξεων από τα ΜΜΕ έχει ως αποτέλεσμα τη διαστρέβλωση της κρίσης του κοινού και της ίδιας της πραγματικότητας (Φραγκονικολόπουλος, 2010)

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν τα πρωτοσέλιδα των εφημερίδων στις 26 Φεβρουαρίου του 2016, όπου παρουσιάζεται το θέμα της άφιξης ενός μεγάλου «κύματος» προσφύγων στη χώρα μας, καθώς και η κατάθεση πρότασης του πρώην υπουργού Μεταναστευτικής Πολιτικής, Γιάννη Μουζάλα, στη Σύνοδο Υπουργών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προκειμένου να αντιμετωπιστεί το ζήτημα των προσφυγικών ροών στη χώρα μας.

Παρακάτω δίνονται επιγραμματικά οι τίτλοι του γεγονότος όπως παρουσιάστηκαν μέσα από τις εξής εφημερίδες:

- Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ: “Plan B Ευρωπαίων στο προσφυγικό”
- Η ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΩΝ ΣΥΝΤΑΚΤΩΝ: “Ευρώπη η σκοτεινή ήπειρος”
- Ο ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ: “Τα караβάνια μεγαλώνουν, η Ελλάδα εκπέμπει SOS”
- Η ΑΥΓΗ: “Ο πόλεμος των συνόρων”
- ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ: “Η πολιτική της Ε.Ε και της κυβέρνησης εγκλωβίζει χιλιάδες πρόσφυγες μέσα στη χώρα”
- ΕΣΤΙΑ: “Η επιστροφή του Μέττερνιχ”
- KONTRANEWS: “Σε 10 μέρες καταρρέει η Ευρώπη! Δηλώνει ο αρμόδιος Επίτροπος”.
- ΤΑ ΝΕΑ: “Εκτακτη εισφορά ειδικά για συνταξιούχους”
- ΕΘΝΟΣ: “Το σχέδιο δράσης της ΝΑΤΟϊκής αρμάδας”

- ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ: “Μνημείο ο...Βενιζέλος”

Το συγκεκριμένο θέμα παρουσιάστηκε με αρκετά διαφορετικούς τίτλους που αντιπροσωπεύουν και διαφορετικές θέσεις και διαφορετική προσέγγιση απέναντι στις εξελίξεις. Οι συγκεκριμένες εφημερίδες επιλέχθηκαν, εξαιτίας του διαχρονικού τους χαρακτήρα, της πλήρους ειδησεογραφικής κάλυψης που προσφέρουν, των αριθμών κυκλοφορίας των φύλλων τους και των διαφορετικών πολιτικών-ιδεολογικών θέσεων που αντιπροσωπεύουν. Είναι χαρακτηριστικό πως οι εφημερίδες «*Αυγή*», που αποτελεί ουσιαστικά εφημερίδα του ΣΥΡΙΖΑ, και η «*Εφημερίδα των Συντακτών*», που βρίσκονταν πολιτικά-ιδεολογικά κοντά στην τότε κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ, αποτυπώνουν την είδηση αναδεικνύοντας επικεντρώνοντας στις ευθύνες της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη κατάσταση που διαμορφωνόταν. Μια πιο ισορροπημένη θέση με «ουδέτερη αποτύπωση» της είδησης προσπαθεί να ακολουθήσει «*Η Καθημερινή*» επικεντρώνοντας στην πολιτική που θα ακολουθήσει η Ευρωπαϊκή Ένωση για την αντιμετώπιση του Προσφυγικού Ζητήματος, ενώ αντίστοιχα το «*Έθνος*» δίνει ιδιαίτερο βάρος στην προσπάθεια ανασχεσης των προσφυγικών ροών μέσω της εγκατάστασης Νατοϊκής στρατιωτικής δύναμης στο Αιγαίο. Με δραματικούς τίτλους αντιμετωπίζουν το θέμα ο «*Ελεύθερος Τύπος*» και η «*KontraneWS*» ενώ ιδιαίτερα επικριτική στην ευρωπαϊκή πολιτική είναι η «*Εστία*» που παραλληλίζει την ευρωπαϊκή πολιτική με την πολιτική της «*Ιεράς Συμμαχίας*» και του Μέτερνιχ, απέναντι στις εθνικές επαναστάσεις των αρχών του 19^{ου} αιώνα. Ο «*Ριζοσπάστης*», που αποτελεί όργανο της Κ.Ε του Κ.Κ.Ε, ακολουθεί μια πιο ανθρωπιστική προσέγγιση αναδεικνύοντας την κατάσταση των προσφύγων, εκφράζοντας παράλληλα την πολιτική κριτική που ασκούσε το Κ.Κ.Ε εκείνη την περίοδο στην τότε κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ και στην Ε.Ε για τη κατάσταση που διαμορφωνόταν με το Προσφυγικό Ζήτημα. Την ίδια στιγμή η «*Δημοκρατία*» ασχολείται στο πρωτοσέλιδο της με μια συνέντευξη του πρώην υπουργού Ε. Βενιζέλου ασκώντας του προσωπική κριτική, ενώ «*Τα Νέα*» δίνουν βάρος στην οικονομική πολιτική της κυβέρνησης.

Παρατηρείται πως η είδηση αυτή αναπαράγεται από 8 εφημερίδες με τίτλους που φαίνεται να δίνουν βαρύτητα σε διαφορετικές πλευρές, ενώ 2 από τις παραπάνω εφημερίδες ασχολούνται στο πρωτοσέλιδο τους με διαφορετικούς τομείς ειδήσεων. Το ευρύ αναγνωστικό κοινό εκτιθέμενο στην είδηση αυτή διαμορφώνει μία αντίληψη

επί του θέματος, καθώς υπάρχει αλληλεπίδραση μεταξύ πομπού, μηνύματος και δέκτη. Επομένως, εδώ προκύπτει το ερώτημα αν η ανάδειξη και επικέντρωση της προσοχής στην πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης αντικατοπτρίζει την πραγματική σημασία του ρόλου της Ε.Ε για το Προσφυγικό Ζήτημα_και αν είναι πραγματικά αυτό το κύριο ζήτημα από την τρέχουσα ειδησιογραφία που πρέπει να απασχολήσει τον αναγνώστη. Είναι αξιοσημείωτο πως η είδηση αυτή προβάλλεται σε μια περίοδο που τα αποτελέσματα της οικονομικής πολιτικής της κυβέρνησης, ως συνέχεια της προγενέστερης οικονομικής κρίσης, ήταν συχνά το επίκεντρο της Δημόσιας Ζωής ενώ οι κοινωνικοοικονομικές εξελίξεις απασχολούσαν συχνά την «κοινή γνώμη», καθώς έπαιζαν καθοριστικό ρόλο για το επίπεδο διαβίωσης μεγάλου μέρους του πληθυσμού. Από το παραπάνω γίνεται αντιληπτό το εξής: Πως το σημείο-είδηση που θα επικεντρώσει ένα μέρος του *Τύπου* επηρεάζοντας τον πληθυσμό και μπορεί να διαφέρει από Μέσο σε Μέσο αλλά και πως ακόμα για την ίδια είδηση το κάθε Μέσο μπορεί να δώσει βαρύτητα σε διαφορετικό σημείο ακολουθώντας μια διαφορετική προσέγγιση και ερμηνεία.

Στα πλαίσια αναζήτησης της «Αντικειμενική Πληροφόρησης» μεγάλο μέρος του ελληνικού κοινού έχει αποστραφεί από τα παραδοσιακά Μέσα Ενημέρωσης καθώς η εμπιστοσύνη που δείχνει στις ειδήσεις, στους δημοσιογράφους και στα ίδια τα Μέσα είναι σε πολύ χαμηλά ποσοστά. Είναι χαρακτηριστικά τα στοιχεία που αναδεικνύονται στην έρευνα του Τμήματος Δημοσιογραφίας και ΜΜΕ του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης για το 2016, η οποία αναφέρεται παραπάνω. Σύμφωνα με αυτή είναι εξαιρετικά μεγάλο το ποσοστό των Ελλήνων που θεωρεί πως τα Μέσα δεν λειτουργούν ανεξάρτητα αλλά υπό κάποια πολιτική κατεύθυνση με αποτέλεσμα να λειτουργούν «προπαγανδιστικά» και όχι έχοντας πάντα γνώμονα την αντικειμενική ενημέρωση, απέναντι στο κοινό (Καλογερόπουλος, Παναγιώτου & Δημητρακοπούλου, 2016).

Προκύπτει, επομένως, θέμα για την αντικειμενικότητα της ενημέρωσης και από το ίδιο το κοινό-δέκτες. Για την αντιμετώπιση του ζητήματος, μορφές όπως η «Παραμβατική Δημοσιογραφία» ή η «Δημοσιογραφία των Πολιτών» δεν οδηγούν απαραίτητα σε λύσεις όσον αφορά την αντικειμενικότητα της ενημέρωσης των Μέσων. Προφανώς, ο δημοσιογράφος πρέπει να καλύπτει ένα θέμα αντλώντας όσο το δυνατόν περισσότερες πληροφορίες και παράλληλα να λειτουργεί ως ανεξάρτητος παρατηρητής. Συνολικότερα όμως, τα ενημερωτικά Μέσα πρέπει να είναι αξιόπιστα,

ακριβή, δίκαια και αντικειμενικά και με αυτό τον προσανατολισμό να διέπεται η λειτουργία τους. Ο Lippmann, ένας από τους δημοσιογράφους που ασχολήθηκε συστηματικά με τη μελέτη της παραπληροφόρησης και της πραγματοποίησης «προπαγάνδας» από τα ΜΜΕ, εξηγεί στο βιβλίο του «Κοινή Γνώμη», ότι οι ατομικές μας γνώμες μπορούν να διαφέρουν από αυτές που εκφράζονται στον ευρύτερο κόσμο (Lippmann, 1995). Όπως αναφέρει ο Μακ Κουέλ:

«..Αναπτύσσει την έννοια της προπαγάνδας, ισχυριζόμενος ότι για να «προπαγανδιστεί» κάτι πρέπει να (προ)υπάρχει κάποιου είδους φραγμός μεταξύ του κοινού και του γεγονότος/συμβάντος και στη συνέχεια εναπόκειται στα ΜΜΕ να χειραγωγήσουν τα (ίδια τα) γεγονότα ή να παρουσιάσουν στο κοινό μια περιορισμένη ή «παραμορφωμένη» πληροφόρηση για κάποιο γεγονός. Η πληροφόρηση αυτή μπορεί να μην ταυτίζεται με τον τρόπο που το κοινό έχει αντιληφθεί το γεγονός/συμβάν» (Μακ Κουέλ, 1997). Ουσιαστικά μέσα από το έργο του ο Lippmann παρουσίασε τις έννοιες του φύλακα της εισόδου (gate-keeping) και της ημερήσιας διάταξης (agenda setting). Απέδειξε πως τα άτομα χρησιμοποιούν διάφορα ερμηνευτικά «εργαλεία», όπως τα στερεότυπα, για να διαμορφώσουν τη γνώμη τους. Στερεοτυπικές κρίσεις οι οποίες όμως μπορούσαν να αλλάξουν όταν τα Μ.Μ.Ε παρουσίαζαν στο κοινό μια διαφορετική πληροφόρηση σχετικά με ένα ζήτημα, οδηγώντας στη μεταβολή της αντίληψης του κοινού για παράδειγμα, ως προς ένα γεγονός. Συνολικότερα, ο Lippmann αναγνώριζε πως τα Μέσα αλλοίωναν ή διαμόρφωναν με τέτοιο τρόπο την παρουσίαση της ειδησιογραφίας και τη «ροή της πληροφόρησης», ώστε να περιορίζουν το περιεχόμενο της είδησης που παρουσιαζόταν τελικά στο κοινό. Κατά τον ίδιο τα Μ.Μ.Ε αποτελούσαν τον σύνδεσμο ανάμεσα στις εξατομικευμένες αντιλήψεις των αναγνωστών-κοινό και στον υπόλοιπο κόσμο, ο οποίος υπήρχε στην πραγματικότητα πέρα από τη συνείδηση-αντίληψη τους (Μακ Κουέλ, 1997).

1.4.Κοινή γνώμη: Ορισμός

Η Κοινή Γνώμη δεν είναι ένα απλό άθροισμα ατομικών γνώμων. Παρά τις διαφορετικές θεωρήσεις και προσεγγίσεις που έχουν αναπτυχθεί μπορεί να αναφερθεί πως αποτελεί συνθετική έκφραση μιας συνολικής κοινωνικής αντίληψης που σχετίζεται με το τι ενδιαφέρει το σύνολο. Η γνώμη επομένως αφορά την αποδοχή και απόρριψη εκ μέρους του ατόμου μιας σειράς αξιών, αντιλήψεων, πεποιθήσεων,

ιδεών, στερεοτύπων, που συνδέονται μ' αυτές και που αποτελούν το υπόστρωμα της εκάστοτε στάσης και κατά συνέπεια το περιεχόμενο της νοοτροπίας του (Lippmann, 1988). Με πιο απλοϊκή διατύπωση θα μπορούσε να αναφερθεί ως «...Μεγάλες εικόνες του κόσμου που υπερβαίνουν τις εμπειρίες των ανθρώπων ή δίνουν αυτή την εντύπωση για να ικανοποιήσουν τα Μέσα τους...» (Peters, 2000).

Μια προσπάθεια για έναν συμπυκνωμένο ορισμό της Κοινής Γνώμης πραγματοποίησε ο W. Lippmann:

« ...Μαθαίνει να βλέπει με τη διάνοια του τις τεράστιες αναλογίες του κόσμου που ποτέ δε θα μπορούσε να δει, να αγγίξει, να μυρίσει, να ακούσει ή να θυμηθεί. Προοδευτικά δημιουργεί για τον εαυτό του μιαν αξιόπιστη εικόνα μέσα στο κεφάλι του για τον κόσμο που είναι πέρα από την προσιτότητά του. Τα χαρακτηριστικά αυτά του εξωτερικού κόσμου που έχουν να κάνουν με τη συμπεριφορά άλλων ανθρώπων, στο βαθμό που αυτή η συμπεριφορά διασταυρώνεται με τη δική μας, εξαρτάται από εμάς ή μας ενδιαφέρει τα ονομάζουμε χονδρικά δημόσιες-υποθέσεις. Οι εικόνες μέσα στο κεφάλι των άλλων αυτών ανθρώπων, η εικόνα τους για τον εαυτό μας, για τους άλλους, για τις ανάγκες τους, τους σκοπούς και τις σχέσεις, είναι οι κοινές τους γνώμες. Οι εικόνες εκείνες οι οποίες επενεργούν σε ομάδες ανθρώπων, ή που ενεργοποιούνται από άτομα που ενεργούν στο όνομα ομάδων, είναι η Κοινή Γνώμη με κεφαλαία γράμματα...» (Lippmann, 1988).

1.5.Επιρροή των ΜΜΕ στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης

Είναι αξιοσημείωτο το γεγονός ότι τα ΜΜΕ επηρεάζουν και διαμορφώνουν την κοινή γνώμη. Η προβολή και η επιρροή της άποψης ότι η έξαρση της εγκληματικότητας σε κάποιες χώρες οφείλεται σε μεγάλο βαθμό σε συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες, όπως είναι οι μετανάστες και οι πρόσφυγες και όχι σε άλλα κοινωνικά-οικονομικά αίτια, είναι ένα τέτοιο παράδειγμα. Η κοινή γνώμη τείνει να αποδέχεται συνήθως αυτό που παρουσιάζεται από τα ΜΜΕ χωρίς να προβαίνει σε κριτική. Ένα σημαντικό μέρος του κοινωνικού συνόλου αποδέχεται τις ειδήσεις και τις απόψεις που αναπαράγεται από το πολιτικό σύστημα και τα ΜΜΕ. Κατά τον Lippmann η κοινή γνώμη επηρεάζεται -λιγότερο ή περισσότερο πρόσκαιρα -από την προπαγάνδα, η οποία ακριβώς απευθύνεται κατά κανόνα σε αυτά τα ανορθολογικά στοιχεία, τα οποία συγκαλύπτει κάτω από ένα μανδύα λογικοφανούς

επιχειρηματολογίας. Για τον ίδιο, η εσωτερική εικόνα που έχουν τα άτομα για τον κόσμο επηρεάζει τη διαμόρφωση των ιδεών που έχουν για τον έξω κόσμο και κατά συνέπεια την επικοινωνία αυτών των ιδεών με τους άλλους ανθρώπους. Αυτό οφείλεται κυρίως σε παράγοντες όπως οι «τεχνητές λογοκρισίες», η σημασία που δίνεται στις δημόσιες υποθέσεις, η ανάγκη για σύμπτυξη τόσων συνεχόμενων και πολυσύνθετων μηνυμάτων σε απλοϊκές γνώριμες εικόνες και η αδυναμία των ατόμων να αντιμετωπίσουν αυτές τις πολυσύνθετες έννοιες λόγω της καθημερινότητάς τους. Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης είναι ακριβώς εκείνος ο πομπός όλων των προαναφερθέντων πολυσύνθετων μηνυμάτων στην κοινωνία (Lippmann, 1988).

Μία πρώτη προσέγγιση για την αποτύπωση της ισχύος των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης αποτελεί η θεωρία της μαγικής σφαίρας ή αλλιώς «υποδερμικής βελόνας». Το «μοντέλο» της υποδερμικής βελόνας εξηγείται μέσα από ένα συμβάν τον Οκτώβριο του 1938. Σε μία ραδιοφωνική εκπομπή στην Αμερική, το πρόγραμμα «Ο πόλεμος των κόσμων», μετέδωσε την απόβαση εξωγήινων στο Νιου Τζέρσεϋ και την επίθεση τους σε ανθρώπους. Οι ακροατές που συντονίστηκαν εκείνη την ώρα στη ραδιοφωνική εκπομπή είχαν πιστέψει ότι το πρόγραμμα ήταν πραγματικό. Εκατοντάδες άτομα τηλεφώνησαν στην αστυνομία και στα πυροσβεστικά τμήματα για ενημερώσεις και να προστατευθούν, ενώ αρκετοί έσπευσαν σε καταστήματα για να αγοράσουν προμήθειες έκτακτης ανάγκης. Η θεωρία της υποδερμικής βελόνας προϋποθέτει ότι τα μέσα δημιουργούν μηνύματα με συγκεκριμένο σκοπό - δηλαδή την απόκτηση συγκεκριμένης απάντησης - έχοντας μια άμεση επιρροή μέσω των πληροφοριών-μηνυμάτων που εγχέουν στη συνείδηση των μαζών. Βάση του μοντέλου αποτελούσε η θέση πως οι άνθρωποι αντιδρούν με τον ίδιο τρόπο σε ένα μήνυμα. Γνωστότερός υποστηρικτής αυτού του μοντέλου ήταν ο E. Katz του οποίου μέντορας ήταν ο P. Lazarsfeld που ήταν από τους πρώτους που ασχολήθηκαν με την ανάπτυξη του παραπάνω «μοντέλου». Το «μοντέλο» αυτό εξελίχθηκε περαιτέρω από τους M. Gurevitch και H. Haas, ωστόσο η κριτική που δέχτηκε οδήγησε σταδιακά στην αποφυγή της χρήσης του. Βάση της κριτικής αποτέλεσε η θέση πως η συγκεκριμένη θεώρηση υποτιμούσε τις ικανότητες της κριτικής σκέψης και πως δεν λάμβανε υπόψη του τις δημογραφικές μεταβλητές και ιδιαίτερα την εκπαίδευση, παράγοντες που οδηγούν τους ανθρώπους στην ανάπτυξη ανεξάρτητης σκέψης και συμπεριφοράς. Έτσι, η προσοχή δόθηκε στην ανάπτυξη μιας περισσότερο ρεαλιστικής θεώρησης της Μαζικής Επικοινωνίας,

γεγονός που αποτυπώθηκε στη θεωρία της «Ημερήσιας Διάταξης» (Μακ Κουέλ, 1997).

Αυτή η νέα θεώρηση της «Δημιουργίας Ατζέντας» ή «Ημερήσιας Διάταξης» προήλθε από τους Mc Combs και Shaw το 1972 και ανασκευάστηκε από τους ίδιους το 1993. Είχε ως βάση της τη θέση πως τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης μέσα από την ειδησεογραφική κάλυψη και ιεράρχηση των ειδήσεων - γεγονότων που πραγματοποιούν, καθορίζουν ποια γεγονότα είναι σημαντικά και σε ποια γεγονότα οι πρόσωπα θα δώσουν έμφαση και προσοχή οι τηλεθεατές (DeVito, 2004).

Με αφορμή το σκάνδαλο «Γουτεργκέιτ» και την ιδιαίτερη προσοχή που δόθηκε σε αυτό από τα Μ.Μ.Ε, παρόλο που η πολιτική διαφθορά δεν ήταν κάτι άγνωστο στο ευρύ κοινό, οι Mc Combs και Shaw έγραφαν το 1976:

«Τα μέλη του κοινού όχι μόνο μαθαίνουν για τα κοινά θέματα, καθώς και για άλλα ζητήματα, μέσω των ΜΜΕ, αλλά επίσης μαθαίνουν πόσο μεγάλη προσοχή θα πρέπει να δώσουν σε ένα θέμα ή ζήτημα ανάλογα με την έμφαση που του προσδίδουν τα ΜΜΕ. Για παράδειγμα, σκεπτόμενοι τι λένε οι υποψήφιοι κατά τη διάρκεια μιας προεκλογικής καμπάνιας, τα ΜΜΕ σαφώς προσδιορίζουν ποια είναι τα σπουδαιότερα θέματα. Με άλλα λόγια, τα ΜΜΕ θέτουν τη θεματολογία της εκστρατείας. Αυτή τη δυνατότητα των ΜΜΕ, δηλαδή το να ασκούν επιρροή στη νοητική μεταβολή των ατόμων, αποτελεί μία από τις σημαντικότερες πλευρές της ισχύος της μαζικής επικοινωνίας» (Μακ Κουέλ & Βιντάλ, 2001).

Η θεωρία αυτή αναπτύχθηκε περαιτέρω από τους Agee, Ault και Emery το 1997, οι οποίοι όχι μόνο ανέδειξαν την ικανότητα των ΜΜΕ να εστιάσουν την προσοχή του κοινού σε γεγονότα αλλά και σε ιδέες, αναδεικνύοντας την ιδεολογική επιρροή που έχουν τα ΜΜΕ στο κοινό (DeVito, 2004). Ουσιαστικά, αποτυπώνοντας τη ρήση του Edelstein το 1993, ο οποίος ανέφερε πως: *«..Τα μέσα ενημέρωσης “δεν λένε στους ανθρώπους “τι να σκεφτούν” αλλά πώς να σκεφτούν..” (DeVito, 2004).*

Βέβαια με την όλο και περαιτέρω ανάπτυξη του Διαδικτύου, των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ηλεκτρονικών μορφών ενημέρωσης που εμπεριέχουν τη συμμετοχή των πολιτών, τίθεται υπό διερεύνηση ως ένα βαθμό το κατά πόσο τα ΜΜΕ θέτουν πάντα την «καθημερινή ατζέντα» ή αν συμβαίνει και το αντίστροφο. Η ίδια η ανάπτυξη της «Διαδικτυακής Δημοσιογραφίας», της «Δημοσιογραφίας των Πολιτών» και η ευρεία χρήση και δυναμική των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, όπως

αποδείχθηκε ως ένα βαθμό και με τα γεγονότα της «Αραβικής Άνοιξης» το 2011, έρχονται να ενισχύσουν τον παραπάνω προβληματισμό για τη σημερινή εποχή (Βέγλης, 2005; Eaton, 2013).

Εξίσου σημαντική για την κατανόηση της επιρροής των ΜΜΕ στη διαμόρφωση της «Κοινής Γνώμης» είναι η θεωρία της «Πλαισίωσης» του Goffman. Το 1974 ο κοινωνιολόγος Ervin Goffman ασχολήθηκε με την έννοια της ερμηνευτικής πλαισίωσης των γεγονότων. Χρησιμοποιώντας διάφορα παραδείγματα ανέδειξε πως η ερμηνεία ενός γεγονότος-αντικειμένου καθορίζεται μέσα από το πλαίσιο στο οποίο τίθεται. Διαπίστωσε πως η προσέγγιση-ερμηνεία της πραγματικότητας και η κατανόηση των μηνυμάτων-πληροφοριών που λαμβάνουμε σχετίζεται σε πολύ μεγάλο βαθμό με τον τρόπο που αυτά παρουσιάζονται σε εμάς. Η θεωρία της Πλαισίωσης πραγματώνεται σαν διαδικασία στον χώρο της ενημέρωσης σε διάφορες φάσεις, όπως για παράδειγμα στην αναπαραγωγή των ειδήσεων και της ενημέρωσης. Σε ένα πρώτο στάδιο συναντάται στην «πλαισίωση των εκδοτών» όπου καθορίζονται τα κριτήρια για τη διαμόρφωση της ενημέρωσης του κοινού. Σε αυτά συμπεριλαμβάνονται τα συμφέροντα του κάθε εκδότη, προσωπικοί λόγοι και θεσμικοί όροι. Σε ένα δεύτερο στάδιο συναντάται στην περιγραφή των ειδήσεων. Ο τρόπος που λέγεται κάτι, η κατανόηση ενός θέματος, η έμφαση που δίνεται σε συγκεκριμένα σημεία, τα όρια που τίθενται στις πληροφορίες επηρεάζουν τον τρόπο ερμηνείας της ειδησιογραφίας. Τέλος σε ένα τρίτο στάδιο συναντάται κατά τη διαδικασία «ακρόασης» της είδησης από το κοινό και ουσιαστικά πρόκειται για τη διαδικασία κατά την οποία, οι αντιλήψεις που κυριαρχούν στο κοινό αλληλεπιδρούν με τις δύο προηγούμενες διαδικασίες «πλαισίωσης» καθορίζοντας τη λειτουργία-συμπεριφορά του κοινού (Goffman, 1974).

Στις παραπάνω θεωρητικές προσεγγίσεις η έμφαση δινόταν στον τρόπο με τον οποίο τα Μέσα επηρέαζαν το κοινό. Δεν λείπουν όμως και προσεγγίσεις που επιχειρούν να ερμηνεύσουν τη στάση του κοινού απέναντι στα Μέσα - από την πλευρά των δεκτών των μηνυμάτων - δίνοντας έμφαση στις διαδικασίες, μέσα από τις οποίες το κοινό επιλέγει συγκεκριμένα ΜΜΕ. Η προσέγγιση των «Χρήσεων και των Ικανοποιήσεων», η οποία αρχικά αναπτύχθηκε το 1974 από τους Blumler J.G. και Katz E. αναδείκνυε πως οι άνθρωποι συνήθιζαν τα χρησιμοποιούν τα ΜΜΕ ώστε να ικανοποιήσουν κάποιες ανάγκες ή επιθυμίες τους. Η έμφαση δινόταν στην αναζήτηση των κινήτρων του κοινού για να χρησιμοποιήσει τα Μέσα, στους παράγοντες και στη

συμπεριφορά που επηρεάζουν αυτά τα κίνητρα. Μέσω αυτής της προσέγγισης τα «ακροατήρια» αντιμετωπίζονταν ως δραστήριοι χρήστες των ΜΜΕ σε αντίθεση με τις περισσότερες θεωρήσεις που προσεγγίζονταν ως παθητικούς δέκτες πληροφοριών και εστίαζαν κυρίως στην επίδραση των ΜΜΕ απέναντι στους ανθρώπους (Παπαθανασόπουλος & Αρμενάκης, 2002). Η προσέγγιση αυτή, όπως εκφράστηκε σε μια πιο σύγχρονη θεώρηση από τους Baran S. και Denis D. το 1995, θεωρείται αρκετά κατάλληλη για τη διερεύνηση των διαδικασιών επιλογής και των επιλογών του κοινού ανάμεσα στις δεκάδες επιλογές που παρέχουν τα σύγχρονα Μέσα αλλά και το Διαδίκτυο.

Σύμφωνα με την πιο σύγχρονη της θεώρηση, βασίζεται στις εξής πέντε προϋποθέσεις: «1) Η κατανάλωση των Μέσων επηρεάζεται συνήθως από κάποιες επιδιώξεις. 2) Οι άνθρωποι επιζητούν να επιλέξουν και να χρησιμοποιήσουν τα μέσα για να ικανοποιήσουν τις ανάγκες ή επιθυμίες τους, όπως η αναζήτηση πληροφοριών για την επίλυση ενός προσωπικού προβλήματος ή για την περιστολή της αβεβαιότητας. 3) Διάφοροι κοινωνικοί και ψυχολογικοί παράγοντες επηρεάζουν τη συμπεριφορά των ανθρώπων κατά την επιλογή των μέσων. 4) Τα μέσα ανταγωνίζονται άλλες μορφές επικοινωνίας για να ικανοποιήσουν τις ανάγκες, τις επιθυμίες ή τα κίνητρα των ανθρώπων με στόχο αυτοί να τα επιλέξουν, να τα προσέξουν και να τα χρησιμοποιήσουν. 5) Οι άνθρωποι υπερτερούν των μέσων στη σχέση αυτή, όχι όμως σε όλες τις περιπτώσεις. Τα μέσα μπορούν παράλληλα να ασκήσουν επιρροή στα ατομικά χαρακτηριστικά ή τις πολιτικές, τις πολιτιστικές, ή τις οικονομικές δομές της κοινωνίας» (Παπαθανασόπουλος & Αρμενάκης, 2002).

Κεφάλαιο 2^ο : Πρόσφυγες, Μετανάστες και Διεθνείς Ορισμοί

2.1 Το φαινόμενο της σύγχρονης μετανάστευσης και τα αίτιά του

Η μετανάστευση συνιστά μία από τις μεγαλύτερες σύγχρονες προκλήσεις και αποτελεί ένα φαινόμενο που έχει λάβει εκρηκτικές διαστάσεις τα τελευταία χρόνια. Το φαινόμενο αυτό, αν και ιστορικά δεν είναι «νέο», στο σημερινό αιώνα επηρεάζεται και εξαρτάται από πολλούς τομείς όπως η πολιτική, η οικονομία, ο πολιτισμός-θρησκεία, το περιβάλλον. Με ένα περιεκτικό ορισμό μπορεί να ειπωθεί πως: *«Μετανάστευση είναι η μόνιμη ή προσωρινή μεταβολή του τόπου εγκατάστασης ενός ατόμου, μιας ομάδας ή ενός κοινωνικού συνόλου. Ως συνεχής ροή προσώπων από και προς μία περιοχή η μετανάστευση είναι μία από τις τρεις βασικές δημογραφικές διαδικασίες. Είναι η διαδικασία εκείνη που συνεπάγεται τη μηχανική ή τεχνική ανανέωση και φθορά ενός πληθυσμού».* Ειδικότερα, με τον όρο «σύγχρονη μετανάστευση» αναφερόμαστε σε εκείνη τη μεταβολή του τόπου εγκατάστασης ενός ατόμου ή ενός κοινωνικού συνόλου που παρατηρείται στο πλαίσιο της σύγχρονης εποχής (Γενική Γραμματεία Πληθυσμού και Κοινωνικής Συνοχής – ΥΠ.ΕΣ., 2013).

Η «σύγχρονη» μετανάστευση εντοπίζεται χρονικά μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και αφορά κυρίως τη μετακίνηση πληθυσμών (συνήθως από την Αφρική και την Ασία) προς την αναπτυγμένη βιομηχανικά Ευρώπη. Διαφοροποιείται στα χαρακτηριστικά της και από την «παραδοσιακή» μετανάστευση, η οποία αναφερόταν κυρίως στην υπερπόντια μετανάστευση προς τις Η.Π.Α στα τέλη του 19^{ου} και στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, αλλά και από άλλα μεταναστευτικά ρεύματα που σχετίζονταν κυρίως με πολιτικούς λόγους και αφορούσαν ανταλλαγές «εθνικών πληθυσμών» και προσφυγικές μετακινήσεις συνήθως λόγω πολέμων. Συνήθως η «σύγχρονη» μετανάστευση σχετίζεται με οικονομικούς λόγους με την «προσφυγική μετακίνηση» που αποτελεί ένα μέρος των μετακινήσεων των πληθυσμών (είτε μεμονωμένα είτε ομαδικά) να αφορά κυρίως πολιτικούς –πόλεμος, συγκρούσεις κλπ.- (Γενική Γραμματεία Πληθυσμού και Κοινωνικής Συνοχής – ΥΠ.ΕΣ., 2013). Για πολλούς μελετητές η «σύγχρονη» μετανάστευση τείνει να είναι χαρακτηριστικό της σύγχρονης «βιομηχανικής εποχής». Όπως αναφέρει ο Δ. Τσαούσης: *«Με τον όρο σύγχρονη μετανάστευση αναφερόμαστε σε εκείνη τη μεταβολή του τόπου εγκατάστασης ενός*

ατόμου ή ενός κοινωνικού συνόλου που παρατηρείται στα πλαίσια της σύγχρονης βιομηχανικής εποχής» (Τσαούσης, 1986).

Τα αίτια της μετανάστευσης ατόμων ή πληθυσμιακών ομάδων στα πλαίσια αναζήτησης καλύτερων συνθηκών διαβίωσης και διασφάλισης της φυσικής τους ακεραιότητας μπορεί να είναι:

1. Εργασιακά
2. Οικονομικά
3. Πολιτικά
4. Θρησκευτικά
5. Περιβαλλοντολογικές αλλαγές και φυσικές καταστροφές
6. Πληθυσμιακές πιέσεις
7. Άλλοι κοινωνικοί λόγοι.

Συχνά τα είδη της μετανάστευσης κατηγοριοποιούνται σε: ατομική ή ομαδική (με βάση τον αριθμό των ατόμων που μετακινούνται), σε εσωτερική ή εξωτερική (κριτήριο αν γίνεται εντός ή εκτός των συνόρων μιας χώρας), σε εκούσια ή αναγκαστική και σε προσωρινή ή μόνιμη (Γενική Γραμματεία Πληθυσμού και Κοινωνικής Συνοχής – ΥΠ.ΕΣ., 2013).

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Ο.Η.Ε για το 2019, ο αριθμός των μεταναστών σε ολόκληρο τον πλανήτη έφτανε τα 272 εκατομμύρια ανθρώπους αυξημένος περίπου κατά 50 εκατομμύρια από το 2010. Η ευρωπαϊκή ήπειρος φιλοξενούσε τον μεγαλύτερο αριθμό μεταναστών - 82 εκατομμύρια - ενώ είναι χαρακτηριστικό πως τα 2/3 των μεταναστών παγκοσμίως βρίσκονταν συγκεντρωμένα μονάχα σε 20 χώρες. Η πλειοψηφία αυτών - 51 εκατομμύρια -, περίπου το 19% του παγκοσμίου αριθμού μεταναστών, βρίσκονταν στις Η.Π.Α. Είναι αξιοπρόσεκτο πως το 1/3 του παγκοσμίου αριθμού μεταναστών προέρχονταν από 10 μόλις χώρες, με τον μεγαλύτερο αριθμό να προέρχεται από την Ινδία. Μέσα στον συνολικό αριθμό των μεταναστών στη συγκεκριμένη έρευνα, περιλαμβάνεται (τα στοιχεία για τους πρόσφυγες αφορούσαν το 2017), και ένας αριθμός 29 εκατομμυρίων προσφύγων και αιτούντων-ασύλου σε διάφορες χώρες (United Nations, Department of Economics and Social Affairs, 2019).

2.2 Οι έννοιες του «Πρόσφυγα» και του «Μετανάστη» και η ανάγκη αποσαφήνισής τους

Η ανάγκη καθορισμού των εννοιών του «πρόσφυγα» και του «μετανάστη» στη συγκεκριμένη εργασία πηγάζει από τη σύγχυση που επικρατεί για την πραγματική έννοια των όρων σε ένα μεγάλο τμήμα του ελληνικού πληθυσμού, αλλά ακόμα και στα ίδια τα Μ.Μ.Ε, όπως αποτυπώνεται και στο περιεχόμενο που αναπαράγουν. Δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις όπου τα Μ.Μ.Ε ακόμα και αν δεν αναφέρονται με υποτιμητικούς όρους στους πρόσφυγες και τους μετανάστες, αναπαράγουν και δημιουργούν «σκιές» και «αμφιβολίες» για την ιδιότητα τους, τις προθέσεις και τον ρόλο τους. Όσο αφορά ειδικά τα Μ.Μ.Ε, η αποφυγή της «πολιτικής ορθότητας» στον δημόσιο λόγο σχετικά με το Προσφυγικό Ζήτημα, ρέπει συνήθως σε «ρατσιστικούς» προσδιορισμούς και «μονοπάτια», επηρεάζοντας παράλληλα την κοινωνική συνείδηση (Διεθνής Αμνηστία, 2016; Κουναλάκη, 2019).

Ακόμα και μεταξύ των δύο εννοιών, οι οποίες αναπτύσσονται αναλυτικά στο συγκεκριμένο υποκεφάλαιο, τα όρια δεν είναι πάντα ευδιάκριτα. Πολλές φορές άτομα που χαρακτηρίζονται ως μετανάστες και φαινομενικά επιδιώκουν να αλλάξουν τόπο-χώρα κατοικίας για οικονομικούς λόγους, αντιμετωπίζουν πραγματικό πρόβλημα επιβίωσης στην ίδια τους τη χώρα. Όχι απαραίτητα εξαιτίας κάποιας απειλής «τρίτου» προς τη φυσική τους ακεραιότητα, αλλά εξαιτίας των εξαιρετικά δύσκολων συνθηκών διαβίωσης που έχουν διαμορφωθεί από τις κοινωνικό-οικονομικές εξελίξεις στη χώρα όπου κατοικούν (Διεθνής Αμνηστία, 2016).

«Πρόσφυγας» σύμφωνα με το άρθρο 1, παράγραφο 2(A), της Σύμβασης της Γενεύης του 1951, του Ο.Η.Ε, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 12 του Πρωτοκόλλου της Ν. Υόρκης, ορίζεται ως:

«Ο «αλλοδαπός» που βρίσκεται εκτός της χώρας υπηκοότητάς του, λόγω δικαιολογημένου φόβου δίωξης εξαιτίας της φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικής τάξης ή πολιτικών πεποιθήσεών του, και ο οποίος για τον λόγο αυτό αδυνατεί ή δεν επιθυμεί να επιστρέψει στη χώρα προέλευσής του. Το ίδιο ισχύει για όσους βρίσκονται για τέτοιους λόγους εκτός της χώρας μόνιμης διαμονής τους. Την προσφυγική ιδιότητα, επίσης, δικαιούται να ζητήσει ο πολίτης (ή ο ανιθαγενής) τρίτης χώρας, η οποία υπάγεται στο καθεστώς αυτό, λόγω μεταγενέστερων της αναχώρησής του από τη χώρα προέλευσης γεγονότων που έλαβαν εκεί χώρα» (Καρύδης, 1996).

Ουσιαστικά ο παραπάνω ορισμός του «πρόσφυγα» κατοχυρώνει το διεθνές καθεστώς προστασίας, το οποίο απολαμβάνουν οι όσα άτομα έχουν διωχθεί ή οδηγηθεί εκτός της πατρίδας τους για διάφορους λόγους, οι οποίοι θέτουν σε κίνδυνο τη φυσική τους ακεραιότητα. Η ίδια η έννοια-χαρακτηρισμός του «πρόσφυγα» περιλαμβάνει σύμφωνα με τον Ο.Η.Ε διαφορετικές κατηγορίες. Πέρα από τους πρόσφυγες που εγκαταλείπουν τη χώρα τους για μια άλλη χώρα με σκοπό να διαφυλάξουν τη φυσική τους ακεραιότητα απέναντι στις διώξεις και τον κίνδυνο που αντιμετωπίζουν, συναφή με τον ορισμό του «πρόσφυγα» είναι: Τα άτομα που «αιτούνται άσυλο» σε μια άλλη «τρίτη χώρα», τα άτομα που βρίσκονται εκτοπισμένα εντός των συνόρων της χώρας τους, τα άτομα που στερούνται ή για κάποιο λόγο έχουν στερηθεί μια αναγνωρισμένη εθνικότητα-υπηκοότητα και δεν αναγνωρίζονται ως υπήκοοι κάποιας χώρας και οι πρόσφυγες που επιστρέφουν στην χώρα αρχικής κατοικίας τους και χρειάζονται συγκεκριμένη βοήθεια για την «επανεκκίνηση» της ζωής τους (United Nations, 2019). Η κατηγοριοποίηση των προσφύγων μπορεί να γίνει ακόμα και με εθνικά, θρησκευτικά, ηλικιακά κριτήρια ή ακόμα και με κριτήρια που εφάπτονται του «φύλλου». Ιδιαίτερη προσοχή δίνεται από τους Διεθνείς Οργανισμούς σε περιπτώσεις που αφορούν την προστασία ομάδων μεταξύ των προσφύγων που χαρακτηρίζονται «ευάλωτες», όπως αυτή των «ασυνόδευτων ανήλικων». Δηλαδή περιπτώσεις παιδιών που είναι κάτω της ηλικίας των 18 και δεν συνοδεύονται κατά την είσοδο τους σε μια άλλη χώρα από τους γονείς τους ή κάποιον ενήλικο που με βάση το νόμο ή το έθιμο θα έχει την ευθύνη για την προστασία τους (Office of the United Nations, High Commissioner for Refugees, 1997).

Στη μελέτη της ελληνικής περίπτωσης, ιδιαίτερη σημασία έχει η αποσαφήνιση της έννοιας του «Αιτούντα – Ασύλου», καθώς ένα σημαντικό μέρος των προσφύγων βρίσκεται υπό αυτό το καθεστώς στη χώρα μας. Ουσιαστικά πρόκειται για περιπτώσεις οι οποίες αναμένουν την έκδοση απόφασης, όσο αφορά την κτήση της προσφυγικής ιδιότητας και λαμβάνουν διεθνής προστασίας. Αυτό βέβαια δεν συνεπάγεται πως όλοι οι αιτούντες-ασύλου θα λάβουν τελικά την ιδιότητα του πρόσφυγα. Σύμφωνα με τον Ο.Η.Ε ο: *«Αιτών – άσυλο είναι ένας γενικός ορισμός για κάποιο άτομο το οποίο επιζητά τη Διεθνή προστασία. Σε κάποιες χώρες είναι ένας νομικός όρος ώστε να γίνει αναφορά σε ένα πρόσωπο που έχει πραγματοποιήσει αίτηση για την απόκτηση της προσφυγικής ιδιότητας και δεν έχει λάβει ακόμα την τελική απάντηση-απόφαση πάνω στο αίτημα του. Δεν αναγνωρίζεται στο τέλος κάθε αιτώντας-*

ασύλου ως πρόσφυγας. Παρόλα αυτά ένα πρόσωπο που επιζητεί άσυλο δεν θα σταλεί πίσω στη χώρα προέλευσης του μέχρι η αίτηση ασύλου του να εξεταστεί σε μια δίκαια διαδικασία» (UN Refugee Agency (UNHCR), 2017).

Όσο αφορά τον χαρακτηρισμό του «μετανάστη» ή «διεθνή μετανάστη», δεν υπάρχει ένας κοινός αποδεκτός νομικός ή διεθνής ορισμός. Σύμφωνα με τον Ο.Η.Ε: «Οι περισσότεροι ειδικοί συμφωνούν πως ο διεθνής μετανάστης είναι κάποιος/α ο οποίος αλλάζει τη χώρα της συνηθισμένης κατοικίας του/της ανεξάρτητα από τους λόγους της μετανάστευσης ή το νομικό καθεστώς» (United Nations Department of Economic and Social Affairs, 2020). Συχνά, όπως προαναφέρθηκε, η διάκριση μεταξύ των μεταναστών γίνεται με βάση το χρονικό διάστημα εγκατάστασής τους σε μια διαφορετική χώρα-κατοικία (United Nations Department of Economic and Social Affairs, 2020). Στις περισσότερες περιπτώσεις έχει επικρατήσει η αντίληψη, όπως εκφράζεται και από κρατικούς φορείς της χώρας μας, πως η αναφορά στον όρο «μετανάστης» ταυτίζεται με τον «οικονομικό μετανάστη»: «Με άλλα λόγια, όταν αναφερόμαστε στον όρο «μετανάστης» εννοούμε εκείνο το μέλος μιας κοινωνίας που εγκαταλείπει εκούσια τη χώρα του για να εγκατασταθεί προσωρινά ή μόνιμα σε μία άλλη χώρα, συνήθως περισσότερο αναπτυγμένη οικονομικά, με στόχο την αναζήτηση εργασίας» (Γενική Γραμματεία Πληθυσμού και Κοινωνικής Συνοχής – ΥΠ.ΕΣ., 2013). Σε αυτή τη λογική έναν συνοπτικό γενικό ορισμό για την έννοια του «μετανάστη», χρησιμοποιώντας τον όρο «οικονομικός μετανάστης», στον οποίο επιχειρεί να εντάξει τις διάφορες κατηγορίες-λόγους μετανάστευσης, παραθέτει ο Β. Καρύδης: «Οικονομικοί μετανάστες είναι τα άτομα που εγκαταλείπουν τη χώρα τους οικειοθελώς με σκοπό να εγκατασταθούν σε άλλη χώρα για προσωπικούς, οικογενειακούς ή οικονομικούς λόγους» (Καρύδης, 1996).

Το παραπάνω βέβαια δεν σημαίνει πως η μετανάστευση, ασχέτως του νομικού καθεστώτος μέσα στο οποίο πραγματοποιείται (νόμιμη ή παράνομη), δεν γίνεται για άλλους λόγους, όπως π.χ. η εκπαίδευση, προσωπικοί λόγοι, παλιννοστούντες κλπ., αν και σε αρκετές από αυτές τις περιπτώσεις το κίνητρο για την μετακίνηση τείνει να είναι οικονομικό. Παρά τις παραπάνω διαφοροποιημένες προσεγγίσεις, ο επικρατών όρος για τον «μετανάστη» είναι αυτός που έχει καθορίσει ο Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης: «Ένας ορισμός «ομπρέλα», που δεν αναγνωρίζεται από τον διεθνή νόμο, αντανακλώντας την κοινή αντίληψη για ένα άτομο που μετακινείται μακριά από τον συνηθισμένο τόπο κατοικίας του, είτε βρίσκεται εντός μιας χώρας είτε πέρα από τα

διεθνή σύνορα, μόνιμα ή προσωρινά, και εξαιτίας μιας σειράς λόγων. Ο όρος περιλαμβάνει τόσο έναν αριθμό νομικά καθορισμένων κατηγοριών ανθρώπων, όπως οι μετανάστες για εργασία: άτομα των οποίων οι μετακινήσεις καθορίζονται με βάση το νόμο. Όσο και μετανάστες που μετακινούνται «λαθραία»: δηλαδή όλους εκείνους των οποίων τα μέσα και το καθεστώς μετακίνησης δεν καθορίζονται-συμφωνούν με τη διεθνή νομοθεσία. Επιπλέον, περιλαμβάνει (ο όρος) τους διεθνείς φοιτητές» (International Organization for Migration (IOM), 2019).

Κεφάλαιο 3^ο: Το «Προσφυγικό, η «Κοινή Γνώμη» και ο ρόλος των ΜΜΕ

Η Ελλάδα αποτελώντας την «ανατολική πύλη» των προσφύγων για την Ευρώπη είναι άμεσα εμπλεκόμενη στην υποδοχή των προσφυγικών κυμάτων που φτάνουν στο ευρωπαϊκό έδαφος. Λόγω της γεωγραφικής της θέσης, της εγγύτητάς της με τα πεδία πολεμικών συγκρούσεων στη Μέση Ανατολή (Συρία, Ιράκ, Αφγανιστάν) και το γεγονός ότι περιβάλλεται μεγάλο μέρος της χώρας από θάλασσα, κάτι που καθιστά δύσκολη τη φύλαξη των συνόρων της, έχει ως αποτέλεσμα να αντιμετωπίζει σημαντικό αριθμό «προσφυγικών ροών».

3.1 Το προσφυγικό ζήτημα στην Ελλάδα το 2019

Σε παγκόσμιο επίπεδο ο αριθμός των ανθρώπων που διαφεύγουν από τον πόλεμο, τις διώξεις και τις συγκρούσεις ξεπέρασε τα 70 εκατομμύρια το 2018, με βάση τα πιο πρόσφατα διαθέσιμα στοιχεία. Πρόκειται για τον μεγαλύτερο αριθμό που έχει καταγράψει η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες στα 70 περίπου χρόνια λειτουργίας της. Ο αριθμός των ξεριζωμένων είναι διπλάσιος σε σχέση με 20 χρόνια πριν, και κατά 2,3 εκατ. μεγαλύτερος σε σχέση με το 2017 (Ύπατη Αρμοστεία Ο.Η.Ε για τους Πρόσφυγες, 2019). Σε όλο τον πλανήτη το 2018, ο αριθμός των προσφύγων που βρίσκονταν εκτός των συνόρων της χώρας τους, άγγιξε τα 26 εκατομμύρια. Οι περιπτώσεις των «Αιτούντων - Ασύλου» έφταναν ξεχωριστά τα 3,5 εκατομμύρια, ενώ 41,3 εκατομμύρια είχαν εκτοπιστεί από τον τόπο κατοικίας τους μέσα στα σύνορα της χώρας τους. Το 57% των προσφύγων προέρχονταν από εστίες πολέμου με την πλειοψηφία τους να προέρχεται από τη Συρία - 6,7 εκατομμύρια -, το Αφγανιστάν - 2,7 εκατομμύρια - και το Νότιο Σουδάν - 2,3 εκατομμύρια - (UN Refugee Agency (UNHCR), 2019).

Το 2015 μάλιστα ήταν η χρονιά που καταγράφηκε η μεγαλύτερη μαζική μετακίνηση πληθυσμών στην Ευρώπη μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία το πρώτο ενδεκάμηνο του 2015, 800.000 πρόσφυγες και μετανάστες πέρασαν από την Τουρκία στην Ελλάδα με προορισμό την Ευρώπη. Η κύρια πύλη της εισόδου ήταν το νησί της Λέσβου (Ελαφρός, 2015). Η συγκεκριμένη τάση

συνεχίστηκε και τα επόμενο χρόνια ενώ αντίστοιχα είναι και τα στοιχεία για την κατάσταση που διαμορφωνόταν το 2019 στη χώρα μας. Πέρα από τη συνεχή ροή προσφύγων είτε από τα θαλάσσια είτε από τα χερσαία σύνορα, ιδιαίτερα άσχημες ήταν οι συνθήκες διαβίωσης που διαμορφώθηκαν στους προσφυγικούς καταυλισμούς στα νησιά όπου βρίσκονται τα «Κέντρα Εισόδου».

Τα στοιχεία της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για την Ελλάδα για το 2019, με βάση το Ενημερωτικό Δελτίου που δημοσιεύτηκε τον Δεκέμβριο του ίδιου έτους, δείχνουν πως στην Ελλάδα αφίχθησαν 74.600 άτομα, στην πλειοψηφία τους οικογένειες με παιδιά από το Αφγανιστάν και τη Συρία. Από αυτούς οι 59.700 έφτασαν μέσω θαλάσσης, ενώ οι 14.900 διασχίζοντας τα χερσαία σύνορα της χώρας. Ο αριθμός των αφίξεων για το 2019 ήταν αυξημένος κατά 50% συγκριτικά με το 2018, όπου ο αντίστοιχος αριθμός έφτασε τις 50.500. Ιδιαίτερα ανησυχητικός ήταν ο αριθμός των «ασυνόδευτων παιδιών» που κατέφθασαν στη χώρα το 2019. Αυτός ανέρχονταν σε 3.500, δύο φορές υψηλότερος συγκριτικά με το 2018. Συνολικά, ο αριθμός των προσφύγων και των μεταναστών οι οποίοι παρέμεναν στη χώρα, έχοντας αφιχθεί μετά το 2015-2016, υπολογίζονταν σε 112.300 (UN Refugee Agency (UNHCR), Δεκέμβριος 2019). Ιδιαίτερη αυξημένες παρουσιάστηκαν οι προσφυγικές ροές το πρώτο μισό του έτους και ιδιαίτερα κατά τους ανοιξιάτικους και καλοκαιρινούς μήνες. Σύμφωνα με το μηνιαίο ενημερωτικό δελτίο της Υ.Α. του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες στην Ελλάδα, για τον Ιούλιο το 2019, σχεδόν 5.000 άτομα έφθασαν στα νησιά και 850 να διέσχισαν τα χερσαία σύνορα. Οι προσφυγικές ροές αυξήθηκαν κατά 44%, συγκριτικά με τις 4.050 αφίξεις του Ιουνίου. Αντίστοιχα στο συγκεκριμένο δελτίο αποτυπώνεται πως η κύρια οδός εισόδου ήταν η «θαλάσσια» καθώς μεταξύ Ιανουάριο του 2019 και Ιούλιο του ίδιου έτους, 24.200 πρόσφυγες κατέφθασαν στην Ελλάδα, εκ των οποίων οι 17.850 ακολουθώντας τη «θαλάσσια οδό» (UN Refugee Agency (UNHCR), Ιούλιος 2019).

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Υπηρεσίας Ασύλου ο μηνιαίος μέσος όρος ετήσιων για χορήγηση ασύλου για το έτος 2019 ήταν 6.440, αποτελώντας τον υψηλότερο αριθμό για την περίοδο 2012-2019. Είναι χαρακτηριστικό πως ο αντίστοιχος αριθμός για το 2013 ήταν 688, ενώ πρέπει να σημειωθεί πως ο σχετικός δείκτης-αριθμός κάθε χρονιά παρουσιάζει ποσοστιαία αύξηση. Ο υψηλότερος της τελευταίας επταετίας ήταν και ο αριθμός των ανηλίκων που αιτήθηκαν άσυλο καθώς 3.056 πραγματοποίησαν τη σχετική αίτηση μέσα στο 2019 (Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, 2020).

Η αύξηση των ροών είχε άμεση επίπτωση στην επιδείνωση της κατάστασης διαμονής και διαβίωσης των προσφύγων στα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης κυρίως στα νησιά και μετέπειτα στην ενδοχώρα. Κατάσταση η οποία δεν βελτιώθηκε παρά τις περιορισμένες μεταφορές (κυρίως «ευπαθών ομάδων») προσφύγων που πραγματοποιήθηκαν προς την ενδοχώρα. Είναι χαρακτηριστικό πως τον Ιούλιο του 2019, έφτασαν στα ελληνικά νησιά τα περισσότερα άτομα κατόπιν της εφαρμογής της Δήλωσης-Συμφωνίας Ε.Ε. - Τουρκίας. Παρά την αύξηση των μεταφορών στην ηπειρωτική Ελλάδα –με τον αριθμό να παραμένει σχετικά μικρός εξαιτίας των περιορισμένων δυνατοτήτων στέγασης στην ηπειρωτική Ελλάδα-, η κατάσταση στα νησιά δεν βελτιώθηκε. Είναι χαρακτηριστικό πως το μήνα Ιούλιο, οι Αρχές μετέφεραν 1.834 άτομα, εκ των οποίων τα 301 με τη στήριξη της Υ.Α, από τα νησιά στην ενδοχώρα, σε σύγκριση με τα 1.476 άτομα που μεταφέρθηκαν τον προηγούμενο μήνα. Τα περισσότερα άτομα μεταφέρθηκαν από τη Λέσβο (1.057), όπου ο αριθμός των διαμενόντων στο κέντρο υποδοχής προσφύγων, υπερέβαινε κατά τρεις φορές την εκτιμώμενη χωρητικότητα του κέντρου (6.850 άτομα στη Μόρια και 9.100 στο νησί). Παράλληλα στη Χίο, λόγω των νέων αφίξεων, οι σκηνές στο κέντρο υποδοχής αυξήθηκαν κατά 350%, ενώ στην Κω όπου το κέντρο υποδοχής παρουσιάζονταν υπερπλήρες, πολλοί αιτούντες άσυλο δεν ήταν σε θέση να βρουν κατάλυμα εντός των ορίων του κέντρου. Οι συχνές διακοπές ύδρευσης σε συνδυασμό με τις υψηλές θερμοκρασίες της εποχής επιδείνωσαν τις υγειονομικές συνθήκες (UN Refugee Agency (UNHCR), Ιούλιος 2019).

Για την αποτύπωση της κατάστασης στους προσφυγικούς καταυλισμούς στα νησιά ιδιαίτερα «αποκαλυπτικό» είναι τα στοιχεία που παρέχει η Υ.Α του Ο.Η.Ε για τον Σεπτέμβριο του 2019. Τον μήνα αυτό οι θαλάσσιες αφίξεις στα νησιά, κυρίως οικογενειών από το Αφγανιστάν και τη Συρία, αυξήθηκαν σε 10.258, σημειώνοντας τον υψηλότερο μηνιαίο αριθμό από το 2016. Άμεσο αποτέλεσμα ήταν η περαιτέρω επιδείνωση των συνθηκών διαβίωσης στα νησιά, όπου πλέον φιλοξενούνταν 30.000 Αιτούντες - Άσυλο. Η κατάσταση στη Λέσβο, τη Σάμο και την Κω παρέμενε «ασφυκτική», καθώς το κέντρο υποδοχής της Μόριας στη Λέσβο στέγαζε πενταπλάσιο αριθμό προσφύγων συγκριτικά με την εκτιμώμενη χωρητικότητά του, φτάνοντας τα 12.600 άτομα. Στον γειτονικό άτυπο καταυλισμό, 100 άνθρωποι μοιράζονται μία τουαλέτα. Στη Σάμο, στο κέντρο υποδοχής στο Βαθύ, στεγάζονταν

5.500 άνθρωποι ξεπερνώντας κατά οκτώ φορές τη χωρητικότητά του κέντρου. Οι περισσότεροι κοιμόντουσαν σε σκηνές με υποτυπώδη πρόσβαση σε χώρους υγιεινής, καθαρό νερό και ιατρική βοήθεια. Στην Κω παρουσιάζονταν περαιτέρω επιδείνωση των συνθηκών καθώς 3.000 άνθρωποι διαβίωναν σε έναν χώρο που προβλεπόταν για 700. Όσον αφορά τα παιδιά, η κατάσταση ήταν ιδιαίτερα ανησυχητική καθώς περίπου 500 στεγάζονταν μαζί με ενήλικους με τους οποίους δεν είχαν κάποια συγγενική σχέση, όπως για παράδειγμα γινόταν σε μια μεγάλη σκηνή στη Μόρια. Αντίστοιχα στη Σάμο, πάνω από δέκα «ασυνόδευτα κορίτσια» κοιμούνται σε βάρδιες σε ένα μικρό κοντέινερ, ενώ άλλα παιδιά αναγκάζονται να κοιμούνται στις οροφές των κοντέινερ, εξαιτίας των συνθηκών που υπήρχαν (UN Refugee Agency (UNHCR), Σεπτέμβριος 2019).

Η συνεχής αύξηση των ροών οδήγησε στην ανάγκη αύξησης των μέτρων και «ένταξης» των οικονομικών προγραμμάτων στήριξης των προσφύγων. Είναι χαρακτηριστικό πως τον Ιούλιο του 2019 η Υ.Α χορήγησε οικονομική βοήθεια με τη μορφή προπληρωμένων καρτών σε 72.290 «Αιτούντες – Άσυλο» και πρόσφυγες. Η οικονομική βοήθεια καθίσταται αναγκαία για την επιβίωση των προσφύγων ενώ μέσω της αγοράς τροφίμων, αγαθών και υπηρεσιών ενισχύονται οι τοπικές κοινότητες. Επιπλέον όπως φαίνεται από τα διαθέσιμα στοιχεία, από το Νοέμβριο του 2015 μέχρι τον Ιούλιο του 2019, 59.400 πρόσφυγες είχαν επωφεληθεί από το πρόγραμμα στέγασης σε διαμερίσματα της Υ.Α. Παρόλα αυτά, εκείνο τον μήνα, υπήρχε διαθέσιμη θέση σε κάποιο ξενώνα μονάχα για το 1/4 των ασυνόδευτων, ενώ το «πάγωμα» της έκδοσης αριθμών κοινωνικής ασφάλισης για τους πρόσφυγες μέσα στο 2019, παρεμπόδιζε την πρόσβαση των νέο-αφιχθέντων προσφύγων στην υγειονομική περίθαλψη και τις κοινωνικές υπηρεσίες (UN Refugee Agency (UNHCR), Ιούλιος 2019).

Γίνεται εύκολα αντιληπτό πως στις παραπάνω συνθήκες, στις οποίες διαβίωνε ο προσφυγικός πληθυσμός στα νησιά του Αιγαίου και το 2019, είναι εύκολο να δημιουργηθούν εντάσεις και επεισόδια τόσο μεταξύ των προσφύγων, όσο και με τις τοπικές αστυνομικές Αρχές του κάθε νησιού. Μέσα στο παραπάνω πλαίσιο και την εκρηκτική κατάσταση που διαμορφώνεται στα «Hotspots» στα νησιά, προκύπτουν όλο και περισσότερες δυσκολίες διαχείρισης της κατάστασης και αντιδράσεις από τις τοπικές κοινωνίες. Ιδιαίτερα, η δέσμευση της Ελλάδος, μέσω της Συμφωνίας της Ε.Ε με την Τουρκία της 18^{ης} Μαρτίου του 2016, για τη διαχείριση του Προσφυγικού

Ζητήματος (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο – Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2016) καθιστά την κατάσταση και την όποια λύση της εξαιρετικά «περίπλοκη». Επομένως, μέχρι την αποσυμφόρηση των νησιών και την πιθανή μεταφορά προσφυγικών πληθυσμών στην ενδοχώρα, όπου σε ορισμένες περιοχές αναμένονται τοπικές αντιδράσεις, η κατάσταση αναμένεται να παραμείνει «εκρηκτική».

3.2. Έρευνές σχετικά με τις αντιλήψεις και τις στάσεις της ελληνικής κοινωνίας για το Προσφυγικό

Αρκετές έρευνες έχουν πραγματοποιηθεί όσον αφορά τις αντιλήψεις των Ελλήνων και τη στάση τους απέναντι στο Προσφυγικό Ζήτημα και τους πρόσφυγες. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν αυτές που πραγματοποιήθηκαν μέσα στο 2016, μια περίοδο (2015-2016) που οι προσφυγικές ροές παρουσίαζαν σημαντική αύξηση και φαινόταν πως η παρουσία των προσφύγων στη χώρα μας θα παγιωνόταν.

Τα ευρήματα έρευνας του Οργανισμού Έρευνας και Ανάλυσης «Διανέοσις» και της Εταιρείας Δημοσκοπήσεων «Public Issue», η οποία πραγματοποιήθηκε στα μέσα του Ιανουαρίου του 2016, με τηλεφωνικές συνεντεύξεις σε 1220 άτομα πανελλαδικά, ως προς την αντιμετώπιση και γνώμη που έχουν οι Έλληνες για το προσφυγικό και τις αιτίες του είναι χαρακτηριστικά. Με βάση την έρευνα, ένας στους πέντε Έλληνες γνώριζε σχεδόν με ακρίβεια τον αριθμό προσφύγων που είχε έρθει στην Ελλάδα (ο αριθμός ήταν 856.723), ενώ ένα μεγάλο ποσοστό (περίπου το 49% των ερωτηθέντων) υποεκτιμούσε τον αριθμό προσφύγων που είχαν φτάσει στη χώρα (υπολόγιζαν λιγότερους από 700.000 πρόσφυγες). Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός πως οι Έλληνες ήταν απογοητευμένοι από τη στάση της Ευρωπαϊκής Ένωσης απέναντι στο Προσφυγικό Ζήτημα και την Ελλάδα, ενώ απογοητευμένοι παρουσιάζονταν και από την πολιτική της τότε κυβέρνησης για τον τρόπο διαχείρισης του Προσφυγικού. Αντίθετα, επιδοκίμαζαν τη στάση των κατοίκων των νησιών που υποδέχονταν τους πρόσφυγες, τη δράση των ΜΚΟ αλλά και τη δράση κρατικών Σωμάτων Ασφαλείας όπως το Λιμενικό Σώμα (Γεωργακόπουλος, 2016).

Στο γενικότερο πλαίσιο οι Έλληνες εξέφραζαν σε σημαντικά ποσοστά αισθήματα αλληλεγγύης και συμπόνιας προς τους πρόσφυγες και δεν επιθυμούσαν να «κλείσουν» τα σύνορα της χώρας. Επιθυμούσαν επίσης, την παραμονή της χώρας στη συνθήκη του Σένγκεν (Είναι η συνθήκη που το πρόπλάσμα της υπογράφηκε το 1985

στην κωμόπολη Σένγκεν του Λουξεμβούργου, από πέντε μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τη Γερμανία, τη Γαλλία, το Βέλγιο, την Ολλανδία και το Λουξεμβούργο, με στόχο την προοδευτική κατάργηση των ελέγχων στα κοινά σύνορα, την καθιέρωση της ελεύθερης κυκλοφορίας για όλα τα πρόσωπα, υπηκόους των κρατών που υπέγραψαν τη Συμφωνία, καθώς και την αστυνομική και δικαστική συνεργασία). Η έρευνα αυτή διαπίστωνε πως η βασική αντίδραση-εναντίωση προς τους πρόσφυγες προέρχονταν από άτομα που αυτό-προσδιορίζονταν πολιτικά στον λεγόμενο «Δεξιό» πολιτικό χώρο. Ένα ποσοστό 45% αυτών των πολιτών εκφραζόταν υπέρ του ολικού κλεισίματος των συνόρων της χώρας ως προς τη διέλευση και την παραμονή των προσφύγων. Αυτές οι διαφοροποιήσεις, ωστόσο, δεν άμβλυναν τη γενική εικόνα που αποτυπωνόταν στην έρευνα, η οποία είναι, θα έλεγε κανείς πως ήταν μια στάση ανοχής, αλληλεγγύης και υπομονής απέναντι στους πρόσφυγες. Ουσιαστικά αποτυπωνόταν η στάση ενός πληθυσμού που αντιμετωπίζει το πρόβλημα των προσφύγων με συμπάθεια, όντας παράλληλα απογοητευμένο από τα «Κέντρα Λήψης Αποφάσεων» (εγχώριων και ξένων) που τον εκπροσωπούσαν. Ενός πληθυσμού που ήταν διατεθειμένος να βοηθήσει και να συνεισφέρει, παρ' όλο που δεν είχε πολύ σαφή εικόνα του μεγέθους του προβλήματος (Γεωργακόπουλος, 2016).

Παρόλα αυτά την ίδια περίοδο άρχισε να αναπτύσσεται η ανησυχία και η απαισιοδοξία για τις δυνατότητες λύσεις του «Προσφυγικού» στον ελληνικό πληθυσμό και αισθήματα καχυποψίας προς τους πρόσφυγες. Στο «Πολιτικό Βαρόμετρο» της «Public Issue» για τον Απρίλιο του 2016 ένα ποσοστό 50% των Ελλήνων θεωρούσε τους πρόσφυγες ως απειλή για την ασφάλεια της χώρας, εν αντίθεση με ένα ποσοστό 41% που διαφωνούσε με αυτή την άποψη. Στην ίδια έρευνα ένα ποσοστό μόλις 27% εξέφραζε τη θέση πως οι πρόσφυγες θα μπορέσουν να ενσωματωθούν στην ελληνική κοινωνία, την ώρα που το 65% θεωρούσε πως αυτό είναι αδύνατο (Public Issue, Απρίλιος 2016). Στο «Πολιτικό Βαρόμετρο» της ίδιας εταιρείας για τον μήνα Σεπτέμβριο του ίδιου έτους, το ποσοστό όσων πίστευαν πως οι πρόσφυγες θα μπορέσουν να ενσωματωθούν στην ελληνική κοινωνία παρουσιαζόταν ακόμα περισσότερο μειωμένο στο 20%, έναντι ενός ποσοστού 73% που είχε την αντίθετη άποψη. Επιπλέον ένα ποσοστό 48% εκλάμβανε τους πρόσφυγες ως απειλή για την εθνική ασφάλεια έναντι ενός ποσοστού 45% που πίστευε το αντίθετο (Public Issue, Οκτώβριος 2016). Τέλος, όσο αφορά του στοιχεία του Νοεμβρίου του 2016, ένα ποσοστό 69% εκτιμούσε πως οι πρόσφυγες δεν θα μπορέσουν να ενσωματωθούν

στην ελληνική κοινωνία, έναντι ενός ποσοστού 24% που είχε την αντίθετη άποψη (Public Issue, Ιανουάριος 2017).

3.3. Ο ρόλος των ΜΜΕ στη διαμόρφωση της «Κοινής Γνώμης» και Στερεότυπα που έχουν δημιουργηθεί από τα ΜΜΕ απέναντι στους πρόσφυγες.

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, πολλοί δημοσιογράφοι, μέσω του γραπτού τους λόγου και των εκφράσεων που χρησιμοποιούν, «συσκοτίζουν» τα γεγονότα, αλλοιώνουν την πραγματικότητα και δεν την παρουσιάζουν αντικειμενικά στο κοινό. Πολλές φορές ο τρόπος κάλυψης των γεγονότων από τα ΜΜΕ έχει ως αποτέλεσμα τη διαστρέβλωση όχι μόνο της πραγματικότητας αλλά και της κρίσης του κοινού. Συχνά στην κυρίαρχη ειδησιογραφία αναδικνύονται ειδήσεις-συγκρούσεις και αντιπαραθέσεις που για διάφορους λόγους ενδέχεται να «τραβήξουν» το ενδιαφέρον του κοινού, παρόλο που είναι ασήμαντες συγκριτικά με άλλες πιο σημαντικές ειδήσεις που δεν «καλύπτονται» εκτενώς από τα ΜΜΕ (Φραγκονικολόπουλος, 2010).

Με τη χρήση στερεότυπων εκφράσεων δημιουργούνται «ταμπέλες» απέναντι στους πρόσφυγες, η προσοχή του δέκτη επικεντρώνεται σε συγκεκριμένα σημεία-γεγονότα σε μεγαλύτερο βαθμό από ότι είναι αναγκαίο, επηρεάζοντας τη γνώμη του κοινού. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν οι κοινότυπες εκφράσεις που χρησιμοποιούνται αρκετά συχνά στο γραπτό λόγο των δημοσιογράφων και έχουν παρατηρηθεί ανά διαστήματα σε δημοσιεύσεις άρθρων, όπως: «Οι μετανάστες ευθύνονται για την αύξηση της εγκληματικότητας», «Οι μαύροι πληρώνονται από τις κοινωνικές ασφαλίσσεις», «Οι Αφροαμερικανοί άνδρες είναι εγκληματίες», «Οι πρόσφυγες βιάζουν την πατρίδα μας», «Απένταροι πρόσφυγες ζητούν άσυλο στην Ελλάδα». Οι παραπάνω εκφράσεις και όροι κάνουν συχνά την εμφάνιση τους στην ορολογία των δημοσιογράφων. Μπορεί τα παραπάνω να μην είναι «γενικός κανόνας» για όλα τα Μέσα, αλλά όπου τέτοιες εκφράσεις δημοσιεύονται, είναι λογικό να διαμορφώνουν και να επηρεάζουν-διαμορφώνουν τις αντίστοιχες αντιλήψεις στο κοινό.

Στερεότυπα έχουν κατά καιρούς εμφανιστεί στα ελληνικά ΜΜΕ όπως το Ραδιόφωνο, η Τηλεόραση και τα Έντυπα, ενώ τα τελευταία χρόνια αναπαραγωγή τους παρατηρείται σε αισθητό βαθμό και στο Διαδίκτυο. Να σημειωθεί ότι στα ηλεκτρονικά ΜΜΕ χρησιμοποιούνται πολλές στερεότυπες εκφράσεις για τους

πρόσφυγες, κυρίως σε αστυνομικές ειδήσεις ή ρεπορτάζ πολεμικού χαρακτήρα. Είτε λειτουργώντας υπό δικές τους προκαταλήψεις είτε αναπαράγουν για άλλους λόγους ειδήσεις με αρνητικό πρόσημο ως προς τους πρόσφυγες, οι δημοσιογράφοι συντελούν στη διαμόρφωση ενός πλαισίου που καλλιεργεί συγκεκριμένες αντιλήψεις στο κοινό και αναπαράγει συγκεκριμένα «αρνητικά» στερεότυπα. Ειδικότερα ο σύγχρονος τρόπος ενημέρωσης που ανέδειξε το Διαδίκτυο και άλλα ψηφιακά «Νέα Μέσα» πέρα από μια σειρά δυνατότητες, έδωσαν βάση στην έκφραση ενός συγκεκριμένου προβλήματος. Δημιούργησαν έναν «ωκεανό» πληροφόρησης και παραπληροφόρησης, στον οποίο ο κάθε χρήστης δεν έχει δυνατότητα ελέγχου της πηγής που διαβάζει, ή γνωρίζει την εγκυρότητα του πομπού του μηνύματος. Πολλές φορές μέσα σε αυτό τον ωκεανό όχι μόνο η «βασική είδηση» χάνεται, αλλά παράλληλα αναπτύσσεται το φαινόμενο της μαζικής διάδοσης ψευδών ειδήσεων, των λεγόμενων “Fake News”. Δεν είναι λίγες οι διαδικτυακές ιστοσελίδες αλλά και οι ψεύτικοι λογαριασμοί χρηστών Social Media, που αναπαράγουν τέτοιες ειδήσεις, στοχεύοντας στον επηρεασμό της κοινής γνώμης και αποσκοπώντας σε οικονομικά και πολιτικά συμφέροντα, με τα συνήθη θύματα να είναι τα νεότερα σε ηλικία άτομα (Σαμαράς, 2018). Ο εντοπισμός εκατοντάδων ψεύτικων προφίλ στα *Social Media* σε πανευρωπαϊκό επίπεδο τα οποία μπροστά στις Ευρωεκλογές τους 2019 προωθούσαν εθνικιστικό και ρατσιστικό περιεχόμενο αναπαράγοντας ψεύτικες ειδήσεις για τους πρόσφυγες είναι ενδεικτικό παράδειγμα για το μέγεθος του προβλήματος. Ένα πρόβλημα που παρατηρείται έντονα στην Ελλάδα την τελευταία δεκαετία, με την αναπαραγωγή ψεύτικων ειδήσεων συνήθως ρατσιστικού, εθνικιστικού και συνωμοσιολογικού περιεχομένου που τις περισσότερες φορές σχετίζονται και με το Προσφυγικό. Η ίδια η φύση των μέσων που παρέχουν τη δυνατότητα της ανωνυμίας και της αποφυγής του εντοπισμού για έναν γνώστη των τεχνολογιών, αποτελεί τη βάση για την ανάπτυξη του φαινομένου (Lifo, 2019).

B' ΜΕΡΟΣ : ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ

Κεφάλαιο 4ο: Μεθοδολογία Έρευνας

4.1 Σκοπός και στόχοι της έρευνας

Ο κύριος σκοπός της έρευνας είναι η διατύπωση και η παρουσίαση του Προσφυγικού ζητήματος, που έχει ξεκινήσει από το 2012 έως το 2019, μέσα από τις εφημερίδες και τους διαδικτυακούς ιστοτόπους. Οι εφημερίδες, δηλαδή ο έντυπος τύπος, αλλά και το διαδίκτυο, δηλαδή ο διαδικτυακός τύπος, είναι τα μέσα με τα οποία αναλύθηκε η παρουσίαση του προσφυγικού. Ο κύριος σκοπός της έρευνας ήταν η παρουσίαση του προσφυγικού ζητήματος από διάφορες εφημερίδες και ιστοτόπους.

Ο στόχος της εν λόγω έρευνας ήταν να ανακαλυφθούν οι διαφορές στην παρουσίαση μίας συγκεκριμένης είδησης από μία άλλη είδηση, μέσα από μία μεγάλη συλλογή εφημερίδων και ειδησεογραφικών ιστοτόπων που αναφέρθηκαν στο προσφυγικό ζήτημα. Επίσης, πραγματοποιήθηκε η ανάλυση των διαφορών αυτών αλλά και των πιθανών λόγων διαφοροποίησης της μίας πηγής από μία άλλη πηγή. Τέλος, υπήρξε αναφορά στον τρόπο, στον βαθμό και το κίνητρο της επιρροής της κοινής γνώμης που πραγματοποιήθηκε μέσω μίας συγκεκριμένης τακτικής στην παρουσίαση μίας είδησης.

4.2.Επιλογή Μεθοδολογίας

Η μεθοδολογία της συγκεκριμένης εργασίας στηρίχθηκε στη συστηματική αποδελτίωση και αποτύπωση του διερευνώμενου υλικού. Ειδικότερα, η συγκεκριμένη μεθοδολογία επιλέχθηκε για την πραγματοποίηση της παρούσας έρευνας για τους εξής λόγους. Μέσα από την αποτύπωση των πηγών των ΜΜΕ που εξετάζονται και τη σύνθεση των αποτελεσμάτων που προκύπτουν από την έρευνα επιχειρείται η παρουσίαση της στάσης των ΜΜΕ απέναντι στο προσφυγικό ζήτημα.

4.3 Πηγές Δεδομένων - Στρατηγική Αναζήτησης

Η λήψη και η ανασκόπηση των πληροφοριών ξεκίνησε από το 2012 με τη έναρξη του προσφυγικού φαινομένου στη χώρα μας μέχρι και το έτος 2019 και πραγματοποιήθηκε με τη βοήθεια λέξεων κλειδιών.

Οι πηγές από τις οποίες αντλήθηκαν τα δεδομένα αποτέλεσαν ο διαδικτυακός ειδησεογραφικός τύπος, δηλαδή εφημερίδες και ιστοσελίδες, που είχαν την μεγαλύτερη απήχηση στον ελληνικό λαό, με βάση την ένωση προσωπικού ημερήσιων εφημερίδων Ελλάδος (βλ. Πίνακας 1 και 2, σελ. 46).

Οι εφημερίδες της Ελλάδας, (ο Ριζοσπάστης, το Πρώτο Θέμα, το Βήμα, η Καθημερινή, τα Νέα, το Έθνος, η Ναυτεμπορική και η Ημερήσια) με άρθρα της διαδικτυακής έκδοσης, καθώς επίσης και οι ενημερωτικές ιστοσελίδες πανελλαδικού και διεθνούς χαρακτήρα (zougla.gr, makelio.gr, dikaiologitika.gr, iefimerida.gr, nesit.gr, news247.gr, alfavita.gr, lifo.gr, tromaktiko.gr, cnn.gr, vice.gr, huffingtonpost.gr, euronews.gr), αποτέλεσαν το βασικό μέσο αυτής της ερευνητικής μελέτης, καθώς μέσω αυτών παρουσιάστηκαν γεγονότα του προσφυγικού, κάποιες φορές με έναν ή και περισσότερους εντελώς διαφορετικούς τρόπους μεταξύ τους και δόθηκε το έναυσμα για ανάλυση των δεδομένων που συλλέχθηκαν. Για τις ανάγκες της έρευνας μελετήθηκαν αποκλειστικά τα κείμενα της έντυπης έκδοσης τα οποία και εντοπίστηκαν κατόπιν έρευνας στη ψηφιακή τους μορφή μέσω της μηχανής αναζήτησης της Google.

Σε γενικές γραμμές θα λέγαμε ότι, και σε όλες τις εφημερίδες που αναζητήθηκαν πληροφορίες (διαδικτυακές και μη) εργάστηκαν δημοσιογράφοι που τήρησαν τους κώδικες δημοσιογραφικής δεοντολογίας. Επίσης, χρησιμοποιήθηκαν και ειδησεογραφικοί ιστότοποι του διαδικτύου στον Ελλαδικό χώρο, που είχαν ασχοληθεί σχολαστικά με το υπό διερεύνηση ζήτημα.

Επιπλέον, μελετήθηκε η δομή παρουσίασης και η εστίαση των υπό διερεύνηση δημοσιευμάτων τα οποία αφορούσαν κυρίως τις συνθήκες διαβίωσης των πληθυσμών προσφύγων και των ασυνόδευτων ανηλίκων. Επιχειρήθηκε η εξέταση του τρόπου κάλυψης της προσφυγικής και μεταναστευτικής κρίσης καθώς και η διάσταση που έλαβε.

Παρακάτω αναγράφονται δύο κατάλογοι με τους ειδησεογραφικούς ιστότοπους και εφημερίδες που χρησιμοποιήθηκαν:

ΠΙΝΑΚΑΣ 1 : ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΩΝ ΕΦΗΜΕΡΙΔΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ

1. ΤΟ ΒΗΜΑ / tovima.gr
2. ΤΑ ΝΕΑ / tanea.gr
3. Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ / kathimerini.gr
4. ΕΘΝΟΣ / ethnos.gr
5. ΑΔΕΣΜΕΥΤΟΣ / iefimerida.gr
6. ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ / apogevmatini.gr
7. ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ / rizospastis.gr
8. Η ΑΥΓΗ/ avgi.gr
9. ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ / naftemporiki.gr
10. ΗΜΕΡΗΣΙΑ / imerisia.gr

ΠΙΝΑΚΑΣ 2 :ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΩΝ ΙΣΤΟΤΟΠΩΝ

1. cnn.gr-edition.cnn.com
2. vice.gr
3. huffingtonpost.gr
4. euronews.com
5. Zougla.gr
6. Makeleio.gr
7. Protothema.gr
8. Dikaiologitika.gr
9. iefimerida.gr
10. newsit.gr
11. news247.gr
12. alfavita.gr
13. lifo.gr

Στη στρατηγική αναζήτησης χρησιμοποιήθηκαν συγκεκριμένοι όροι και λέξεις – κλειδιά, τα οποία διευκόλυναν τη διαδικασία της αναζήτησης - επιλογής και απόκλισης δημοσιεύσεων.

Οι **Λέξεις κλειδιά ήταν:** το προσφυγικό, η μετανάστευση, ο μετανάστης, ο πρόσφυγας, τα ασυνόδευτα παιδιά, λαθρομετανάστες, πολιτικό άσυλο, αιτούντες άσυλο.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3 : ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ

1. Προσφυγικό
2. Πρόσφυγας/ες
3. Μετανάστευση
4. Μετανάστης/ες
5. Ασυνόδευτα παιδιά
6. Πολιτικό άσυλο
7. Αιτών/ούντες άσυλο

4.3 Ορισμός κριτηρίων ένταξης και αποκλεισμού πηγών πληροφόρησης

Τα κριτήρια επιλογής των πηγών που εισήχθησαν στη μελέτη, αλλά και τα κριτήρια αποκλεισμού τους αναφέρονται παρακάτω αναλυτικά.

Πρώτο και βασικότερο κριτήριο, οι ειδήσεις που παρουσιάζουν να είναι γραμμένες στην ελληνική γλώσσα. Η παρουσίαση και κριτική των ειδήσεων που πραγματοποιείται αφορά μόνο τα ελληνικά δεδομένα και γι' αυτό το λόγο οι ιστότοποι πρέπει να είναι ελληνικές. Το αντικείμενο μελέτης, δηλαδή, αφορά μόνο τα ελληνικά δεδομένα για το συγκεκριμένο ζήτημα, το προσφυγικό.

Δεύτερο κριτήριο αποτελεί η χρονική περίοδος στην οποία αναζητήθηκαν συγκεκριμένες ειδήσεις. Αυτό ορίστηκε από το 2012 έως και το 2019, δηλαδή από την έναρξη του Προσφυγικού ζητήματος στη χώρα μας μέχρι και το περασμένο έτος.

Τρίτο κριτήριο είναι το υλικό, το οποίο έχει παρουσιαστεί, να έχει άμεση (στον τίτλο) ή έμμεση (στο κείμενο) σχέση με τις λέξεις κλειδιά που έχουν επιλεγεί από την ερευνητική ομάδα. Ο δικός μας ρόλος στην εν λόγω εργασία έχει να κάνει με την ανάδειξη και κρίση του τρόπου με τον οποίο μία εφημερίδα παρουσιάζει κάποιο θέμα του προσφυγικού ζητήματος και γι' αυτό το λόγο το φάσμα μας σχετίζεται με τις λέξεις κλειδιά που έχουν επιλεγεί από εμάς.

Τέταρτο κριτήριο επιλογής ή αποκλεισμού αποτελεί η πηγή πληροφόρησής μας, δηλαδή οι ειδησεογραφικοί σταθμοί του διαδικτύου, να είναι μία από εκείνες που έχουμε επιλέξει να ασχοληθούμε και όχι οποιοσδήποτε ιστότοπο. Για παράδειγμα, αν μία διαδικτυακή είδηση αναφέρεται μέσω του άρθρου της στο προσφυγικό ζήτημα, αλλά δεν συγκαταλέγεται σε αυτές τις πηγές με τις οποίες ασχολούμαστε, τότε η πηγή αυτή δεν έχει συμπεριληφθεί στη μελέτη μας.

Πέμπτο κριτήριο επιλογής ή αποκλεισμού, να υπάρχει αρθογράφος ή δημοσιογράφος ο οποίος αναλαμβάνει την καταγραφή της είδησης.

Έκτο και τελευταίο κριτήριο, οι ειδήσεις των ιστότοπων δεν ήταν απαραίτητο να είναι συγκεκριμένης ημέρας (καθημερινής ή εβδομαδιαίας εφημερίδας), καθώς συμπεριλήφθηκαν όλες όσες θεωρήθηκαν χρήσιμες, ανεξάρτητα από αυτό.

Πίνακας 4

Τόπος	Ελλάδα
Χώρος προέλευσης αντικειμένου μελέτης	Ελληνικοί ιστότοποι
Χρονική Περίοδος	2012 έως 2019 (Περίοδος έξαρσης προσφυγικού ζητήματος)
Τίτλος – Κείμενο	Άμεση ή έμμεση σχέση με λέξεις-κλειδιά που έχουν επιλεγεί
Αντικείμενο μελέτης	Ιστορικές εφημερίδες σε ψηφιακή μορφή και ειδησεογραφικοί ιστότοποι διεθνούς χαρακτήρα
Καταγραφή είδησης	Να υπάρχει έρευνα-ρεπορτάζ
Είδος άρθρων - ειδήσεων	Συμπεριλαμβάνονται όλες οι ειδήσεις

	είτε πρόκειται για κάλυψη ροής/επικαιρότητας, είτε για ρεπορτάζ
--	---

Τα κριτήρια με τα οποία αποτιμήθηκε η ποιότητα των άρθρων της καθεμίας αναφέρονται παρακάτω:

Πίνακας 5

ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ ΣΤΗ ΜΕΛΕΤΗ	
1.	Να είναι άρθρο εφημερίδας ή ιστότοπου της λίστας μας, με τη μεγαλύτερη δηλαδή απήχηση και επισκεψιμότητα στον ελληνικό λαό.
2.	Να έχει τίτλο
3.	Να έχει ημερομηνία δημοσίευσης / καταγραφής
4.	Να έχει αρθρογράφο ή δημοσιογράφο
5.	Να είναι γραμμένο στα ελληνικά

4.4 Καταγραφή και ανάλυση δεδομένων

Ύστερα από μία πρώτη αναζήτηση καταγράφηκαν όλα τα δεδομένα, από όλους τους ιστότοπους για το διάστημα που εξετάστηκε. Στη συνέχεια η ερευνητική ομάδα προχώρησε σε μία περαιτέρω επιλογή από τα άρθρα/ειδήσεις που είχε συλλέξει, με σκοπό να πληρούν τα προαναφερθέντα κριτήρια (βλ. Πίνακας 5, σελ.49). Έτσι, επιλέχθηκαν τα άρθρα/ειδήσεις, σύμφωνα με τα οποία παρατηρήθηκε διαφοροποίηση σχετικά με την παρουσίαση του προσφυγικού ζητήματος ανά εφημερίδα.

Τέλος, επιλέχθηκαν συγκεκριμένα κομμάτια των άρθρων που συλλέχθηκαν ή μπορεί να αρκούσε και μόνο ο τίτλος για να έχουμε το αποτέλεσμα που αναζητήθηκαν. Παρακάτω αναγράφονται αναλυτικά τα κριτήρια διαφοροποίησης μίας είδησης από μία άλλη είδηση.

4.5 Κριτική αποτίμησης επιλογής ειδησεογραφικών άρθρων - Κριτήρια διαφοροποίησης είδηση από είδηση

Πρώτο και βασικότερο κριτήριο διαφοροποίησης μίας είδησης από μία άλλη είδηση είναι η άποψη του δημοσιογράφου και ο τρόπος που τη διατυπώνει. Σε μία είδηση, για παράδειγμα, ο δημοσιογράφος μπορεί να αναφέρει τη δική του προσωπική άποψη επί του θέματος στο τέλος της γενικής παρουσίασης της είδησης, διακρίνοντάς την από το πλήθος πληροφοριών που ίσως αναφέρει παραπάνω. Η διευκρίνιση της προσωπικής άποψης του δημοσιογράφου από τη γενικότερη παρουσίαση της είδησης και η αποφυγή σύγχυσης των πληροφοριών αυτών αποτελεί το βασικότερο κριτήριο διαφοροποίησης μίας είδησης από μία άλλη είδηση που ίσως να μην ακολουθεί τη συγκεκριμένη τακτική.

Ένα, επίσης, σημαντικό κριτήριο διαφοροποίησης μίας είδησης από μία άλλη είναι η έμφαση που δίνει ο δημοσιογράφος σε συγκεκριμένα σημεία της παρουσιάσής του, είτε μέσω του τίτλου της είδησης, ώστε να έλκει τον αναγνώστη, είτε μέσω του κυρίου μέρους της είδησης. Κάποια άλλη εφημερίδα μέσω του δημοσιογραφικού στελέχους της, στην αναφορά της στο εν λόγω γεγονός διαφοροποιείται τόσο στις λέξεις που χρησιμοποιεί για την παρουσίαση του προσφυγικού, όσο και στην έμφαση που μπορεί να μη δίδεται σε αυτά τα συγκεκριμένα σημεία της παρουσιάσής του.

Τελευταίο κριτήριο διαφοροποίησης των ειδήσεων μεταξύ τους αποτελεί η ιεράρχηση των ειδήσεων με βάση τη χρονολογική σειρά που πραγματοποιήθηκαν. Όταν μία είδηση π.χ. (άφιξη προσφύγων στη χώρα μας) παρουσιάζεται νωρίτερα στο άρθρο από μία άλλη είδηση, η οποία στην κυριολεξία η μία προηγήθηκε της άλλης.

Για παράδειγμα, «πρόσφυγες κατέφτασαν χθες βράδυ στους κόλπους της Λέσβου, έπειτα από πόλεμο στην περιοχή από όπου ήρθαν» δίνοντας έμφαση πρώτα στο γεγονός που υποθέτει ο αρθρογράφος πως θα «τραβήξει την προσοχή» και θα προκαλέσει αντιδράσεις και όχι στην παρουσίαση με βάση του τι προηγήθηκε π.χ. «πόλεμος ανάγκασε τους πρόσφυγες να μεταφερθούν έγκαιρα στη χώρα μας». Η παραπάνω τακτική αποτελεί και εκείνη κριτήριο διαφοροποίησης μεταξύ των εφημερίδων και της παρουσίασης της είδησης, μια τακτική που θα αναλυθεί με παραδείγματα στην μελέτη μας.

Έτσι, κατά αυτό το τρόπο θα μπορέσουμε με τα παραπάνω κριτήρια να δούμε ποιες πιθανές τακτικές υπάρχουν πίσω από κάθε παρουσίαση μίας είδησης και τι

συμφέροντα ίσως επιθυμεί να κερδίσει το κάθε Μέσο με την επιλογή συγκεκριμένου τρόπου παρουσίασης των ειδήσεων.

Πίνακας 6

A/A	Κριτήρια αποτίμησης επιλογής ειδησεογραφικών άρθρων	
1	Προσωπική Άποψη συγγραφέα – δημοσιογράφου	Είναι ξεκάθαρη η άποψη του συγγραφέα από το γενικό σύνολο της ειδήσης; Μήπως η προσωπική άποψη του δημοσιογράφου εντάσσεται στην ειδήση, χωρίς να διαφαίνονται τα διακριτά όρια μεταξύ τους;
2	Χρήση λέξεων ή φράσεων για την περιγραφή ειδήσης / Διαφορές μεταξύ των ειδήσεων	Διαφέρουν οι λέξεις που χρησιμοποιεί μία εφημερίδα στην παρουσίαση μίας ειδήσης από μία άλλη εφημερίδα στην παρουσίαση του ίδιου θέματος; Ποιος ο λόγος αυτής της διαφοροποίησης; Με ποιόν τρόπο το καταφέρνει αυτό η κάθε ιστοσελίδα και τι προσπαθεί να καταφέρει με αυτή τη τακτική;
3	Χρονολογική σειρά στην περιγραφή των ειδήσεων	Γίνεται πάντα η παρουσίαση ενός γεγονότος με την χρονολογική σειρά πραγματοποίησης αυτών των γεγονότων; Αν όχι, με ποιά σειρά τα τοποθετεί ο δημοσιογράφος και Τι προσπαθεί να καταφέρει με αυτή τη τακτική ο κάθε ιστότοπος;

4.6. Περιγραφή άρθρων που πληρούν τα κριτήρια

Τα άρθρα που πληρούν τα τρία κριτήρια αποτίμησης επιλογής των ειδησεογραφικών άρθρων, δηλαδή α) προσωπική άποψη συγγραφέα-δημοσιογράφου, β) χρήση λέξεων

ή φράσεων για την περιγραφή της είδησης / διαφορές μεταξύ των ειδήσεων και γ) χρονολογική σειρά στην περιγραφή των ειδήσεων, είναι είκοσι πέντε (25) στο σύνολο και παρατίθενται με πίνακες στην συνέχεια.

Στην έρευνα που διεξήχθη, τέθηκε ως χρόνος αναζήτησης πληροφοριών από το 2012 έως το 2019 και βρέθηκαν συγκεκριμένα για το 2012 ένα (1) άρθρο, για το 2013 δύο (2) άρθρα, για το 2015 δύο (2) άρθρα, για το 2016 εννέα (9) άρθρα, για το 2017 επτά (7) άρθρα, για το 2018 ένα (1) άρθρο και για το 2019 τρία (3) άρθρα.

A/A 1^ο ΑΡΘΡΟ

1.	Τίτλος Εφημερίδα/ιστότοπος	– « ΟΗΕ: Ανάγκη προστασίας των ασυνόδευτων παιδιών στην Ελλάδα » Το Βήμα (01/08/12)
2.	Αρθρογράφος/δημοσιογράφος	Κλώντζα Όλγα
3.	Σκοπός	Η παρουσίαση του προσφυγικού μέσα από τον έντυπο και διαδικτυακό τύπο
4.	Μεθοδολογία	Ποιοτική Έρευνα
5.	Εργαλείο Έρευνας	Συνέντευξη
6.	Αποτελέσματα	• <i>Προσωπική άποψη αρθογράφου ή δημοσιογράφου:</i> Η αρθογράφος παραθέτει κατά κύριο λόγο την είδηση, χωρίς να λαμβάνει θέση. Η μόνη παρατήρηση που κάνει είναι «η ανταπόκριση της Αστυνομίας και του Λιμενικού ήταν επίσης άμεση..» • <i>Χρήση λέξεων ή φράσεων για την περιγραφή είδησης / Διαφορές μεταξύ των ειδήσεων:</i> «Η ανάγκη ενίσχυσης της προστασίας των ασυνόδευτων

παιδιών που κινούνται στα ευρωπαϊκά «μονοπάτια»»

- Χρονολογική σειρά στην περιγραφή των ειδήσεων: Πρώτα είχε πραγματοποιηθεί ένα πρόγραμμα τα «Ασυνόδευτα Παιδιά εν Κινήσει» της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ, τα συμπεράσματα του οποίου παρουσιάστηκαν σε συνέδριου που πραγματοποιήθηκε στις 24 Ιουλίου στη Ρώμη. Σε αυτό συζητήθηκαν τα ζητήματα που βιώνουν τα ασυνόδευτα παιδιά και τα προγράμματα που υπάρχουν σε Ιταλία, Γαλλία και Πάτρα. Τέλος, μίλησαν για τη συμβολή των αρχών και την παροχή των ειδών πρώτων αναγκών από την οργάνωση.

A/A 2^ο ΑΡΘΡΟ

1.	Τίτλος Εφημερίδα/ιστότοπος	– « Μας στήριξαν παίρνοντας μεγάλα ποσοστά www.iefimerida.gr (04/03/13)
2.	Αρθρογράφος/δημοσιογράφος	Συγγραφική ομάδα «iefimerida»
3.	Σκοπός	Η παρουσίαση του προσφυγικού μέσα από τον έντυπο και διαδικτυακό τύπο
4.	Μεθοδολογία	Ποιοτική Έρευνα
5.	Εργαλείο Έρευνας	Ανταπόκριση (ρεπορτάζ)

6. Αποτελέσματα

- *Προσωπική άποψη αρθρογράφου ή δημοσιογράφου:* Στο άρθρο αυτό δεν τοποθετείται η προσωπική γνώμη της συγγραφικής ομάδας, παρά μόνο αναφέρεται στις δηλώσεις του Τούρκου δουλεμπόρου, Μουχάρεμ.
- *Χρήση λέξεων ή φράσεων για την περιγραφή είδησης / Διαφορές μεταξύ των ειδήσεων:* Η συγγραφική ομάδα, της ιστοσελίδας από την πρώτη κιόλας πρόταση του άρθρου, χαρακτηριστικά αναφέρει: «Σε αποκαλύψεις που θα συζητηθούν προχώρησε Τούρκος δουλέμπορος..», με αυτόν τον τρόπο επιτυγχάνεται η επικέντρωση της προσοχής του κοινού στο άρθρο, αλλά κυρίως δίνεται έμφαση, ώστε ο αναγνώστης να συνεχίζει να διαβάζει το άρθρο με στόχο να μάθει για τις αναφερόμενες «αποκαλύψεις» .
- *Χρονολογική σειρά στην περιγραφή των ειδήσεων:* Στο συγκεκριμένο άρθρο φαίνεται πως συνδέεται η χρονολογική σειρά πραγματοποίησης του γεγονότος με την παρουσίασή του.

A/A 3^ο ΑΡΘΡΟ

1. Τίτλος – *«Δεν ανεχόμαστε άλλο το βάρος του*

Εφημερίδα/ιστότοπος	<i>προσφυγικού»</i> Καθημερινή (31/08/13)
2. Αρθρογράφος/δημοσιογράφος	Τάνια Γεωργιοπούλου
3. Σκοπός	Η παρουσίαση του προσφυγικού μέσα από τον έντυπο και διαδικτυακό τύπο
4. Μεθοδολογία	Ποιοτική Έρευνα
5. Εργαλείο Έρευνας	Άποψη αρθρογράφου, Ανταπόκριση (ρεπορτάζ)
6. Αποτελέσματα	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Προσωπική άποψη αρθρογράφου ή δημοσιογράφου:</i> Στο εν λόγω άρθρο η αρθρογράφος, στην προσπάθειά της να πείσει τον κοινό αναγνώστη για την τραγικότητα της κατάστασης που επικρατούσε στα νησιά, φαίνεται να κάνει επίκληση στην αυθεντία. Αναφέρει πως οι πρόσφυγες έχουν την ίδια άποψη για το θέμα, ότι δηλαδή θα υπάρξει νέο κύμα προσφυγικών ροών στο μέλλον. Κάτι τέτοιο δεν μπορεί να θεωρηθεί απόδειξη αλλά ένδειξη, καθώς μιλάει για το μέλλον, κάτι που κανένας δεν μπορεί να γνωρίζει επακριβώς. • <i>Χρήση λέξεων ή φράσεων για την περιγραφή είδησης / Διαφορές μεταξύ των ειδήσεων:</i> : Ένα παράδειγμα λέξεως που είναι άξιο αναφοράς είναι το «αγωνιώδεις προσπάθειες». Με αυτό το τρόπο η αρθρογράφος θα προσπαθήσει να τραβήξει το

ενδιαφέρον του αναγνώστη και να εντείνει την συναισθηματική του κατάσταση επί του θέματος (θυμός, λύπη, στεναχώρια, μίσος κ.α.). Οι «προσπάθειες» όπως είναι λογικό δεν θα μπορούσαν να μετρηθούν, θα μπορούσαν όμως να επιδείξουν κάποιο συναίσθημα. Αυτό ακριβώς επιδιώκει και η αρθρογράφος με το να χρησιμοποιεί μία τέτοια λέξη (αγωνιώδης), για να περιγράψει την κατάσταση που επικρατούσε.

- *Χρονολογική σειρά στην περιγραφή των ειδήσεων:* Η αρθρογράφος εδώ, ενώ αναφέρεται στο παρόν και την τωρινή κατάσταση, κάνει εικασίες και υποθέσεις για το μέλλον. Μία τέτοια τακτική ίσως έχει σκοπό την επαγρύπνηση και την ανησυχία του ελληνικού λαού επί του προσφυγικού ζητήματος, παρόλο που ο τρόπος που η κυρία Γεωργιοπούλου την φέρνει εις πέρας έχει πολλά κενά, καθώς όπως είπα δεν μπορεί κανένας να γνωρίζει σίγουρα τι θα συμβεί στο μέλλον.

A/A 4° ΑΡΘΡΟ

1. Τίτλος **«Οι Ανήλικοι Ασυνόδευτοι Πρόσφυγες Δεν Θέλουν να Μείνουν στην Ελλάδα»**
Εφημερίδα/ιστότοπος **www.vice.gr (06/10/2015)**
2. Αρθρογράφος/δημοσιογράφος **Κουκουμάκας Κώστας**

3.	Σκοπός	Η παρουσίαση του προσφυγικού μέσα από τον έντυπο και διαδικτυακό τύπο
4.	Μεθοδολογία	Ποιοτική Έρευνα
5.	Εργαλείο Έρευνας	Ανταπόκριση (ρεπορτάζ), Συνέντευξη, Δημοσιοποίηση έρευνας (Βάση δεδομένων δημόσιων αρχείων)
6.	Αποτελέσματα	• <i>Προσωπική άποψη αρθρογράφου ή δημοσιογράφου:</i> Στο συγκεκριμένο άρθρο, δεν τοποθετείται η προσωπική άποψη του αρθρογράφου μιας και ο ίδιος μας παραθέτει συνεντεύξεις ασυνόδευτων ανηλίκων που ζουν σε διάφορες δομές ανά την Ελλάδα. • <i>Χρήση λέξεων ή φράσεων για την περιγραφή είδησης / Διαφορές μεταξύ των ειδήσεων:</i> «..στο πιο ευαίσθητο κομμάτι του προσφυγικού ζητήματος, μετά την κατασκευή σύγχρονων τειχών στην Ευρώπη». Ο αρθρογράφος μέσα σε λίγες γραμμές, απεικονίζει στον συμπληρωματικό τίτλο, το κεντρικό σημείο του άρθρου. • <i>Χρονολογική σειρά στην περιγραφή των ειδήσεων:</i> Στο εν λόγω άρθρο, παρατηρείται πως υπάρχει χρονική αλληλουχία μεταξύ του γεγονότος και της παρουσίας του.

A/A 5^ο ΑΡΘΡΟ

1. Τίτλος Εφημερίδα/ιστότοπος – *«Προσφυγικό πρόβλημα: Η ελληνική κοινωνία «σώζει»»*
Το Βήμα (31/10/15)
2. Αρθρογράφος/δημοσιογράφος Μποζανίνου Τάνια
3. Σκοπός Η παρουσίαση του προσφυγικού μέσα από τον έντυπο και διαδικτυακό τύπο
4. Μεθοδολογία Ποιοτική Έρευνα
5. Εργαλείο Έρευνας Δημοσίευση στοιχείων έρευνας
6. Αποτελέσματα
  - *Προσωπική άποψη αρθρογράφου ή δημοσιογράφου:* Η αρθρογράφος σε όλο το κείμενο χρησιμοποιεί διαρκώς τη λέξη «ενδιαφέρον» με ένα ειρωνικό ύφος κάθε φορά που αναφέρεται σε κάποιο αποτέλεσμα, που δείχνει κάθε άλλο παρά ότι είναι το αναμενόμενο. Αναφέρει ότι οι Έλληνες έχουν στερεότυπα με τη φράση «τα στερεότυπα καλά κρατούν».
  - *Χρήση λέξεων ή φράσεων για την περιγραφή είδησης / Διαφορές μεταξύ των ειδήσεων:* «με ανησυχία αντιμετωπίζει το 75% των Ελλήνων την εισροή των προσφύγων στη χώρα», «προσφυγική κρίση», «οι Έλληνες επαινούν κυρίως τους χειρισμούς της ελληνικής κοινωνίας»
  - *Χρονολογική σειρά στην περιγραφή των ειδήσεων:* Αναφέρεται αρχικά στην

εισροή των προσφύγων στην Ελλάδα, στην συνέχεια στην αντιμετώπιση του προσφυγικού από διάφορους τομείς όπως ΜΜΕ, εκκλησία, κράτος, κοινωνία. Έπειτα, γίνεται αναφορά στο γερμανικό κράτος το οποίο έχει ήδη μεριμνήσει για μια προσφυγική μερίδα, ενώ μελλοντικά προέκυψε από την έρευνα ότι μεγάλο ποσοστό θα υποστήριζε μια διεθνή στρατιωτική επέμβαση στη Συρία.

A/A 6^ο ΑΡΘΡΟ

1. Τίτλος – *«Διπλωματικές ήττες στο προσφυγικό μετρά η κυβέρνηση»*
Εφημερίδα/ιστότοπος www.protothema.gr (03/03/16)
2. Αρθρογράφος/δημοσιογράφος Σπύρος Γκουντζάνης
3. Σκοπός Η παρουσίαση του προσφυγικού μέσα από τον έντυπο και διαδικτυακό τύπο
4. Μεθοδολογία Ποιοτική Έρευνα
5. Εργαλείο Έρευνας Ανταπόκριση (ρεπορτάζ)

6. Αποτελέσματα
- *Προσωπική άποψη αρθρογράφου ή δημοσιογράφου:* Στο άρθρο αυτό γίνεται ένας μικρός σχολιασμός από τον αρθρογράφο ως προς την τότε κυβέρνηση της χώρας, με σκοπό να δώσει έμφαση για την κρισιμότητα της κατάστασης και της διαχείρισης του προσφυγικού ζητήματος.
  - *Χρήση λέξεων ή φράσεων για την περιγραφή είδησης / Διαφορές μεταξύ των ειδήσεων:* Το άρθρο αυτό αναφέρεται στο προσφυγικό και στην χορήγηση κονδυλίων από την ΕΕ προς την Ελλάδα για να καλυφθούν οι ανάγκες ως προς το προσφυγικό ζήτημα.
  - *Χρονολογική σειρά στην περιγραφή των ειδήσεων:* Ο αρθρογράφος παραθέτει τα γεγονότα μετά από την ανακοίνωση της Κομισιόν για 700 εκατομμύρια ευρώ για την κάλυψη αναγκών του προσφυγικού ζητήματος στην Ελλάδα.

A/A 7^ο ΑΡΘΡΟ

1.	Τίτλος Εφημερίδα/ιστότοπος	– «Μήνυμα κατά της πολιτικής των κλειστών συνόρων» Εφημερίδα Των Συντακτών(15/05/2016)
2.	Αρθρογράφος/δημοσιογράφος	Φωτόπουλος Νίκος
3.	Σκοπός	Η παρουσίαση του προσφυγικού μέσα από τον έντυπο και διαδικτυακό τύπο
4.	Μεθοδολογία	Ποιοτική Έρευνα

Δήμο Λαγκαδά να ζητά να καταθέτει ασφαλιστικά μέτρα εναντίον του Δήμου Βόλβης για τα αντίσκηνα των προσφύγων.

A/A 8^ο ΑΡΘΡΟ

1.	Τίτλος	– « <i>Φεύγουν για να μην τους διώξουν</i> »
	Εφημερίδα/ιστότοπος	Εφημερίδα Των Συντακτών (26/05/2016)
2.	Αρθρογράφος/δημοσιογράφος	Φωτόπουλος Νίκος
3.	Σκοπός	Η παρουσίαση του προσφυγικού μέσα από τον έντυπο και διαδικτυακό τύπο
4.	Μεθοδολογία	Ποιοτική Έρευνα
5.	Εργαλείο Έρευνας	Ανταπόκριση (Ρεπορτάζ)
6.	Αποτελέσματα	• <i>Προσωπική άποψη αρθρογράφου ή δημοσιογράφου:</i> Ο αρθρογράφος χρησιμοποιεί εκφράσεις όπως «φαίνεται», «είναι προφανές», «αυτό σημαίνει», επομένως στο εν λόγω άρθρο δεν παραθέτει ξεκάθαρα την άποψη του αλλά παρουσιάζεται σαν να βγάζει συμπεράσματα για την κατάσταση που παρουσιάζει. • <i>Χρήση λέξεων ή φράσεων για την περιγραφή είδησης / Διαφορές μεταξύ των ειδήσεων:</i> «πήραν τα βουνά», «αστυνομικές πηγές αποδίδουν τη φυγή «άτακτων» προσφύγων» ,»όπου φύγει φύγει».

- *Χρονολογική σειρά στην περιγραφή των ειδήσεων:* Αρχικά αυτό που αναφέρεται είναι ότι πριν ξεκινήσει η επιχείρηση εκκένωσης στον καταυλισμό 2 μέρες πριν παρέμεναν 8.000 άτομα και εκτιμάται ότι η αστυνομία μετακίνησε 2.000 άτομα προς τα κέντρα προσφύγων. Όμως 2 μέρες μετά τα ξημερώματα η ελληνική αστυνομία παρατήρησε πως έλειπαν 3.000 πρόσφυγες, πιθανόν όπως αναφέρουν για να μην καταλήξουν σε κάποιο κέντρο κράτησης. Επιπλέον την ίδια μέρα η αστυνομία μετακίνησε άλλους 1.000 από την Ειδομένη με 20 λεωφορεία και τους αποβίβασαν στη Σίνδο, το Ωραιόκαστρο, στα Διαβατά και στο παλιό κτίριο της Softex. Ως προς το μέλλον ο δήμαρχος Ωραιόκαστρου καλεί σε διαμαρτυρία τους πολίτες του για την μετεγκατάσταση των προσφύγων.

A/A 9^ο ΑΡΘΡΟ

1.	Τίτλος Εφημερίδα/ιστότοπος	– <i>«Παιδεία για πρόσφυγες»</i> Εφημερίδα Των Συντακτών (23/06/2016)
2.	Αρθρογράφος/δημοσιογράφος	Διαλεκτή Αγγελική
3.	Σκοπός	Η παρουσίαση του προσφυγικού μέσα από τον έντυπο και διαδικτυακό τύπο

4.	Μεθοδολογία	Ποιοτική Έρευνα
5.	Εργαλείο Έρευνας	Απλό κείμενο
6.	Αποτελέσματα	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Προσωπική άποψη αρθρογράφου ή δημοσιογράφου: Δεν αναφέρει τη δική της άποψη κάπου μέσα στο κείμενο, παραθέτει απλώς την είδηση.</i> • <i>Χρήση λέξεων ή φράσεων για την περιγραφή είδησης / Διαφορές μεταξύ των ειδήσεων: «ένταξη των προσφυγόπουλων στην εκπαιδευτική διαδικασία», «η Επιτροπή επιθυμεί την «όσο το δυνατόν ομαλότερη ένταξη των παιδιών στο εκπαιδευτικό σύστημα»».</i> • <i>Χρονολογική σειρά στην περιγραφή των ειδήσεων: ειδήσεων: Αναφέρεται η συζήτηση των προτάσεων της Επιτροπής Στήριξης των Παιδιών Προσφύγων του υπουργείου Παιδείας κατά τη διάρκεια της συνάντησης που έγινε μεταξύ εκπροσώπων του ΥΠΠΕΘ, του υπουργείου Μεταναστευτικής Πολιτικής, της UNICEF, της Υπάτης Αρμοστείας, του ΟΗΕ και άλλων οργανώσεων που δραστηριοποιούνται στο προσφυγικό. Το πρόγραμμα αφορά δράσεις που σχεδιάζονται και θα εφαρμοστούν κατά τους καλοκαιρινούς μήνες του 2016-2017. Οι δραστηριότητες αυτές θα συνδυαστούν με αυτές τις ήδη</i>

υπάρχουσες των Κέντρων Φιλοξενίας. Το έργο, όπως ανέφερε ο πρόεδρος της επιστημονικής επιτροπής κύριος Βεντούρας, πρόκειται να ολοκληρωθεί μέσα στην καλοκαιρινή περίοδο. Τέλος το κόστος του προγράμματος, όπως αναφέρουν είναι ήδη καλυμμένο από κρατικές πηγές χρηματοδότησης, αλλά η κάλυψη των εκπαιδευτικών αναγκών στις δομές φιλοξενίας βρίσκεται που σχετίζονται με τις μετακινήσεις των παιδιών και τις αμοιβές προσωπικού βρίσκονται υπό συζήτηση..

A/A 10ο ΑΡΘΡΟ

1. Τίτλος *«Από πότε είναι έγκλημα να φτάνει ένα παιδί πρόσφυγας μόνο του στην Ελλάδα;»*
Εφημερίδα/ιστότοπος *www.huffingtonpost.gr (25/07/2016)*
2. Αρθρογράφος/δημοσιογράφος Σοφία Κουβελάκη
3. Σκοπός Η παρουσίαση του προσφυγικού μέσα από τον έντυπο και διαδικτυακό τύπο
4. Μεθοδολογία Ποιοτική Έρευνα
5. Εργαλείο Έρευνας Ανταπόκριση (ρεπορτάζ), Συνέντευξη, Δημοσιοποίηση έρευνας (Βάση δεδομένων δημόσιων αρχείων)
6. Αποτελέσματα
  - *Προσωπική άποψη αρθογράφου ή δημοσιογράφου* : Η αρθογράφος εδώ δεν αναφέρει την προσωπική της

άποψη, παρά μόνο παρουσιάζει τα στοιχεία του ρεπορτάζ και της έρευνας, αλλά και αποσπάσματα των συνεντεύξεων που πραγματοποίησε.

- *Χρήση λέξεων ή φράσεων για την περιγραφή είδησης / Διαφορές μεταξύ των ειδήσεων:* Η αρθρογράφος φαίνεται να παρουσιάζει την είδηση χωρίς να χρησιμοποιεί πομπώδεις εκφράσεις στον λόγο της.
- *Χρονολογική σειρά στην περιγραφή των ειδήσεων:* Η χρονολογική σειρά πραγματοποίησης των γεγονότων, φαίνεται να συνάδει με την χρονολογική σειρά παρουσίασης τους. Με αυτόν τον τρόπο ο αναγνώστης έχει την δυνατότητα μιας ολοκληρωμένης εικόνας επί του θέματος, χωρίς να δημιουργείται σύγχυση των γεγονότων.

A/A 11^ο ΑΡΘΡΟ

1.	Τίτλος Εφημερίδα/ιστότοπος	– ««Γιατί με κρατάτε εδώ» - Κραυγή από τους ανήλικους πρόσφυγες στην Ελλάδα» www.gr.euronews.com (09/09/16)
2.	Αρθρογράφος/δημοσιογράφος	Κωνσταντίνος Τσέλλος
3.	Σκοπός	Η παρουσίαση του προσφυγικού μέσα από τον έντυπο και διαδικτυακό τύπο
4.	Μεθοδολογία	Ποιοτική Έρευνα

5. Εργαλείο Έρευνας Δημοσιοποίηση έρευνας
6. Αποτελέσματα
- *Προσωπική άποψη αρθρογράφου ή δημοσιογράφου:* Ο αρθρογράφος παραθέτει την έκθεση του Παρατηρητηρίου Ανθρώπινων Δικαιωμάτων (HMW) χωρίς να επεκτείνεται στην προσωπική του άποψη. Παρατηρείται μόνο στην αρχή του άρθρου το επίθετο «μελανά», το οποίο βρίσκεται εκεί για να δηλώσει τις συνθήκες διαβίωσης των ανήλικων προσφύγων και μεταναστών.
  - *Χρήση λέξεων ή φράσεων για την περιγραφή είδησης / Διαφορές μεταξύ των ειδήσεων:* Η αρθρογράφος φαίνεται να παρουσιάζει την είδηση χωρίς να χρησιμοποιεί πομπώδεις εκφράσεις στον λόγο της.
  - *Χρονολογική σειρά στην περιγραφή των ειδήσεων:* Ο αρθρογράφος παραθέτει συνοπτικά την έκθεση του Παρατηρητηρίου Ανθρώπινων Δικαιωμάτων (HRW) σχετικά με τις συνθήκες διαβίωσης των ανήλικων προσφύγων και μεταναστών, μετά την δημοσίευσή της.

A/A 12^ο ΑΡΘΡΟ

1. Τίτλος Εφημερίδα/ιστότοπος – **«Πιεστικές οι ανάγκες για τους ασυνόδευτους ανήλικους πρόσφυγες»**

2. Αρθρογράφος/δημοσιογράφος Άκης Τάτσης
3. Σκοπός Η παρουσίαση του προσφυγικού μέσα από τον έντυπο και διαδικτυακό τύπο
4. Μεθοδολογία Ποιοτική Έρευνα
5. Εργαλείο Έρευνας Ανταπόκριση (Ρεπορτάζ), Συνέντευξη
6. Αποτελέσματα
  - *Προσωπική άποψη αρθρογράφου ή δημοσιογράφου:* Ο αρθρογράφος στην αρχή του άρθρου, επικαλείται το συναίσθημα με την φράση «...ασυνόδευτα παιδιά, που αποτελούν την πιο ευαίσθητη πτυχή του μεταναστευτικού και προσφυγικού προβλήματος», με σκοπό να προκαλέσει στον αναγνώστη ένα είδος οίκτου και συμπόνιας προς αυτά τα παιδιά.
  - *Χρήση λέξεων ή φράσεων για την περιγραφή είδησης / Διαφορές μεταξύ των ειδήσεων:* «ανήλικοι πρόσφυγες μετανάστες, ασυνόδευτα παιδιά, hot spots, κέντρα υποδοχής».
  - *Χρονολογική σειρά στην περιγραφή των ειδήσεων:* Ο αρθρογράφος παρουσιάζει με σωστή χρονολογική σειρά τα γεγονότα της είδησης. Πρώτα ανακοινώνει το άνοιγμα του καινούργιου κέντρου προστασίας ασυνόδευτων ανηλίκων στην Παιανία,

και μετά τοποθετεί τις δηλώσεις που έκαναν η αναπληρώτρια υπουργός Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Θεανώ Φωτίου, ο δήμαρχος Παιανίας-Γλυκών Νερών, Σπύρος Στάμου, ο πρόεδρος των Γιατρών του Κόσμου στην Ελλάδα, Νικήτας Κανάκης και ο διευθυντής του ελληνικού γραφείου του Διεθνούς Οργανισμού Μετανάστευσης, Δανιήλ Εσδράς.

A/A 13^ο ΑΡΘΡΟ

1. Τίτλος
Εφημερίδα/ιστότοπος – **«Έφηβοι πρόσφυγες πουλούν σεξ στο κέντρο της Αθήνας για να επιβιώσουν» (Πρωτότυπο άρθρο : *The teenage refugees selling sex on Athens streets*)»**
www.cnn.gr (30/11/16)
2. Αρθρογράφος/δημοσιογράφος [Arwa Damon](#), Barbara Arvanitidis, Clayton Nagel (Μετάφραση : Newsroom CNN)
3. Σκοπός Η παρουσίαση του προσφυγικού μέσα από τον έντυπο και διαδικτυακό τύπο
4. Μεθοδολογία Ποιοτική Έρευνα
5. Εργαλείο Έρευνας Συνέντευξη
6. Αποτελέσματα
  - *Προσωπική άποψη αρθρογράφου ή δημοσιογράφου:* Οι αρθρογράφοι κάνουν ευδιάκριτα τα προσωπικά τους σχόλια και την προσωπική τους γνώμη (απελπισμένοι (...) πρόσφυγες). Επίσης, με τον τρόπο γραφής τους

επικαλούνται το συναίσθημα, με σκοπό να αντιληφθούν οι αναγνώστες την κρίσιμη κατάσταση που βρίσκονται τα ασυνόδευτα ανήλικα.

- *Χρήση λέξεων ή φράσεων για την περιγραφή είδησης / Διαφορές μεταξύ των ειδήσεων: «ανήλικοι και ασυνόδευτοι πρόσφυγες», «απελπισμένοι πρόσφυγες».*
- *Χρονολογική σειρά στην περιγραφή των ειδήσεων: Η χρονολογική σειρά που παρουσιάζεται η είδηση δεν είναι ξεκάθαρη καθ' όλη τη διάρκεια ανάγνωσης του άρθρου. Το άρθρο ξεκινάει με αναφορά στον τρόπο επιβίωσης που έχουν αναγκαστεί να επιλέξουν οι πρόσφυγες, παραθέτει μέρος των συνεντεύξεων που έδωσαν στους αρθρογράφους και αργότερα τοποθετεί την συμφωνία της ΕΕ με την Τουρκία για το προσφυγικό. Το γεγονός ότι η είδηση παρουσιάζεται με μπερδεμένη χρονική σειρά, αποσκοπεί στην «χειραγώγηση» του αναγνώστη, ώστε να γίνει εύκολα διακριτή η σοβαρότητα της κατάστασης.*

A/A 14ο ΑΡΘΡΟ

1. Τίτλος

Εφημερίδα/ιστότοπος

«Η Ευρώπη Εγκλωβίζει και Πάλι τους Πρόσφυγες στην Ελλάδα»

www.vice.gr (12/12/2016)

2.	Αρθρογράφος/δημοσιογράφος	Νίνη Άννα
3.	Σκοπός	Η παρουσίαση του προσφυγικού μέσα από τον έντυπο και διαδικτυακό τύπο
4.	Μεθοδολογία	Ποιοτική Έρευνα
5.	Εργαλείο Έρευνας	Ανταπόκριση (ρεπορτάζ)
6.	Αποτελέσματα	• <i>Προσωπική άποψη αρθρογράφου ή δημοσιογράφου</i> : Στο άρθρο αυτό δεν τοποθετείται η προσωπική γνώμη της αρθρογράφου, παρά μόνο παρουσιάζεται η νέα ισχύ της συνθήκης του Δουβλίνου στο αναγνωστικό κοινό. • <i>Χρήση λέξεων ή φράσεων για την περιγραφή είδησης / Διαφορές μεταξύ των ειδήσεων</i>: «μια από τις χειρότερες ανθρωπιστικές κρίσεις της σύγχρονης ιστορίας της», «η βαθιά προβληματική συμφωνία ΕΕ-Τουρκίας», είναι μερικές από τις εκφράσεις που χρησιμοποιεί αρθρογράφος, ώστε να αποδώσει πλήρως την σημαντικότητα του προσφυγικού. • <i>Χρονολογική σειρά στην περιγραφή των ειδήσεων</i>: Η αρθρογράφος παραθέτει τα γεγονότα, έπειτα από ρεπορτάζ που πραγματοποίησε σχετικά με την νέα ισχύ της συνθήκης του Δουβλίνου.

A/A 15⁰ ΑΡΘΡΟ

1.	Τίτλος Εφημερίδα/ιστότοπος	– « <i>ΟΗΕ: Οι πρόσφυγες πεθαίνουν από το κρύο στην Ελλάδα</i> » www.cnn.gr (14/01/17)
2.	Αρθρογράφος/δημοσιογράφος	Newsroom CNN)
3.	Σκοπός	Η παρουσίαση του προσφυγικού μέσα από τον έντυπο και διαδικτυακό τύπο
4.	Μεθοδολογία	Ποιοτική Έρευνα
5.	Εργαλείο Έρευνας	Συνέντευξη
6.	Αποτελέσματα	• <i>Προσωπική άποψη αρθρογράφου ή δημοσιογράφου:</i> Στο άρθρο αυτό δεν υπάρχει προσωπική άποψη του αρθρογράφου, καθώς παρατίθενται τα σχόλια των εκπροσώπων του ΟΗΕ. • <i>Χρήση λέξεων ή φράσεων για την περιγραφή είδησης / Διαφορές μεταξύ των ειδήσεων:</i> Η αρθρογράφος φαίνεται να παρουσιάζει την είδηση χωρίς να χρησιμοποιεί πομπώδεις εκφράσεις στον λόγο της. • <i>Χρονολογική σειρά στην περιγραφή των ειδήσεων:</i> Η χρονολογική σειρά που παρουσιάζεται η είδηση δεν είναι ξεκάθαρη καθ' όλη τη διάρκεια ανάγνωσης του άρθρου, καθώς παρατίθενται μικρές παραγράφους που αφορούν τις αιτίες των θανάτων των προσφύγων.

A/A 16^ο ΑΡΘΡΟ

1. Τίτλος Εφημερίδα/ιστότοπος – «*Απροστάτευτοι οι πρόσφυγες με ειδικές ανάγκες και τα παιδιά*»
www.cnn.gr (18/01/17)
2. Αρθρογράφος/δημοσιογράφος Newsroom CNN
3. Σκοπός Η παρουσίαση του προσφυγικού μέσα από τον έντυπο και διαδικτυακό τύπο
4. Μεθοδολογία Ποιοτική Έρευνα
5. Εργαλείο Έρευνας Ανταπόκριση (Ρεπορτάζ)
6. Αποτελέσματα
  - *Προσωπική άποψη αρθρογράφου ή δημοσιογράφου:* Στο άρθρο αυτό δεν παρατηρείται η προσωπική άποψη του αρθρογράφου. Αναφέρει τις καταστάσεις που ζουν πρόσφυγες ΑΜΕΑ όπως ακριβώς ειπώθηκαν και τοποθετεί τις δηλώσεις που έκανε η HRW και η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τις συνθήκες που ζουν οι πρόσφυγες αυτοί.
  - *Χρήση λέξεων ή φράσεων για την περιγραφή είδησης / Διαφορές μεταξύ των ειδήσεων:* «πρόσφυγες, πρόσφυγες ΑΜΕΑ»
  - *Χρονολογική σειρά στην περιγραφή των ειδήσεων:* Η χρονολογική σειρά που παρουσιάζεται η είδηση είναι σωστή, καθώς ο αρθρογράφος ξεκινά με την είδηση πως πρόσφυγες ΑΜΕΑ που

ζουν στον καταυλισμό, δεν έχουν πρόσβαση σε βασικές ανάγκες (όπως τη χρήση του μπάνιου) και μετά τοποθετεί τις δηλώσεις που ειπώθηκαν από την ΗΜΩ και την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ.

A/A 17^ο ΑΡΘΡΟ

1. Τίτλος Εφημερίδα/ιστότοπος – *«Διεθνής Αμνηστία: Ακατάλληλα τα κέντρα φιλοξενίας προσφύγων στην Ελλάδα»*
www.gr.euronews.com (08/02/17)
2. Αρθρογράφος/δημοσιογράφος Newsroom CNN
3. Σκοπός Η παρουσίαση του προσφυγικού μέσα από τον έντυπο και διαδικτυακό τύπο
4. Μεθοδολογία Ποιοτική Έρευνα
5. Εργαλείο Έρευνας Παρουσίαση Έρευνας
6. Αποτελέσματα
  - *Προσωπική άποψη αρθρογράφου ή δημοσιογράφου:* Ο αρθρογράφος στο εν λόγω άρθρο παραθέτει την έρευνα που έκαναν ερευνητές της Διεθνούς Αμνηστίας κατά της επίσκεψής τους σε κέντρα φιλοξενίας της ενδοχώρας και των νησιών, που έχει ως στόχο την αξιολόγηση των συνθηκών διαβίωσης των προσφύγων και μεταναστών στη χώρα. Δεν παρατηρείται στο άρθρο η προσωπική άποψη του αρθρογράφου.
  - *Χρήση λέξεων ή φράσεων για την περιγραφή είδησης / Διαφορές μεταξύ*

των ειδήσεων: «πρόσφυγες, μετανάστες, κέντρα φιλοξενίας, αιτούντες άσυλο».

- Χρονολογική σειρά στην περιγραφή των ειδήσεων: Ο αρθρογράφος παρουσιάζει με σωστή χρονολογική σειρά τα γεγονότα της είδησης καθώς είναι έρευνα που πραγματοποιήθηκε στα κέντρα φιλοξενίας στην ενδοχώρα και στα νησιά.

A/A 18^ο ΑΡΘΡΟ

1. Τίτλος Εφημερίδα/ιστότοπος – *«UNICEF : Τέλος στην ταμπέλα «παιδί πρόσφυγας». Ένταξη και στην πρωινή εκπαίδευση»*
www.news247.gr (02/05/17)
2. Αρθρογράφος/δημοσιογράφος Χρήστος Δεμέτης
3. Σκοπός Η παρουσίαση του προσφυγικού μέσα από τον έντυπο και διαδικτυακό τύπο
4. Μεθοδολογία Ποιοτική Έρευνα
5. Εργαλείο Έρευνας Ανταπόκριση (ρεπορτάζ), Δημοσιοποίηση Έρευνας
6. Αποτελέσματα
  - Προσωπική άποψη αρθρογράφου ή δημοσιογράφου: Ο αρθρογράφος παραθέτει τα γεγονότα και τις συνεντεύξεις όπως έγιναν, δίχως να προσθέτει κάπου την προσωπική του άποψη.
  - Χρήση λέξεων ή φράσεων για την

περιγραφή είδησης / Διαφορές μεταξύ των ειδήσεων: Στο συγκεκριμένο άρθρο γίνεται μια εκτενής αναφορά στα ανήλικα παιδιά προσφύγων, καθώς και στα ασυνόδευτα ανήλικα, και παρουσιάστηκαν τα κωλύματα που βρίσκονται «στο τραπέζι» για να επιλυθούν, σχετικά με την εκπαίδευση αυτών των παιδιών και τις δομές κατοικίας τους.

- Χρονολογική σειρά στην περιγραφή των ειδήσεων: Ο αρθρογράφος παραθέτει τα γεγονότα μετά από τη συνέντευξη τύπου της UNICEF στην Ελλάδα, σχετικά με τα παιδιά προσφύγων και τα ασυνόδευτα ανήλικα.

A/A 19^ο ΑΡΘΡΟ

1.	Τίτλος Εφημερίδα/ιστότοπος	– «Σε κόντρα νησιά - κυβέρνηση για το προσφυγικό» Η Καθημερινή (12/12/17)
2.	Αρθρογράφος/δημοσιογράφος	Τάνια Γεωργιοπούλου
3.	Σκοπός	Η παρουσίαση του προσφυγικού μέσα από τον έντυπο και διαδικτυακό τύπο
4.	Μεθοδολογία	Ποιοτική Έρευνα
5.	Εργαλείο Έρευνας	Δημοσιοποίηση έρευνας (Βάση δεδομένων δημόσιων αρχείων)
6.	Αποτελέσματα	• Προσωπική άποψη αρθρογράφου ή δημοσιογράφου: Η δημοσιογράφος δεν

παρουσιάζει, σε αυτό το άρθρο, ξεκάθαρα την άποψή της για το ζήτημα στα νησιά. Φαίνεται να παραπέμπει κάποιες πληροφορίες, τις οποίες έχει συλλέξει η ίδια από το ΑΠΕ, αλλά και από το Ειρηνοδικείο της Χίου.

- *Χρήση λέξεων ή φράσεων για την περιγραφή είδησης / Διαφορές μεταξύ των ειδήσεων:* Η αρθρογράφος δεν φαίνεται να αναφέρει, όπως ειπώθηκε και παραπάνω, η πραγματική της άποψη επί του εν λόγω ζητήματος. Παρόλα αυτά όμως, χρησιμοποιεί φράσεις και λέξεις, οι οποίες σίγουρα δεν περιγράφουν την πραγματικότητα αυτή καθαυτή, αλλά είναι προϊόν της δικής της προσωπικότητας και προσωπικής άποψης. Πρώτο και βασικό παράδειγμα αυτού, αποτελεί η φράση με την οποία ξεκινάει το άρθρο «Σε οριακό σημείο η κατάσταση με το προσφυγικό στα νησιά». Σε αυτό το στιγμιότυπο, φαίνεται πως η αρθρογράφος θέλει να παρουσιάσει τα γεγονότα με ένα «δραματικό» ύφος. Αυτό συμβαίνει ίσως, γιατί η αρθρογράφος θέλει να τραβήξει το ενδιαφέρον του αναγνώστη εξ αρχής, ώστε να αποκτήσει το άρθρο της και κατά συνέπεια η εργασία της, μία φήμη. Με τον τρόπο αυτό θα προκαλέσει τις ανάλογες αντιδράσεις

αυτών που διαβάζουν το άρθρο της, είτε θετικές είτε αρνητικές. Τα όρια σε μία κατάσταση, δεν είναι ένα θέμα που μπορεί να μετρηθεί. Έτσι λοιπόν όταν η αρθρογράφος αναφέρεται στο «οριακό σημείο» για το προσφυγικό, θα πρέπει να βασίζεται στα λεγόμενα τόσο των ατόμων που βρίσκονται στην κατάσταση αυτή, όσο και των ατόμων που παίρνουν αποφάσεις για αυτήν. Επίσης, με το να χρησιμοποιεί την φράση «οριακό σημείο», ίσως θέλει να δείξει την δυσαρέσκειά της επί του ζητήματος, τόσο ως προς τις αποφάσεις των κυβερνητικών εκπροσώπων (τοπικούς και κρατικούς φορείς) επί του ζητήματος, όσο και των ίδιων των «πρωταγωνιστών» του γεγονότος, δηλαδή των προσφύγων.

- *Χρονολογική σειρά στην περιγραφή των ειδήσεων:* Η αρθρογράφος για ακόμη μία φορά, αλλάζει την χρονολογική σειρά των γεγονότων κατά την παρουσίασή της. Στην αρχή του άρθρου της, φαίνεται να παρουσιάζει πρωτίστως την στάση της κυβέρνησης για το προσφυγικό ζήτημα και έπειτα την πραγματική εικόνα των νησιών, στην οποία μάλιστα και παραθέτει με αριθμούς τα στοιχεία της. Η αρθρογράφος, ίσως πιστεύει ότι ο αναγνώστης ενδιαφέρεται περισσότερο για τις κυβερνητικές αποφάσεις των

κυβερνητικών εκπροσώπων επί του προσφυγικού, παρά για το ίδιο το προσφυγικό. Αυτό ίσως μαρτυρά το γεγονός πως η αρθρογράφος, εικάζει ή και γνωρίζει το προφίλ των αναγνωστών της εφημερίδας και για αυτό το λόγο πραγματοποιεί αυτή τη τακτική της αλλαγής της χρονολογικής σειράς των γεγονότων. Με λίγα λόγια η αρθρογράφος, με έναν κάπως στερεοτυπικό τρόπο, θεωρεί πως η πλειοψηφία των αναγνωστών που την παρακολουθούν ενδιαφέρονται περισσότερο για τις συνέπειες του γεγονότος (αποφάσεις κυβέρνησης), παρά για το ίδιο το γεγονός (προσφυγικό).

A/A 20^ο ΑΡΘΡΟ

1.	Τίτλος Εφημερίδα/ιστότοπος	– « <i>Γόρδιος δεσμός το Προσφυγικό</i> » «Η Καθημερινή» (26/12/17)
2.	Αρθρογράφος/δημοσιογράφος	Κωστής Π. Παπαδιούχος
3.	Σκοπός	Η παρουσίαση του προσφυγικού μέσα από τον έντυπο και διαδικτυακό τύπο
4.	Μεθοδολογία	Ποιοτική Έρευνα
5.	Εργαλείο Έρευνας	Δημοσιοποίηση έρευνας
6.	Αποτελέσματα	• <i>Προσωπική άποψη αρθρογράφου ή δημοσιογράφου:</i> Ο αρθρογράφος δεν αναφέρει κάπου την άποψή του

ξεκάθαρα στο άρθρο του, καθώς φαίνεται να προτιμά να εντάσσει την θέση του επί του θέματος έμμεσα, μέσω λέξεων και φράσεων που προέρχονται από την «σφαίρα» της κριτικής του άποψης.

- *Χρήση λέξεων ή φράσεων για την περιγραφή είδησης / Διαφορές μεταξύ των ειδήσεων:* Μία φράση που άλλωστε αποτελεί και τον ίδιο τον τίτλο και αναφέρεται και ως εισαγωγή στο άρθρο, είναι ο «γόρδιος δεσμός». Ο «γόρδιος δεσμός» του αρθρογράφου, θέλει να δείξει την δυσκολία στην κατάσταση του προσφυγικού, δεν αναφέρεται όμως από ποιόν χαρακτηρίζεται έτσι, έστω και κυριολεκτικά, καθώς αναφέρεται σε μεταφορά. Η φράση αυτή θέλει να αναδείξει τη περιπλοκότητα του ζητήματος αφενός και τα «δεσμά» που πιθανώς υφίστανται αφετέρου. Διαβάζοντας το άρθρο, η περιπλοκότητα αυτή αναφέρεται στην κυβέρνηση και τις τακτικές που ακολουθεί εκείνη για το προσφυγικό. Δεν αναφέρεται στους ίδιους τους πρόσφυγες, ίσως γιατί εννοείται πως από τη δική τους οπτική δεν υπάρχουν πολλές εναλλακτικές, πέραν του ίδιου του ασύλου τους. Ο αρθρογράφος λοιπόν προτιμά να αναφερθεί στα «δεσμά» που ίσως δυσκολεύουν τους κρατικούς μηχανισμούς όσον αφορά το

Προσφυγικό.

- *Χρονολογική σειρά στην περιγραφή των ειδήσεων*: Ο αρθρογράφος δεν φαίνεται να αλλάζει την χρονολογική σειρά στην παρουσίαση των ειδήσεων.

A/A 21^ο ΑΡΘΡΟ

1. Τίτλος – «*Χιλιάδες παιδιά ζητούν άσυλο*»
Εφημερίδα/ιστότοπος «*Η Καθημερινή*» (28/12/17)
2. Αρθρογράφος/δημοσιογράφος Τάνια Γεωργιοπούλου
3. Σκοπός Η παρουσίαση του προσφυγικού μέσα από τον έντυπο και διαδικτυακό τύπο
4. Μεθοδολογία Ποιοτική Έρευνα
5. Εργαλείο Έρευνας Δημοσιοποίηση έρευνας (Βάσεις δεδομένων δημόσιων αρχείων)
6. Αποτελέσματα
  - *Προσωπική άποψη αρθρογράφου ή δημοσιογράφου*: Η αρθρογράφος δεν αναφέρει την άποψή της στο συγκεκριμένο άρθρο, καθώς φαίνεται να προτιμά να παρουσιάσει τα δεδομένα της έρευνας της, μέσω των αρχείων της Κυβερνήσεως, χωρίς ιδιαίτερους σχολιασμούς. Η επιλογή της αρθρογράφου να μην αναφέρει την άποψή της, ίσως έγινε γιατί η ίδια πίστεψε πως οι αριθμοί θα «μιλούσαν» από μόνοι τους, καθώς όπως αναφέρει στην περιγραφή της εικόνας που παραθέτει, σχεδόν ο μισός πληθυσμός

των προσφύγων αποτελείται από ανήλικα τέκνα. Επομένως ίσως η απλή παρουσίαση των γεγονότων, να αποτελεί εδώ την τακτική της αρθρογράφου.

- *Χρήση λέξεων ή φράσεων για την περιγραφή είδησης / Διαφορές μεταξύ των ειδήσεων:* Παρόλα αυτά η αρθρογράφος, χρησιμοποιεί την φράση «με αργούς ρυθμούς» προσδίδοντας στην τακτική του Κράτους ως προς το Προσφυγικό, ένα ειρωνικό ύφος, το οποίο σίγουρα αντιπροσωπεύει την ίδια κα μόνο, καθώς δεν αποδεικνύεται κάπου πως η επικριτική αυτή στάση προς την κυβέρνηση, προέρχεται και από κάπου αλλού πέρα από την ίδια την αρθρογράφο.
- *Χρονολογική σειρά στην περιγραφή των ειδήσεων:* Η αρθρογράφος δεν αλλάζει την χρονολογική σειρά με την οποία πραγματοποιήθηκαν τα γεγονότα που παρατίθενται στο άρθρο της. Αυτό συμβαίνει ίσως γιατί αναφέρεται σε στατιστικές και η αλλαγή της χρονολογικής σειράς δεν θα είχε κάποιο πλεονέκτημα στην παρουσίασή της.

A/A 22° ΑΡΘΡΟ

1. Τίτλος – *«Αντιμέτωπο με νέο προσφυγικό κύμα το*

Εφημερίδα/ιστότοπος	Βόρειο Αργαίο» Το Βήμα (14/04/18)
2. Αρθρογράφος/δημοσιογράφος	“Το Βήμα Team”
3. Σκοπός	Η παρουσίαση του προσφυγικού μέσα από τον έντυπο και διαδικτυακό τύπο
4. Μεθοδολογία	Ποιοτική Έρευνα
5. Εργαλείο Έρευνας	Ανταπόκριση (ρεπορτάζ)
6. Αποτελέσματα	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Προσωπική άποψη αρθρογράφου ή δημοσιογράφου:</i> Η συγγραφική ομάδα θεωρεί την αύξηση του αριθμού των προσφύγων “απολύτως προβληματικό, καθώς οι δυνατότητες του “hot spot” έχουν προ πολλού ξεπερασθεί. • <i>Χρήση λέξεων ή φράσεων για την περιγραφή είδησης / Διαφορές μεταξύ των ειδήσεων:</i> «έξαρση του προσφυγικού,» «σχεδόν τριπλασιασμός του αριθμού των προσφύγων στη Μόρια» • <i>Χρονολογική σειρά στην περιγραφή των ειδήσεων:</i> ειδήσεων: «Ολοένα και περισσότερες βάρκες» όπως αναφέρεται «ήδη από τις τελευταίες μέρες..» και περνάει σε μία πιο γενική έννοια το «καθημερινά». Στην συνέχεια οδηγείται στην «περσινή χρονιά», όπου φιλοξενούνταν στη Μόρια 2.400 πρόσφυγες και «φέτος» 6.280, ενώ κάνει και μελλοντική

πρόβλεψη για το καλοκαίρι και αναφέρει ότι θα διαμορφωθούν εξαιρετικά δύσκολες συνθήκες. Αναφέρει ότι πρόκειται να είναι μία πολύ καλή τουριστική χρονιά για το Βόρειο Αιγαίο και ότι υπό αυτές τις συνθήκες θα πρέπει να είναι όλοι προετοιμασμένοι για ένα πιθανό προσφυγικό κύμα.

A/A 23^ο ΑΡΘΡΟ

1. Τίτλος Εφημερίδα/ιστότοπος – **«Πρόσφυγες ή μετανάστες; Ποιος αποφασίζει το προφίλ τους;»**
www.news247.gr (02/10/19)
2. Αρθρογράφος/δημοσιογράφος Μάνος Φραγκιουδάκης
3. Σκοπός Η παρουσίαση του προσφυγικού μέσα από τον έντυπο και διαδικτυακό τύπο
4. Μεθοδολογία Ποιοτική Έρευνα
5. Εργαλείο Έρευνας Συνέντευξη, Δημοσιοποίηση έρευνας (Βάση δεδομένων δημόσιων αρχείων)
6. Αποτελέσματα
  - *Προσωπική άποψη αρθρογράφου ή δημοσιογράφου* : Στο άρθρο αυτό δεν τοποθετείται η προσωπική γνώμη του αρθρογράφου, παρά μόνο υπενθυμίζει στο κοινό του πως το δικαίωμα στο άσυλο αποτελεί θεμελιώδης ανθρώπινο δικαίωμα.
  - *Χρήση λέξεων ή φράσεων για την περιγραφή είδησης / Διαφορές μεταξύ*

των ειδήσεων: Στο συγκεκριμένο άρθρο παρατίθενται μέσω ποσοστών οι εθνικότητες που έχουν εισέλθει ως πρόσφυγες στον ελλαδικό χώρο, κάνοντας έτσι πιο ξεκάθαρο στο κοινό, ότι δεν είναι μόνο άνθρωποι από τη Συρία που κινδυνεύουν στην χώρα τους και επιθυμούν μια ασφάλεια σε κάποια άλλη χώρα, αλλά και από το Αφγανιστάν, το Ιράκ, τη Σομαλία και το Κονγκό. Επισημαίνεται ξανά πως η χορήγηση ασύλου είναι υποχρέωση της χώρα μας, με βάση τις διεθνείς, ευρωπαϊκές και ελληνικές νομοθεσίες.

- *Χρονολογική σειρά στην περιγραφή των ειδήσεων:* Ο αρθρογράφος παραθέτει τα γεγονότα με κάποια σύγχυση στη χρονολογική τους σειρά, και αυτό γίνεται για να έρθει ο αναγνώστης στο τέλος του άρθρου αντιμέτωπος με μια παράγραφο που ουσιαστικά δίνει λύσεις στις όποιες απορίες είχε μέχρι τότε σχηματίσει. Ξεκινάει λοιπόν με την παρουσίαση των ελληνικών αρχείων σχετικά με το ποιές εθνικότητες εισέρχονται στην χώρα, αργότερα περνάει στις συνεντεύξεις (που έδωσαν η εκπρόσωπος την Υπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ, ο Διευθυντής του Ελληνικού τμήματος της Διεθνούς Αμνηστείας και η αναπληρώτρια διευθύντρια της HumanRights360), οι οποίες

δημιουργούν σύγχυση στον αναγνώστη με βάση τις δηλώσεις των ατόμων αυτών, και τελειώνει με την συνέντευξη του καθηγητή Ευρωπαϊκού Δικαίου και Πολιτικών του Παντείου Πανεπιστημίου όπου και λύνεται η οποιαδήποτε απορία και σύγχυση του αναγνώστη έως τώρα.

A/A 24^ο ΑΡΘΡΟ

1.	Τίτλος Εφημερίδα/ιστότοπος	– « <i>Αναχρονισμός στο προσφυγικό</i> – <i>μεταναστευτικό</i> » www.avgi.gr (02/11/19)
2.	Αρθρογράφος/δημοσιογράφος	Τριγιάζης Πάνος
3.	Σκοπός	Η παρουσίαση του προσφυγικού μέσα από τον έντυπο και διαδικτυακό τύπο
4.	Μεθοδολογία	Ποιοτική Έρευνα
5.	Εργαλείο Έρευνας	Προσωπική άποψη δημοσιογράφου
6.	Αποτελέσματα	• <i>Προσωπική άποψη αρθρογράφου ή δημοσιογράφου</i> : Μέσα από το σύνολο του άρθρου, είναι εμφανής η προσωπική άποψη του αρθρογράφου, η οποία είναι αντίθετη στην πολιτική που ακολουθεί η Νέα Δημοκρατία σχετικά με το προσφυγικό. • <i>Χρήση λέξεων ή φράσεων για την περιγραφή είδησης / Διαφορές μεταξύ των ειδήσεων</i>: Ο αρθρογράφος, χρησιμοποιώντας την λέξη σύγχυση,

προσπαθεί να αποδώσει το κλίμα που επικρατεί στο πολιτικό πεδίο της Νέας Δημοκρατίας, σχετικά με την αντιμετώπιση του προσφυγικού θέματος. Ενώ παρακάτω αναφέρεται στην επιλογή του κόμματος, της λέξης «μετανάστες» για αποφυγή υποχρεώσεων διεθνούς προστασίας, όπως καταγράφει χαρακτηριστικά.

- *Χρονολογική σειρά στην περιγραφή των ειδήσεων:* Ο αρθρογράφος παραθέτει τα γεγονότα, έπειτα από τις επιλογές χαρακτηρισμού και διαχείρισης του προσφυγικού από την Νέα Δημοκρατία.

A/A 25^ο ΑΡΘΡΟ

1.	Τίτλος Εφημερίδα/ιστότοπος	– « <i>Υπερ-συντονιστής για το προσφυγικό</i> » Η Καθημερινή (14/12/19)
2.	Αρθρογράφος/δημοσιογράφος	Τάνια Γεωργιοπούλου
3.	Σκοπός	Η παρουσίαση του προσφυγικού μέσα από τον έντυπο και διαδικτυακό τύπο
4.	Μεθοδολογία	Ποιοτική Έρευνα
5.	Εργαλείο Έρευνας	Ανάλυση εγγράφων (Κυβερνητικές εκθέσεις)
6.	Αποτελέσματα	• <i>Προσωπική άποψη αρθρογράφου ή δημοσιογράφου :</i> Η αρθρογράφος εδώ δεν αναφέρει την προσωπική της άποψη, παρά μόνο αναφέρει τα γεγονότα όπως έχουν γίνει ή όπως

έχουν προγραμματιστεί να γίνουν (από κάποιον φορέα ή υπηρεσία, στην συγκεκριμένη περίπτωση ίσως, κάποιο Υπουργείο).

- *Χρήση λέξεων ή φράσεων για την περιγραφή είδησης / Διαφορές μεταξύ των ειδήσεων:* Η αρθρογράφος φαίνεται να παρουσιάζει την είδηση χωρίς ιδιαιτερότητες στο τρόπο έκφρασής της. Επίσης φαίνεται να αναφέρεται ορθώς τόσο στο μεταναστευτικό όσο και στο προσφυγικό ζήτημα, χωρίς να λείπει κάποιο από τα δύο, όπως έγινε στο παραπάνω άρθρο.
- *Χρονολογική σειρά στην περιγραφή των ειδήσεων:* Η χρονολογική σειρά πραγματοποίησης του γεγονότος, φαίνεται να συνάδει με την χρονολογική σειρά παρουσίασης του γεγονότος. Κάτι τέτοιο δίνει στον αναγνώστη μία ξεκάθαρη εικόνα για το γεγονός, χωρίς να συγχέεται η εξέλιξη του μέσα σε άλλα γεγονότα.

4.7. Μεθοδολογία Ανάλυσης Αποτελεσμάτων

Η ερευνητική ομάδα προχώρησε στην ανάλυση των δεδομένων μέσω των κριτηρίων που τέθηκαν για την εύρεση των πληροφοριών, δηλαδή :

1. Αναφορά του αρθρογράφου ή δημοσιογράφου στα άρθρα
2. Το περιεχόμενο της είδησης να είναι σχετικό με το Προσφυγικό ζήτημα
3. Αναφορά και έλεγχος πηγών στα άρθρα

4. Αναφορά προσωπικής άποψης του αρθρογράφου ή δημοσιογράφου
5. Χρήση λέξεων ή φράσεων για την περιγραφή της είδησης και διαφορά μεταξύ των ειδήσεων
6. Χρονολογική σειρά στην περιγραφή των ειδήσεων.

Επιπροσθέτως, εκτός από αυτά τα έξι (6) εργαλεία (κριτήρια) που προαναφέρθηκαν, χρησιμοποιήθηκαν για την βοήθεια της ανάλυσης και τα ερευνητικά ερωτήματα που είχαν προκύψει τα οποία είναι:

1. Ο τρόπος με ποιόν τρόπο παρουσιάστηκε το προσφυγικό ζήτημα μέσα από τον έντυπο και διαδικτυακό τύπο
2. Οι διαφοροποιήσεις που τυχόν υπήρξαν στην παρουσίαση του προσφυγικού μεταξύ του έντυπου και διαδικτυακού τύπου
3. Πώς σχετίστηκε ο τρόπος με τον οποίον παρουσιάστηκε μια ειδησεογραφική είδηση στην επιρροή της κοινής γνώμης.

Η ολοκληρωμένη εικόνα που έλαβε η ομάδα καθ' όλη την διάρκεια της έρευνας, και από τον έντυπο και από τον διαδικτυακό τύπο, ήταν πως το προσφυγικό παρουσιάζεται ως ένα μείζον ζήτημα για τη χώρα, το οποίο χρήζει άμεσης παρέμβασης και λύσης από την Ελλάδα και την ΕΕ. Τα γεγονότα, από το 2012 έως το περασμένο έτος, έδειξαν αρκετές θετικές και αρνητικές πορείες, και οι δημοσιογράφοι των εφημερίδων και των ιστότοπων ήταν εκεί για να καλύψουν τα γεγονότα και να τα δημοσιοποιήσουν στο ελληνικό κοινό. Η διαφορά που προέκυψε μεταξύ έντυπου και διαδικτυακού τύπου σχετικά με την παρουσίαση του προσφυγικού ζητήματος, ήταν κυρίως η εύκολη δημοσιοποίηση ειδήσεων στην ιστοσελίδα, καθώς στο διαδίκτυο ανέβαινε η είδηση ανά πάσα ώρα και στιγμή, ενώ στον έντυπο τύπο οι ειδήσεις ήταν της προηγούμενης ημέρας. Επίσης, τα άρθρα που δημοσιεύονται στον διαδικτυακό τύπο, λόγω της εύκολης προσβασιμότητας σε αυτά, μπορούν να δεχθούν άμεση τροποποίηση στον τρόπο καταγραφής των πληροφοριών που απαρτίζουν το άρθρο, εν αντιθέσει με τον έντυπο τύπο που το καθιστά αδύνατο.

Αξίζει να σημειωθεί, πως το ελληνικό κοινό επισκέπτεται περισσότερο τους διαδικτυακούς ιστότοπους, καθώς έχουν άμεση πρόσβαση είτε από τον υπολογιστή τους είτε από το κινητό τους, σύμφωνα με αυτά που αναφέρει η ετήσια Έκθεση για την Ενημέρωση στο Διαδίκτυο (Digital News Report) του Ινστιτούτου Reuters για τη

Μελέτη της Δημοσιογραφίας του Πανεπιστημίου της Οξφόρδης (2019). Με βάση την έκθεση, οι ιστοσελίδες «Newsbomb.gr» (34%), «In.gr (26%)», «News247.gr (26%)», «Skaï online (24%)», «Newsit.gr (24%)», «Tromaktiko (21%)», «Zougla.gr (20%)», «mixanitouxronou.gr (20%)», «Yahoo!News (19%)», «Newsbeast.gr (18%)», «iefimerida.gr (17%)», «Kathimerini online (16%)», «Proto Thema online (16%)», «Lifo.gr (16%)», και «Enikos.gr (16%)» είναι αυτές που επισκέπτεται περισσότερο το ελληνικό κοινό, πράγμα το οποίο σημαίνει πως υπάρχει μεγαλύτερη εμπιστοσύνη σε αυτές, άρα συνάμα και μια επιρροή στην κοινή γνώμη του αναγνώστη.

4.8. Δυσκολίες - Ενέργειες για άρση δυσκολιών

Κατά την διαδικασία διερεύνησης του υλικού η ερευνητική ομάδα βρέθηκε αντιμέτωπη με μεγάλο όγκο πληροφοριών. Αυτό συνέβη, διότι η αναζήτηση των πληροφοριών βασίστηκε σε άρθρα που έχουν δημοσιευτεί στον διαδικτυακό τύπο από το 2012, όπου καταγράφηκε έξαρση του προσφυγικού έως και τις εξελίξεις σχετικά με το παραπάνω θέμα που χρονολογούνται έως το 2019.

Το γεγονός ότι η ερευνητική ομάδα της πτυχιακής εργασίας αποτελείται από τέσσερις φοιτητές, διευκόλυνε σε μεγάλο βαθμό την προαναφερθείσα δυσκολία, μιας και έγινε καλύτερος καταμερισμός θεμάτων, ενώ ταυτόχρονα επιτεύχθηκε και ουσιαστικότερη επιλογή βιβλιογραφίας στην οποία βασίστηκε η πτυχιακή εργασία.

Επίσης, άλλο ένα εμπόδιο που κλήθηκε να αντιμετωπίσει η ερευνητική ομάδα είναι εκείνο των συναντήσεων που χρειάστηκε να πραγματοποιηθούν, ώστε να ολοκληρωθεί η πτυχιακή εργασία. Πιο συγκεκριμένα, τα μέλη που αποτελούν την συγγραφική ομάδα βρίσκονται σε διαφορετική τοποθεσία το καθένα με αποτέλεσμα η φυσική παρουσία να είναι αδύνατη. Παρ' όλα τα παραπάνω δεδομένα και με τη χρήση της τεχνολογίας, η ερευνητική ομάδα κατάφερε να αντιμετωπίσει τις αποστάσεις που τη χώριζε. Αυτό επιτεύχθηκε μέσα από τις εφαρμογές των κοινωνικών δικτύων (δωρεάν ομαδικές βίντεο κλήσεις) που επέτρεψαν να συνομιλεί με τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας και να ανταλλαχθούν τα ανάλογα αρχεία εργασιών, χωρίς να είναι απαραίτητη η παρουσία της στην ίδια τοποθεσία.

Εκτός όμως από τις φυσικές δυσκολίες που αναφέρθηκαν παραπάνω, όπως είναι η επικοινωνία, η ερευνητική ομάδα βρέθηκε αντιμέτωπη και με δυσκολίες σχετικά με τις πληροφορίες που συνέλλεξε από τις εφημερίδες και τους διαδικτυακούς

ιστότοπους. Κάποιες έντυπες εφημερίδες που ήταν επιλεγμένες για την αναζήτησή πληροφοριών, όπως ο Αδέσμευτος και η Ναυτεμπορική, σταμάτησαν να κυκλοφορούν από το 2012, ενώ η εφημερίδα Ημερήσια δεν είχε ηλεκτρονικό αρχείο. Επιπροσθέτως, έντυπες εφημερίδες, όπως το Έθνος, είχαν ηλεκτρονικό αρχείο από το 2018 και έπειτα, κάνοντας έτσι το έργο της συντακτικής ομάδας προς την αναζήτηση των πληροφοριών αρκετά δύσκολο, καθώς υπολείπονται σημαντικές πληροφορίες και γεγονότα από το 2012 έως το 2017.

Σχετικά με τους διαδικτυακούς ιστότοπους, η ερευνητική ομάδα βρέθηκε αντιμέτωπη με πληθώρα άρθρων και ρεπορτάζ, τα οποία δεν ανέφεραν κανέναν αρθρογράφο/δημοσιογράφο, πράγμα το οποίο υποχρέωσε την ομάδα να μην συμπεριλάβει τις πληροφορίες αυτές στην έρευνά της. Για παράδειγμα, η εφημερίδα «Ο Ριζοσπάστης» και οι ιστοσελίδες «newsit.gr», «zougla.gr», «alfavita.gr», «tomakelio.gr», το «Tromaktiko.blogspot.gr» -που άλλαξε την ονομασία του σε «Tromaktiko.gr»-, δεν αναφέρουν πουθενά αρθρογράφο ή συντάκτη, επομένως δεν πληρούν το πέμπτο κριτήριο. Συγκεκριμένα, το «Tromaktiko.gr», δεν έχει κάνει το ίδιο αυτούσια ρεπορτάζ, αλλά χρησιμοποιεί διαρκώς δευτερογενής πηγές, είτε από άλλες ηλεκτρονικές εφημερίδες που έχουν ήδη διερευνηθεί, είτε από ηλεκτρονικές τοπικές εφημερίδες. Επομένως ανταποκρίνεται στο τέταρτο κριτήριο αποκλεισμού που τέθηκε. Παράλληλα, σε κάποιες ιστοσελίδες, δεν υπήρχε το εργαλείο της αναζήτησης, δημιουργώντας έτσι σύγχυση στην ομάδα, καθώς ήταν αδύνατον να βρεθούν πληροφορίες σχετικά με το θέμα της έρευνας.

4.9. Ηθικά ζητήματα που προέκυψαν

Μέσω του θέματος αυτής της πτυχιακής εργασίας προέκυψαν κάποια ηθικά ζητήματα, ο σκοπός των οποίων είναι η ανάδειξη και η αποσαφήνιση των αξιών που υπάρχουν στους ερευνητές αλλά και στην ελληνική κοινωνία.

Από το συγκεκριμένο θέμα προέκυψαν κάποια βασικά ηθικά ζητήματα, όπως για παράδειγμα η παραπληροφόρηση (μεταφορά διαφόρων ψευδών ή αναληθών ή τροποποιημένων πληροφοριών) σχετικά με το θέμα του προσφυγικού.

Οι ερευνητές είχαν χρέος να χρησιμοποιήσουν σωστά τις πηγές που τους βοηθούν στην εκπλήρωση της πτυχιακής, καθώς μπορεί να υπάρχουν πληροφορίες οι οποίες είναι λανθασμένες με σκοπό την παραπληροφόρηση των πολιτών αλλά και την

«προπαγάνδα» (η έντυπη ή προφορική συστηματική και οργανωμένη προσπάθεια διάδοσης πολιτικών, θρησκευτικών κτλ. ιδεών και απόψεων με σκοπό τον επηρεασμό της συνείδησης της κοινής γνώμης προς συγκεκριμένη κατεύθυνση και με συγκεκριμένους στόχους) σχετικά με το Προσφυγικό (Τριανταφυλλίδης Μ. , *Διαδικτυακό Λεξικό Ελληνικής Γλώσσας (1998)*, www.greek-language.gr)

Άλλο ένα ζήτημα που προέκυψε μέσω αυτής της πτυχιακής είναι το κατά πόσο οι ερευνητές είχαν μια αντικειμενική άποψη σχετικά με το θέμα του Προσφυγικού. Κι αυτό καθώς το Προσφυγικό έχει δημιουργήσει εντάσεις ανάμεσα στη ελληνική κοινωνία και ο κάθε πολίτης έχει σχηματίσει τη δική του άποψη σχετικά με αυτό, ανάλογα τις πολιτικές που πεποιθήσεις, τις αξίες και τα «πιστεύω» του. Οι ερευνητές λοιπόν είχαν την υποχρέωση να τοποθετηθούν στο ζήτημα αυτό όπως ακριβώς είναι στην πραγματικότητα, όσο αυτό ήταν εφικτό, και όχι μέσω της δικής τους οπτικής.

Τέλος, ένα ηθικό ζήτημα που ανέκυψε κατά την διάρκεια της έρευνας είναι η πολιτική διάσταση που έχει πάρει το ζήτημα, καθώς πολλά Μέσα παρουσίασαν και εξακολουθούν να παρουσιάζουν το ζήτημα αυτό με βάση τα πολιτικά τους συμφέροντα και τις πολιτικές τους απόψεις.

4.10. Χρονοδιάγραμμα

	Ιούνιος - Σεπτέμβριος	Οκτώβριος	Νοέμβριος – Ιανουάριος	Φεβρουάριος – Μάιος	Ιούνιος
Βιβλιογραφική και ηλεκτρονική αναζήτηση					
Επεξεργασία θεωρητικού μέρους					
Τελική διαμόρφωση φόρμας και κατάθεση της					

Διαμόρφωση θεωρητικού μέρους					
Επεξεργασία και ανάλυση δεδομένων					
Ολοκλήρωση και παρουσίαση πτυχιακής					

Κεφάλαιο 5^ο: Παρουσίαση ευρημάτων αναζήτησης

Στο παρόν κεφάλαιο παρουσιάζονται αναλυτικά τα άρθρα που έχουν συγκεντρωθεί, με τους τίτλους και τους δημοσιογράφους/αρθρογράφους τους, καθώς και την περιγραφή της είδησης, όπως ακριβώς παρουσιάστηκε από την κάθε ιστοσελίδα ξεχωριστά. Τέλος, γίνεται προσπάθεια ανάλυσης του περιεχομένου των άρθρων με στόχο να κατανοηθεί ο τρόπος που παρουσιάστηκε από τα συγκεκριμένα Μέσα το προσφυγικό, αλλά και τι τακτικές χρησιμοποιήθηκαν και με ποιους σκοπούς.

Πιο συγκεκριμένα, σκοπός του παρόντος κεφαλαίου είναι η εκτενής παρουσίαση, αλλά και ανάλυση της στάσης που κράτησαν οι διαδικτυακοί ειδησεογραφικοί ιστότοποι για το θέμα του προσφυγικού, το διάστημα 2012 έως και το 2019, όπου και σημειώνεται έξαρση εισροών στην χώρα μας.

5.1. Μελέτη της εφημερίδας «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ»

Η εφημερίδα «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ» πρόκειται για ημερήσια πολιτική και οικονομική εφημερίδα που εκδίδεται στην Αθήνα και κυκλοφορεί σε ολόκληρη την χώρα. Κατά τη διάρκεια της περιόδου που πραγματοποιήθηκε η έρευνα παρείχε πλήρης κάλυψη του προσφυγικού ζητήματος τόσο στην έντυπη έκδοση, όσο και στη διαδικτυακή.

5.1.1. 1ο άρθρο: στις 31/08/2013 παρουσιάζεται το άρθρο με τίτλο «Δεν ανεχόμαστε άλλο το βάρος του προσφυγικού» στην διαδικτυακή έκδοση της εφημερίδας, εκ μέρους της Τάνιας Γεωργιοπούλου, όπου περιγράφεται η κατάσταση στα νησιά της ελλαδικής περιοχής, Η αρθρογράφος προσπαθεί να παρουσιάσει την κατάσταση εκεί, χρησιμοποιώντας λέξεις όπως “αγωνιώδεις προσπάθειες των διωκτικών αρχών” για να δώσει έμφαση στο φόρτο εργασίας των κυβερνητικών και τοπικών εκπροσώπων. Φόρτο, το οποίο έχει προκληθεί από το προσφυγικό κύμα της Συρίας το οποίο όλο και εντείνεται.

Η αρθρογράφος επίσης αναφέρει, ότι παρόλο τις συνεχόμενες ροές προσφύγων στο νησί, οι αρχές, δεν έχουν ακόμη καταλήξει σε ένα σχέδιο αποπεράτωσης του προβλήματος, κάτι που όπως αναφέρει σίγουρα θα τους δυσκολέψει ακόμη

περισσότερο στο άμεσο μέλλον. Η αρθρογράφος βασίζει την άποψή της, στην άποψη των προσφύγων της περιοχής, οι οποίοι σύμφωνα με την ίδια, έχουν την πεποίθηση πως στο άμεσο μέλλον το προσφυγικό κύμα θα ενταθεί περισσότερο, όσο δηλαδή η κρίση στην χώρα τους θα συνεχίσει να υφίσταται.

5.1.2. 2ο άρθρο: στις 12/12/2017 στο άρθρο της έντυπης έκδοσης με τίτλο: «Σε κόντρα νησιά - κυβέρνηση για το προσφυγικό» της δημοσιογράφου Τάνιας Γεωργιοπούλου, προβάλλεται έντονα η αποπνικτική κατάσταση που έχει προκληθεί εξαιτίας του προσφυγικού ζητήματος και τις εσωτερικές συγκρούσεις μεταξύ κυβέρνησης-τοπικών αρχών. Αναλυτικά, το άρθρο αναφέρεται στη σύγκρουση που έχει δημιουργηθεί ανάμεσα στις τοπικές αρχές και την κυβέρνηση καθώς οι πρώτες αρνούνται να συμμορφωθούν με οποιαδήποτε ενέργεια για τη βελτίωση των συνθηκών στα hot spots ή ΚΥΤ (Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης). Παράλληλα, αναφέρεται σε δημοσίευμα ελβετικής εφημερίδας που εστιάζει στη διαδικασία μεταφορών των προσφύγων στην ενδοχώρα που ενδέχεται να διεξάγεται με παράνομο τρόπο, «κατηγορώντας» για άγνοια τις ελληνικές αρχές και «αφήνοντας ανοιχτό το ενδεχόμενο να χάνονται πολλά άτομα». Στη συνέχεια το άρθρο επικεντρώνεται στις αντιρρήσεις που προβάλλει η τοπική αυτοδιοίκηση στο αίτημα που έχει καταθέσει το υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής, προκειμένου να μην συνεχιστούν οι εργασίες στα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης

5.1.3. 3ο άρθρο: στις 26/12/2017 ένα άρθρο με τίτλο: «Γόρδιος δεσμός το προσφυγικό» του δημοσιογράφου Κωστή Π. Παπαδιόχου αναφέρεται στην έκρυθμη κατάσταση που επικρατεί στα ελληνικά νησιά για το προσφυγικό επιρρίπτοντας έμμεσα ευθύνες στην κυβέρνηση του ΣΥΡΙΖΑ και στον πρώην πρωθυπουργό, Αλέξη Τσίπρα, αναφέροντας χαρακτηριστικά ότι: «Η κυβέρνηση μεταδίδει πως κατά την πρόσφατη επίσκεψη του κ. Ταγίπ Ερντογάν στην Αθήνα, ο Τούρκος πρόεδρος αποδέχθηκε να επιστρέφουν πρόσφυγες και από την ενδοχώρα, ωστόσο η κατάσταση είναι πιο σύνθετη», όπως επίσης ότι: «Το προσφυγικό έχει για την κυβέρνηση και μεγάλο πολιτικό κόστος». Παράλληλα στο άρθρο δίνεται έμφαση στη μεταφορά προσφύγων στην ενδοχώρα που επιδιώκει η κυβέρνηση, υποστηρίζοντας πως πρόκειται είτε για ανήλικους ή για άτομα με ειδικές ανάγκες.

5.1.4. 4ο άρθρο: Στις 28/12/2017 άρθρο της δημοσιογράφου Τάνιας Γεωργιοπούλου με τίτλο: «Χιλιάδες παιδιά ζητούν άσυλο», αναφέρεται στους εξαιρετικά «αργούς ρυθμούς» της κυβέρνησης στην προσπάθεια βελτίωσης των συνθηκών στη Μόρια της Λέσβου, δίνοντας παράλληλα έμφαση στην έλλειψη δημιουργίας θέσεων που ενδείκνυνται για τα παιδιά. Στο άρθρο αφήνονται αιχμές κατά της κυβέρνησης για τη διαχείρισή του ασύλου και τις «ακατάλληλες», «επικίνδυνες» και «δύσκολες» συνθήκες που διαμορφώνονται στα ελληνικά νησιά, όπως στο νησί της Λέσβου για ασυνόδευτα ανήλικα προσφυγόπουλα.

Το άρθρο αναφέρεται και τονίζει την ανάγκη φιλοξενίας σε κατάλληλες δομές και προστασίας των ανήλικων παιδιών που βρέθηκαν στη χώρα ασυνόδευτα.

5.1.5. 5ο άρθρο: στις 14/12/2019 δημοσιεύεται το άρθρο «Υπέρ-συντονιστής για το προσφυγικό», όπου η Τάνια Γεωργιοπούλου, η αρθρογράφος, αναφέρεται σε μία κρατική τροπολογία, η οποία απευθύνεται στο προσφυγικό ζήτημα. Η τροπολογία αναφέρει, πως στην προσπάθεια συγκρότησης και αναδιοργάνωσης των περιοχών που έχουν πληγεί από τις προσφυγικές ροές, με κρατική εντολή, θα προσληφθεί ένα κρατικό όργανο, ο «υπέρ-συντονιστής», όπως αναφέρει η τροπολογία, στου οποίου το καθήκον θα είναι η άμεση επικοινωνία με τον πρωθυπουργό της χώρας, για την επίσης άμεση επίλυση των προσφυγικών προβλημάτων. Ο εθνικός συντονιστής, όπως αναφέρεται επίσης, θα απαρτίζεται από ένα άτομο και θα πρέπει να κατέχει πολιτικές και στρατιωτικές ιδιότητες, για την σωστή διεκπεραίωση του έργου του.

5.2. Μελέτη της εφημερίδας «Πρώτο Θέμα»

Η εφημερίδα «Πρώτο Θέμα» είναι μια κυριακάτικη εφημερίδα, η οποία εκδίδεται στην Αθήνα και κυκλοφορεί σε ολόκληρη την χώρα. Καλύπτει ποικίλες κατηγορίες για ενημέρωση, όπως πολιτικό ρεπορτάζ, οικονομικό, παγκόσμιο και κοσμικό ρεπορτάζ.

5.2.1. 1ο άρθρο: Στις 03/03/2016, στο άρθρο που δημοσιεύτηκε με τίτλο «Διπλωματικές ήττες στο προσφυγικό μετρά η κυβέρνηση», ο δημοσιογράφος

Σπύρος Γκουτζάνης παρουσιάζει για την εφημερίδα «Πρώτο Θέμα» το πρόγραμμα βοήθειας που αποφασίστηκε από την κομισιόν για οικονομική στήριξη της Ελλάδας σχετικά με το προσφυγικό, για μια περίοδο τριών χρόνων. Αναφέρει πως η ΕΕ θέλει να στείλει το μήνυμα στους πρόσφυγες, πως το ταξίδι τους θα τελειώσει στην Ελλάδα και η ελληνική κυβέρνηση φαίνεται να δέχεται αυτή την πρόταση, με σκοπό όμως να αποφέρει οικονομικές απολαβές προς την χώρα. Τα κονδύλια αυτά θα χρησιμοποιηθούν για να δοθούν στους πρόσφυγες των hot spot οι βασικές ύλες πρώτης ανάγκης.

Επιπροσθέτως, αναφέρει πως η κυβέρνηση βρίσκεται σε δύσκολη θέση, καθώς τα σύνορα με τα Σκόπια είναι κλειστά και οι προσδοκίες για συνεργασία από την ΕΕ φαίνεται να είναι μηδαμινές, καθώς έχουν παρθεί πιο αυστηρά μέτρα προστασίας. Η Ελλάδα ωστόσο θα παραμείνει χώρα παραμονής προσφύγων, έως ότου οι χώρες της ΕΕ να δεχθούν την μετεγκατάσταση.

5.3. Μελέτη της εφημερίδας «Το Βήμα»

Το Βήμα εκδόθηκε για πρώτη φορά στις 6 Φεβρουαρίου 1922, με αρχικό όνομα «Ελεύθερον Βήμα». Ιδρυτές του ήταν ο Αλέξανδρος Καραπάνος, ο Γεώργιος Ρούσσο, ο Αλέξανδρος Διομήδης, ο Εμμανουήλ Τσουδερός, ο Γεώργιος Εξηντάρης, ο Κωνσταντίνος Ρέντης και ο Δημήτριος Λαμπράκης, ο οποίος ανέλαβε και την διεύθυνση με αρχισυντάκτη τον Γεράσιμο Λύχνο. Ύστερα από την διακοπή έκδοσης κάποιων ετών, επανεκδόθηκε το 1945 με το όνομα «Το Βήμα», που είναι γνωστό σήμερα. Πλέον, η εφημερίδα από τον Αύγουστο του 2017 εκδίδεται από την «Alter Ego» Επιχείρηση Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης Α.Ε. Ως προς την κυκλοφορία της, σύμφωνα με στοιχεία της SimilarWeb, ο διαδικτυακός ιστότοπος του Βήματος κατατάχθηκε στην 24η θέση σε επισκεψιμότητα μεταξύ των ειδησεογραφικών ειδήσεων, έχοντας περίπου 2,8 εκατομμύρια επισκέπτες σε μηνιαία βάση.

5.3.1. 1ο άρθρο: Στις 01/08/2012 ένα άρθρο της δημοσιογράφου Κλώντζα Όλγα, με τίτλο «ΟΗΕ: Ανάγκη προστασίας των ασυνόδευτων παιδιών στην Ελλάδα», αναφέρεται στο πρόγραμμα «Ασυνόδευτα παιδιά Εν Κινήσει» της Υπάτης Αρμοστείας του ΟΗΕ και προέκυψε από τα συμπεράσματα του ότι είναι αναγκαίο να ενισχυθεί η προστασία των ασυνόδευτων ανηλίκων που κινούνται εντός Ευρώπης.

Για το πρόγραμμα αυτό μιλούν στο Βήμα η κυρία Ξένια Πασσά, βοηθός Προστασίας της Υ.Α στο Γραφείο Ελλάδας, η οποία συμμετείχε στο συνέδριο που έγινε στην Ιταλία με τους εταίρους του προγράμματος και ο κύριος Τζανέτος Αντύπας, πρόεδρος της ΜΚΟ PRAKSIS. Ο τελευταίος αναφέρεται στους τρεις σταθμούς διέλευσης των παιδιών, Πάτρα, Ρώμη και Καλαί, στους οποίους και έθεσε σε εφαρμογή το πρόγραμμα μαζί με τις Save the Children Italia και France Terre d' Asile. Αnéφερε ότι σε αυτή τη διαδρομή είναι πολύ εύκολο τα παιδιά να πέσουν θύματα εκμετάλλευσης.

Από όταν τέθηκε το πρόγραμμα σε εφαρμογή, δηλαδή τον Ιούλιο του 2011 προσέγγισαν από 1.200 ασυνόδευτα παιδιά. Τα παιδιά που εισέρχονται στην Ελλάδα, έχουν στόχο συνήθως άλλες χώρες που βρίσκονται οι οικογένειες τους ή που θεωρούν ότι υπάρχει ένα πιο ασφαλές νομοθετικό πλαίσιο για εκείνα, αναφέρει η Ύπατη Αρμοστεία. Ο κύριος Αντύπας αναφέρει ότι η ευαισθητοποίηση του Δήμου Πατρών και των πολιτών απέναντι στα ασυνόδευτα παιδιά, καθώς και η ανταπόκριση της αστυνομίας και του λιμενικού ώστε να μη μείνει κάποιο ασυνόδευτο παιδί στα κρατητήρια ήταν πολύ βοηθητική για το επόμενο βήμα του προγράμματος. Καταλήγει στο ότι η προστασία των ασυνόδευτων παιδιών είναι ένας θεσμός που χρειάζεται ακόμα πολύ βελτίωση μέχρι να θεσπίσει όσα προβλέπει η Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού.

Τέλος, η Ύπατη Αρμοστεία επισημαίνει ότι αναγκαία είναι η δημιουργία στη χώρα μας ενός Ενιαίου Συντονιστικού Φορέα υπεύθυνου για τη συνολική παρακολούθηση των θεμάτων προστασίας των ασυνόδευτων παιδιών.

5.3.2. 2ο άρθρο: Στις 31/10/2015, στο άρθρο της έντυπης έκδοσης με τίτλο «Προσφυγικό πρόβλημα: Η ελληνική κοινωνία «σώζει»», η δημοσιογράφος Μποζανίνου Τάνια αναφέρεται στην έρευνα που πραγματοποίησε η Κάπα Research για «Το Βήμα», η οποία παρουσιάζει το πως ο ελληνικός λαός ανταποκρίνεται στην προσφυγική κρίση. Η δημοσιογράφος αναφέρει ότι «ενδιαφέρον» έχουν απαντήσεις των Ελλήνων σχετικά με την αντιμετώπιση του προσφυγικού και τους χειρισμούς του από την ελληνική κοινωνία, το κράτος και την ΕΕ ενώ αναφέρει ότι «τα στερεότυπα καλά κρατούν» από την άλλη, καθώς γίνεται αναφορά σε αλλοίωση της εθνικής ταυτότητας, σε αύξηση της εγκληματικότητας ή σε αύξηση ανεργίας. Η

δημοσιογράφος σχολιάζει επίσης ότι «ενδιαφέρον» έχει η αρνητική κρίση που έλαβε η Γερμανία για τους χειρισμούς της ως προς το προσφυγικό ενώ «εντύπωση» προκαλεί ότι μεγάλο ποσοστό θα συμμετείχε απόβαση του στρατού στη Συρία παρά το γεγονός ότι αυτό θα σήμαινε μεγαλύτερη εισροή προσφύγων στη χώρα, όπως αναφέρει η ίδια.

5.3.3. 3ο άρθρο: Στις 10/04/2018 σε άρθρο που δημοσιεύει η συγγραφική ομάδα «TOBHMA Team» με τίτλο «Αντιμέτωπο με νέο προσφυγικό κύμα το Βόρειο Αιγαίο», αναφέρεται στα όσα τους επισήμαναν οι πηγές της Περιφέρειας της Μυτιλήνης για την κατάσταση που επικρατεί τις τελευταίες μέρες στο νησί. Αναφέρουν την αυξανόμενη και καθημερινή άφιξη των προσφύγων με βάρκες στο νησί και για τον τριπλασιασμό σχεδόν του αριθμού των προσφύγων στη Μόρια της Λέσβου. Οι υπεύθυνοι της Περιφέρειας θεωρούν ότι θα είναι «εξαιρετικά δύσκολες οι συνθήκες» αν δεν μειωθεί η προσφυγική ροή καθώς αναμένουν μια χρονιά υψηλή σε τουρισμό. Για αυτό φέρνουν ως χαρακτηριστικό παράδειγμα την Σάμο, η οποία ανέφεραν ότι είναι «όλη κλεισμένη» κατά τους θερινούς μήνες και ότι μπορούν όλοι να καταλάβουν ότι ένα θερμό επεισόδιο μπορεί να οδηγήσει και τα δικά τους νησιά στα ίδια αποτελέσματα. Για αυτό και οι υπεύθυνοι επιστούν την προσοχή και την ετοιμότητα των ελληνικών αρχών κατά τους επόμενους μήνες όπως αναφέρει η συγγραφική ομάδα.

5.4. Μελέτη της εφημερίδας «Η Εφημερίδα των Συντακτών»

Αποτελεί μια νέα εφημερίδα που γεννήθηκε μέσα στην κρίση και συγκεκριμένα το 2012, θέτοντας ως απώτερο στόχο την ανεξάρτητη, πολυφωνική και εις βάθος ενημέρωση.

5.4.1. 1ο άρθρο: Στις 15/05/2016, άρθρο που φέρει τον τίτλο: «Μήνυμα κατά της πολιτικής των κλειστών συνόρων», το οποίο υπογράφει ο δημοσιογράφος Νίκος Φωτόπουλος, με μια χαρακτηριστική εικόνα που απεικονίζει τον ανθρώπινο πόνο, κάνει λόγο στις κακουχίες και την ταλαιπωρία των προσφύγων που συγκεκριμένα «διαβιούν κάτω από δύσκολες συνθήκες στον υποτυπώδη καταυλισμό της Ειδομένης», τα οποία διαπίστωσε και ο ειδικός εισηγητής των Ηνωμένων Εθνών για

τα δικαιώματα των μεταναστών, Φρανσουά Κρεπό, που επισκέφθηκε το ίδιο διάστημα τη χώρα μας προκειμένου να αντικρίσει κι ο ίδιος τον «βαθμό προστασίας» των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των προσφύγων και μεταναστών. Οι πομπώδεις εκφράσεις που χρησιμοποιεί ο δημοσιογράφος απεικονίζουν τον ανθρώπινο πόνο και επικαλείται διαρκώς το συναίσθημα.

5.4.2. 2ο άρθρο: στις 26/05/2016, το άρθρο του Νίκου Φωτόπουλου με τίτλο: «Φεύγουν για να μην τους διώξουν», τονίζει για ακόμη μια φορά το συνεχιζόμενο ανθρώπινο δράμα που βιώνουν οι πρόσφυγες. Ο δημοσιογράφος «απομονώνει» τις ρατσιστικές ή φασιστικές θέσεις και στάσεις απέναντι στους πρόσφυγες και αναφέρεται εκτενώς η αστυνομική επιχείρηση μεταφοράς των προσφύγων από τον καταυλισμό της Ειδομένης προς τα κέντρα φιλοξενίας που είχε ως αποτέλεσμα 3.000 πρόσφυγες να το «σκάσουν» από φόβο.

5.4.3. 3ο άρθρο: Στις 23/06/2016 δημοσιεύεται το άρθρο της Διαλεκτής Αγγελή με τίτλο: «Παιδεία για πρόσφυγες», το οποίο παρουσιάζει τις προτάσεις της Επιστημονικής Επιτροπής για την ένταξη των προσφυγόπουλων στην εκπαιδευτική διαδικασία, με στόχο την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας, αλλά και της ανάγκης ως προς την δημιουργική τους απασχόληση. Θεωρεί απαραίτητο να εξασφαλιστεί η πρόσβαση όλων των προσφυγόπουλων στην Εκπαίδευση.

5.5. Μελέτη της εφημερίδας «Η ΑΥΓΗ»

Η Αυγή είναι ιστορική ημερήσια πρωινή εφημερίδα. Πρωτοεκδόθηκε ως όργανο της Ελληνικής Δημοκρατικής Αριστεράς (Ε.Δ.Α.) στην Αθήνα στις 24 Αυγούστου του 1952 και συνεχίζει να κυκλοφορεί μέχρι σήμερα. Αρχικά ως εβδομαδιαία και κατόπιν ως ημερήσια εφημερίδα.

5.5.1. 1ο άρθρο: Στις 02/11/2019, στο άρθρο που δημοσιεύτηκε με τίτλο «Αναχρονισμός στο προσφυγικό – μεταναστευτικό», ο αρθρογράφος Τριγιάζης Πάνος παρουσιάζει τον τρόπο με τον οποίο η Νέα Δημοκρατία, διαχειρίζεται το προσφυγικό ζήτημα, τόσο εντός όσο και εκτός συνόρων. Χαρακτηριστικό σημείο του άρθρου,

είναι η επιλογή του κόμματος της Νέας Δημοκρατίας, να χρησιμοποιεί τον όρο «μεταναστευτικό», έναντι «προσφυγικό», καθώς σύμφωνα με τον αρθρογράφο, η συγκεκριμένη λέξη «παραπέμπει σε υποχρεώσεις διεθνούς προστασίας». Η προσωπική άποψη του κ. Τριγιάζη είναι φανερή σε όλη την έκταση του άρθρου, καθώς και η πολιτική του θέση, μιας και επανειλημμένα υπογραμμίζει την αδυναμία της Νέας Δημοκρατίας να ανταπεξέλθει απέναντι στις εξελίξεις του προσφυγικού ζητήματος.

5.6. Μελέτης της ιστοσελίδας «www.news247.gr»

Η ιστοσελίδα «www.news247.gr» υπάρχει στο ενεργό του διαδικτύου από το 2007 και καλύπτει πληθώρα ρεπορτάζ, όπως πολιτικό, κοινωνικό, οικονομικό και παγκόσμιο.

5.6.1. 1ο άρθρο: Στις 02/05/2017 ο δημοσιογράφος Χρήστος Δεμέτης παρουσιάζει για την ιστοσελίδα «www.news247.gr» την συνέντευξη τύπου που έδωσε η Ομάδα της UNICEF, σχετικά με την κατάσταση των παιδιών προσφύγων και μεταναστών στη χώρα. Ξεκινάει με την Σοφία Τζιτζίκου, την πρόεδρο της UNICEF, να αναφέρει προς πρέπει να σταματήσει η ταμπέλα «παιδί πρόσφυγα» και πως πρέπει να ενταθούν στην ελληνική κοινωνία, καθώς έχουν τα ίδια δικαιώματα.

Στη συνέχεια, ο Βοηθός Συνήγορος του Πολίτη για τα Δικαιώματα του Παιδιού, Γιώργος Μόσχος, δηλώνει πως η ΕΕ θα πρέπει να αναλάβει και αυτή ευθύνες για τα παιδιά αυτά, και να μην μείνει μόνο στη χρηματοδότηση της Ελλάδας σχετικά με το ζήτημα αυτό. Δηλώνει επίσης πως το πρόγραμμα εκπαίδευσης των παιδιών θα πρέπει να τηρείται παράλληλα με το ήδη υπάρχον ελληνικό, ώστε να βρίσκονται στον προαύλιο χώρο του σχολείου για να αλληλεπιδρούν με τα υπόλοιπα παιδιά. Επιπροσθέτως, αναφέρει πως υπάρχουν ελλείψεις συντονισμένης συνεργασίας και προηγούμενης ενημέρωσης μεταξύ των αρμοδίων αρχών σχετικά με τις δομές εγκατάστασης των οικογενειών προσφύγων. Παραθέτει επίσης στατιστικά στοιχεία που αναφέρουν πως υπάρχει ένα μεγάλο ποσοστό στη χώρα μας ανήλικων παιδιών προσφύγων και πως τα ασυνόδευτα ανήλικα που υπάρχουν στην χώρα υφίστανται με την ίδια ένταση κρίσιμα ζητήματα, η αποτελεσματική αντιμετώπιση των οποίων βρίσκεται σε μακροχρόνια εκκρεμότητα.

5.6.2. 2ο άρθρο: Στις 02/10/2019, ο δημοσιογράφος Μάνος Φραγκιουδάκης, παρουσιάζει για λογαριασμό της ιστοσελίδας «www.news247.gr», τις συνεντεύξεις που πάρθηκαν για να απαντηθεί η ερώτηση «Πρόσφυγες ή Μετανάστες;». Ξεκινάει παραθέτοντας τα στατιστικά στοιχεία των ελληνικών αρχών για το ποιος εθνικότητες εισήλθαν στην χώρα από της αρχές του 2019 έως και τις 31 Αυγούστου. Στην συνέχεια, η Στέλλα Νάνου, εκπρόσωπος της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες, δηλώνει πως οι εθνικότητες που εισέρχονται στον ελλαδικό χώρο έχουν προσφυγικό προφίλ, και πως η χορήγηση ασύλου σε αυτούς, είναι υποχρέωση της ΕΕ και της Ελλάδας.

Επίσης, Γαβριήλ Σακελλαρίδης, Διευθυντής του ελληνικού τμήματος της Διεθνούς Αμνηστίας, αναφέρει στον δημοσιογράφο της ιστοσελίδας, πως η ελληνική κυβέρνηση οφείλει να εξετάσει εξατομικευμένα τα αιτήματα ασύλου, καθώς οι λόγοι που ο κάθε άνθρωπος αιτείται άσυλο είναι αρκετοί. Επιπρόσθετα, η Ελένη Τάκου, αναπληρώτρια διευθύντρια της HumanRights360 αναφέρει στον δημοσιογράφο πως η δήλωση περί μεταναστευτικού προβλήματος είναι εσφαλμένη και αποπροσανατολιστική. Τέλος ο δημοσιογράφος, για να λυθούν οι τυχόν απορίες που δημιουργήθηκαν κατά την παράθεση του άρθρου, παραθέτει την δήλωση του καθηγητή Ευρωπαϊκού Δικαίου και Πολιτικών του Παντείου Πανεπιστημίου, Βασίλη Χατζόπουλου, πως οι πρόσφυγες φεύγουν επειδή διώκονται, οι μετανάστες φεύγουν οικειοθελώς και πως το αίτημα ασύλου όμως είναι πάντα ατομικό. Δηλαδή το γεγονός πως κάποιος είναι Ιρανός, δε σημαίνει ότι είναι απαραίτητως μετανάστης. Μπορεί να διώκεται για τις πολιτικές του πεποιθήσεις.

5.7. Μελέτης της ιστοσελίδας «www.iefimerida.gr»

Η ιστοσελίδα «www.iefimerida.gr» καλύπτει αρκετά ρεπορτάζ, όπως πολιτικά, κοινωνικά, οικονομικά και παγκόσμια.

5.7.1. 1ο άρθρο: Στις 04/03/2013 δημοσιεύτηκε από την συντακτική ομάδα «iefimerida» το άρθρο με τίτλο «Μας στήριζαν παίρνοντας μεγάλα ποσοστά». Η συντακτική ομάδα του ιστότοπου αναφέρεται στην μεταφορά των λαθρομεταναστών στην Ελλάδα, έτσι όπως περιγράφηκε από τον καπετάνιο Μουχάρεμ, Τούρκο δουλέμπορο. Σύμφωνα με τον ίδιο, η παραπάνω διαδικασία γίνεται εις γνώσιν των

Τουρκικών αρχών, οι οποίες αποζημιώνουν όσους εμπλέκονται με υψηλές αποδοχές. Υποστηρίζει χαρακτηριστικά πως το Λιμενικό Σώμα, τους διαβεβαίωσε πως όσο συνεχίζεται η μεταφορά των λαθρομεταναστών, τόσο και εκείνοι θα έχουν την στήριξή τους. Η συντακτική ομάδα, επιλέγει να ξεκινήσει το άρθρο με την εξής πρόταση «Σε αποκαλύψεις που θα συζητηθούν προχώρησε Τούρκος δουλέμπορος». Έτσι, ο αναγνώστης προϊδεάζεται για όσα πρόκειται να ακολουθήσουν, αλλά ταυτόχρονα επικεντρώνεται η προσοχή του, ώστε να συνεχίσει την ανάγνωση του άρθρου.

5.8. Μελέτη της ιστοσελίδας «cnn.gr»

Η ιστοσελίδα «cnn.gr» καλύπτει ρεπορτάζ παγκοσμίου επιπέδου σχετικά με την οικονομία, την πολιτική, πολιτιστικά και κοινωνικά.

5.8.1. 1ο άρθρο: Ένα δημοσίευμα το οποίο ήρθε στο φως της δημοσιότητας από το CNN Greece στις 30 Νοεμβρίου 2016 με τίτλο: «Έφηβοι πρόσφυγες πουλούν σεξ στο κέντρο της Αθήνας για να επιβιώσουν», αποκαλύπτει την εξαθλίωση των ανήλικων, οι οποίοι έρχονται στην Ελλάδα και καταφεύγουν στην πορνεία για να ζήσουν.

Η εκπόρνευση της προσφυγιάς λαμβάνει τόπο, σύμφωνα με το ρεπορτάζ, στην πλατεία Βικτωρίας, σε έναν άλλον κόσμο, τον κόσμο του σεξ, της εκμετάλλευσης, της εξαθλίωσης. Με αναλυτικό ρεπορτάζ παρουσιάζονται ως απελπισμένοι οι ασυνόδευτοι ανήλικοι πρόσφυγες, οι οποίοι μπλέχτηκαν με το δίκτυο της πορνείας.

Στο κείμενο ακολουθεί η συγκλονιστική ιστορία ενός 17χρονου άπορου, εκδιδόμενου ασυνόδευτου ανήλικα από το Αφγανιστάν. Όταν έφτασε στην Ελλάδα, είχε πάνω του ελάχιστα χρήματα. Δεν είχε σπίτι να μείνει και βρέθηκε σε ένα περιβάλλον γεμάτο ναρκωτικά και πορνεία. ο οποίος βρέθηκε σε ένα περιβάλλον γεμάτο ναρκωτικά και πορνεία. Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά το ρεπορτάζ: «Ο Άλι εκδίδεται καθημερινά τις τελευταίες τέσσερις εβδομάδες. Τα χρήματα και το ζεστό κρεβάτι αρκούν για να συνεχίσει να το κάνει».

5.8.2. 2ο άρθρο: Ρεπορτάζ που είδε το φως της δημοσιότητας στις 14/01/2017 από το Newsroom Cnn με τίτλο: «Οι πρόσφυγες πεθαίνουν από το κρύο στην Ελλάδα», επιδιώκει να εγείρει πολλά ερωτηματικά για τις συνθήκες διαβίωσης των προσφύγων

σε συνδυασμό με τις δυσμενείς καιρικές συνθήκες κακοκαιρία. Κάνει μάλιστα αναφορά στις συγκυρίες που επικρατούν στην Ελλάδα, χαρακτηρίζοντας την κατάσταση «τρομερή».

Χαρακτηριστική στο απόσπασμα είναι η δήλωση της Σάρα Κρόου, εκπροσώπου της υπηρεσίας του ΟΗΕ για τα παιδιά, UNICEF, σε συνέντευξη Τύπου στη Γενεύη όπου και τόνισε ότι στην προκειμένη περίπτωση τα παιδιά είναι ευάλωτα σε ασθένειες και θα πρέπει να δοθεί έμφαση: «Στη διάσωση ανθρωπίνων ζώων και όχι για γραφειοκρατία και για την τήρηση γραφειοκρατικών διευθετήσεων».

5.8.3. 3ο άρθρο: Στις 18/01/2017 δημοσιεύεται το άρθρο με τίτλο: «Απροστάτευτοι οι πρόσφυγες με ειδικές ανάγκες και τα παιδιά» και αποκαλύπτει ότι δεκάδες πρόσφυγες με ειδικές ανάγκες, συμπεριλαμβανομένων και παιδιών, δεν έχουν την ίδια πρόσβαση στις πρώτιστες ανάγκες όπως η στέγη, η πρόσβαση σε τουαλέτες και η ιατρική περίθαλψη. Έπειτα επιρρίπτει ευθύνες στην ελληνική κυβέρνηση με την αρωγή της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, η οποία θα έπρεπε να δίνει «προτεραιότητα στην μεταφορά προσφύγων με ειδικές ανάγκες».

5.9. Μελέτης της ιστοσελίδας «gr.euronews.com»

Εκτενής είναι η κάλυψη του προσφυγικού ζητήματος στην Ελλάδα από το Euronews. Η εκτίναξη των προσφυγικών εισροών και οι αντίξοες συνθήκες διαβίωσης κατέχουν την πρώτη γραμμή στα δημοσιεύματα.

5.9.1. 1ο άρθρο: Στις 09/09/16 δημοσιεύεται το άρθρο του Κωνσταντίνου Τσέλλου με τίτλο «Γιατί με κρατάτε εδώ;». Στο συγκεκριμένο άρθρο παρατίθενται η έκθεση ου Παρατηρητηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (Human Rights Watch) και όπως προκύπτει σε διαπίστωση της έκθεσης οι ανήλικοι πρόσφυγες έρχονται αντιμέτωποι με ανθυγιεινές και εξευτελιστικές συνθήκες διαβίωσης, αλλά και απάνθρωπες τακτικές συμπεριλαμβανομένης της κράτησης από την αστυνομία.

«Σε ορισμένες περιπτώσεις, τα παιδιά ανέφεραν ότι αναγκάστηκαν να ζουν και να κοιμούνται σε υπερπλήρη, βρώμικα κελιά, γεμάτα έντομα και τροφτικά, μερικές φορές χωρίς στρώματα και ότι στερούνταν την πρόσβαση σε εγκαταστάσεις υγιεινής,

την αναγκαία ατομική καθαριότητα και τον ιδιωτικό χώρο», καταγράφοντας φοβικά επιχειρήματα και κινδύνους για το προσφυγικό.

5.9.2. 2ο άρθρο: Σε άρθρο που δημοσιεύθηκε στις 11/10/2016 στην ιστοσελίδα «euronews.gr» με τίτλο «Πιστικές οι ανάγκες για τους ασυνόδευτους ανήλικους πρόσφυγες», παρατίθεται η συνέντευξη που έδωσε στην συντακτική ομάδα της ιστοσελίδας ο 14χρονος Μοχάμεντ από το Αφγανιστάν, εξομολογείται τις δυσκολίες που πέρασε στα σύνορα του Ιράν και της Τουρκίας. «Όταν έφτασα στη Λέσβο, μας έσπαγαν τα νεύρα, ήταν σαν φυλακή για εμάς, δεν μας άφηναν να κάνουμε τίποτα, ήμασταν εγκλωβισμένοι», δηλώνει στο «euronews».

5.9.3. 3ο άρθρο: Σε ένα δημοσίευμα στις 08/02/2017 μέσω της ιστοσελίδας «euronews.gr», η Διεθνής Αμνηστία χαρακτηρίζει ακατάλληλα τα κέντρα φιλοξενίας προσφύγων στην Ελλάδα με συνθήκες που συνεχίζουν να αποτελούν παράγοντα ανησυχίας και «ανεπαρκή διαμονή». Οι ερευνητές της Διεθνούς Αμνηστίας επισκέφτηκαν κέντρα φιλοξενίας στο Ελληνικό, τη Ριτσώνα, στο Κιλκίς και στη Νέα Καβάλα, όπως επίσης στη Μόρια και στη Λέσβο. Είδαν εγκύους να κοιμούνται μέσα σε κοντέινερ και σκηνές, παντελής έλλειψη θέρμανσης και ζεστού νερού, αλλά και πλήρη απουσία θεραπείας για την ψυχική υγεία πολλών προσφύγων. «Η αβεβαιότητα για το μέλλον έπειτα από ένα χρόνο που είναι παγιδευμένοι στην Ελλάδα σε τρομερές συνθήκες τους οδηγεί σε άγχος και κατάθλιψη», τονίζει το δημοσίευμα.

Εφιαλτικές παρουσιάζονται στο ρεπορτάζ και οι συνθήκες που εντόπισαν οι ερευνητές στην Νέα Καβάλα όπου τα κοντέινερ ήταν άδεια κουτιά. Οι πρόσφυγες ομολόγησαν πως όταν βρέχει το νερό μπαίνει μέσα και δεν έχουν ηλεκτρικό. Μέσα στα κοντέινερ έχει ακόμα κρύο.

5.10. Μελέτη της ιστοσελίδας «www.vice.com/gr»

Στο vice.com υπάρχει σημαντική ειδησεογραφική κάλυψη της προσφυγικής κρίσης, θεωρώντας Ευρωπαϊκό ζήτημα που η ΕΕ έχει ευθύνη να το διαχειριστεί.

5.10.1. 1ο άρθρο: Στις 06/10/15 σε ένα ρεπορτάζ του Κωνσταντίνου Κουκουμάκα, οι ανήλικοι Ασυνόδευτοι Πρόσφυγες δηλώνουν ότι δεν θέλουν να μείνουν στην Ελλάδα. Δεκαπεντάχρονος από το Αφγανιστάν, που μένει σε καταυλισμό στο Ωραιόκαστρο, δηλώνει ότι η Ελλάδα δεν μπορεί να του προσφέρει τίποτα. «Θα συνεχίσω, παρά την επικινδυνότητα του ταξιδιού. «Βλέπω ότι οι υπόλοιποι φεύγουν κι εγώ δεν θέλω να μείνω πίσω», τόνισε με σιγουριά.

5.10.2. 2ο άρθρο: Στις 12/12/16 σε ένα αναλυτικό δημοσίευμα με τίτλο: «Η Ευρώπη Εγκλωβίζει και Πάλι τους Πρόσφυγες στην Ελλάδα», εκπρόσωπος του Human Rights Watch, Εύα Κοσσέ, εξηγεί αναφορικά με την επανενεργοποίηση της συνθήκης του Δουβλίνου ότι η Συνθήκη ενεργοποιείται ξανά καθώς οι συνθήκες της χώρας έχουν βελτιωθεί και οι πρόσφυγες δεν απειλούνται πλέον από τον κίνδυνο εξευτελιστικής μεταχείρισης.

5.11. Μελέτη της ιστοσελίδας «www.huffingtonpost.gr»

5.11.1. 1ο άρθρο: Στις 25/07/2016 δημοσιεύτηκε στην «HuffingtonPost» το άρθρο της Κουκουβελάκης Σοφίας με τίτλο «Από πότε είναι έγκλημα να φτάνει ένα παιδί πρόσφυγας μόνο του στην Ελλάδα;», αναφέρει ότι τα άστεγα ασυνόδευτα παιδιά βρίσκονται εκτεθειμένα σε κάθε λογής κίνδυνο, όπως τα κυκλώματα πορνείας που έχουν αναπτυχθεί στο κέντρο της Αθήνας. Το πεδίο του Άρεως αυτή τη στιγμή έχει μετατραπεί σε φτηνό οίκο ανοχής, όπου ανήλικοι εκδίδονται για μόλις 5 ευρώ.

Στο ίδιο ρεπορτάζ αναφέρεται ότι, δημοσιογράφος του «HuffingtonPost» επισκέφτηκε τον Ιούλιο του 2016 κλειστό κέντρο κράτησης και περιγράφει τις άθλιες συνθήκες διαβίωσης 48 ανήλικων παιδιών. Οι ανήλικοι κοιμούνται στο πάτωμα σε χαλασμένα στρώματα. Ένα από τα παιδιά έχει διαγνωστεί με ψώρα. Εγκυμονεί

κίνδυνος μετάδοσης της νόσου σε όλο το κέντρο. Ο Μοχάμεντ από τη Γουινέα βρίσκεται παραπάνω από δύο μήνες στο κέντρο. «Περπάτησα από τη χώρα μου για να φτάσω εδώ. Είμαι περισσότερο από δύο μήνες πίσω από αυτά τα κάγκελα. Δεν μπορώ να καταλάβω ποιο είναι το έγκλημα μου. Πρέπει να βρω δουλειά. Η μητέρα μου είναι τετραπληγική και τα αδέρφια μου ανήλικα...»

Κεφάλαιο 6^ο: Συζήτηση Ευρημάτων – Συμπεράσματα

6.1. Συζήτηση Ευρημάτων

Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη έρευνα, διαπιστώθηκε πως οι ειδήσεις δεν μπορεί να είναι εξ' ολοκλήρου αληθείς, αλλά ούτε και ψευδείς. Μία είδηση βασίζεται σε πραγματικά γεγονότα, τα οποία όμως παρουσιάζονται με ένα συγκεκριμένο στερεοτυπικό τρόπο, τον οποίο αρκετοί αναγνώστες ενστερνίζονται. Για παράδειγμα στη φράση του άρθρου 1, 5.1.1 της εφημερίδας «Η Καθημερινή» «Δεν ανεχόμαστε άλλο το βάρος του προσφυγικού», εμπεριέχεται όντως μία αληθής είδηση, η δυσκολία δηλαδή ένταξης των προσφύγων στον ελλαδικό χώρο και η εγκατάστασή τους σε αυτόν, δυσκολία η οποία προέρχεται από τους ντόπιους, που κάποιοι δεν τους δέχονται, αλλά παρουσιάζεται μέσα από ψευδή γεγονότα, καθώς κάτι τέτοιο στο άρθρο δεν αναλύεται, καθιστώντας την φράση αυτή αναληθή αβάσιμη. Ο αρθρογράφος εδώ, βασίζει το άρθρο του σε μία φράση, την οποία σίγουρα κάποιοι Έλληνες ενστερνίζονται, αλλά δεν δίνει σαφή προέλευσή της και ούτε και στατιστικά στοιχεία, κατά πόσο δηλαδή οι Έλληνες των νησιών είναι υπέρ της άποψης αυτής. Με αυτό το τρόπο ο αρθρογράφος, ο οποίος αντιπροσωπεύει την εν λόγω εφημερίδα, μεταδίδει τα νέα με το τρόπο που αυτός επιθυμεί, υπό την οπτική που η εφημερίδα όπου εργάζεται επιθυμεί (Πλειός Γ., 2011).

Επίσης, τα αποτελέσματά της έρευνας καταλήγουν στο να δίνουν «βάρος» στην κριτική αντίληψη των αναγνωστών, περισσότερο από την ίδια την αντικειμενικότητα της είδησης. Όταν για παράδειγμα ένας δημοσιογράφος απευθύνεται κατά την παρουσίασή μίας είδησης σε ένα «μορφωμένο» κοινό, σε ένα κοινό που γνωρίζει πως οι ειδήσεις δεν μπορεί σχεδόν ποτέ να είναι αντικειμενικές, δυσκολεύει απευθείας τον ρόλο και την εργασία του, καθώς εικάζει πως πιθανώς τα λόγια του δεχτούν ισχυρή κριτική και επομένως ακόμα μεγαλύτερη αντιπαράθεση. Ίσως χρειαστεί να χρησιμοποιήσει λιγότερο τα απλά, γνωστά στερεότυπα για τη δικαιολόγηση της περιγραφής της είδησης. Όταν αντιθέτως απευθύνεται σε ένα κοινό που τα στερεότυπα και οι προκαταλήψεις εδρεύουν, η δουλειά του γίνεται ευκολότερη, καθώς οι πληροφορίες που παρουσιάζει δεν χρειάζονται επιχειρηματολογική απόδειξη, αλλά στερεοτυπική, μή πραγματική απόδειξη. (Πλειός Γ., 2011)

Η συζήτηση εστιάζει στη συνέχεια στα αποτελέσματα που αναφέρονται στα 4 κριτήρια που τέθηκαν εξ' αρχής: α) την προσωπική άποψη του αρθρογράφου/δημοσιογράφου – υποκειμενικότητα της είδησης, β) την αντικειμενικότητα της είδησης, γ) τη σύγχυση του όρου πρόσφυγα – μετανάστη και δ) την εγκυρότητα της είδησης.

6.1.1. Η προσωπική άποψη του αρθρογράφου/δημοσιογράφου – Υποκειμενικότητα της είδησης

Η υποκειμενικότητα, όπως και η αντικειμενικότητα είναι ορολογίες μη απόλυτες, καθώς η θέση του αρθρογράφου εντάσσεται κάπου ενδιάμεσα. Η προσωπική άποψη του αρθρογράφου παρατηρήθηκε πως είτε έμμεσα, είτε άμεσα πάντοτε συμπεριλαμβανόταν στο άρθρο. Στην μία περίπτωση, όταν ο αρθρογράφος επέλεγε να κάνει πιο σαφή την άποψη του επί του θέματος, διευκόλυνε περισσότερο τα μέλη της ομάδας να διακρίνουν και να αναλύσουν τα δεδομένα που παρουσιάζονταν. Σε άλλη περίπτωση, όταν η θέση του δεν ήταν ξεκάθαρη και συγγεόταν με την κατάσταση που παρουσίαζε, χρειαζόταν περισσότερος χρόνος διερεύνησης για να αποσαφηνιστεί η πραγματική του άποψη.

Πρώτο συγγεόμενο παράδειγμα που εντοπίστηκε από την ομάδα είναι το άρθρο της εφημερίδας «Η Καθημερινή» με τίτλο «Σε κόντρα τα νησιά-κυβέρνηση για το προσφυγικό» (βλ. 5.1.2, σελ. 95) και ημερομηνία δημοσίευσης 12/12/2017, στο οποίο η αρθρογράφος αναφέρει την παρακάτω έκφραση «Χαρακτηριστικό της δύσκολης κατάστασης που έχει διαμορφωθεί είναι το γεγονός... υπό τον πρωθυπουργό». Στο προηγούμενο παράδειγμα η αρθρογράφος κάνει αναφορά σε μία «δύσκολη κατάσταση», χαρακτηρισμός ο οποίος στη προκειμένη περίπτωση δεν επιβεβαιώνεται με κάποιο τρόπο από την ίδια, δηλαδή με κάποιο παράδειγμα ή κάποιο γεγονός. Ενώ από την άλλη είναι άγνωστο εάν αντιπροσωπεύει αυτή η «δύσκολη» κατάσταση τους πρόσφυγες, τους κατοίκους ή τον πρωθυπουργό. Μία κατάσταση μπορεί να χαρακτηριστεί «δύσκολη» από τα άτομα που εμπλέκονται σε αυτήν, είτε έμμεσα είτε άμεσα, κάτι τέτοιο δεν αποδεικνύεται όμως από την αρθρογράφο.

Από την μελέτη των άρθρων, που πραγματοποίησε η ομάδα, παρατήρησε πως οι βασικές θέσεις τις οποίες ενστερνίζονταν οι αρθρογράφοι ήταν θέματα όπως, η

ευαισθητοποίηση για τις δυσκολίες του προσφυγικού (παραδείγματος χάρι στο άρθρο «Μήνυμα κατά της πολιτικής των κλειστών συνόρων» (βλ. 5.4.1., σελ. 99-100) της εφημερίδας «Η εφημερίδα των Συντακτών), η επίκριση στους χειρισμούς της κυβέρνησης (παραδείγματος χάρι στο άρθρο «Γόρδιος δεσμός το προσφυγικό», (βλ.5.1.3., σελ.95) της εφημερίδας «Η Καθημερινή») και η ευαισθητοποίηση ιδιαίτερα για ανήλικους πρόσφυγες (παραδείγματος χάρι στο άρθρο «Οι ανήλικοι ασυνόδευτοι πρόσφυγες δεν θέλουν να μείνουν στην Ελλάδα», (βλ.5.10.1, σελ.106) της ιστοσελίδας «Vice.com/gr»).

Τα παραπάνω θέματα ίσως θεωρούνται από τους αρθρογράφους ζητήματα τα οποία «αγγίζουν» τον αναγνώστη και κατά συνέπεια τον πολίτη που τα βιώνει. Έτσι βασικός σκοπός των αρθρογράφων ίσως να είναι η συναισθηματική εμπλοκή των αναγνωστών με τη δική τους προσωπική άποψη. Για παράδειγμα ο όρος παιδιά/ανήλικα, τα οποία εντάσσονται στο πλαίσιο της οικογένειας και είναι το προστατευόμενο μέλος της αλλά και το προστατευόμενο μέλος ολόκληρης της κοινωνίας είναι πιο εύκολο εγείρει συναισθηματικά το ενδιαφέρον του αναγνώστη και να δημιουργήσει ένα συγκινησιακό κλίμα.

6.1.2. Αντικειμενικότητα της είδησης

Το προσφυγικό ζήτημα, μέσα από την έρευνα που πραγματοποίησε η ερευνητική ομάδα, φαίνεται πως είναι ένα ευαίσθητο και μείζον ζήτημα για την Ελλάδα, καθώς και για ολόκληρη την Ευρώπη. Στην Ελλάδα το πρώτο κύμα προσφύγων ήρθε το 2012, σε μια κατάσταση όπου η χώρα ήταν ήδη σε οικονομική κρίση, καθιστώντας την «αποδιοπομπαίο τράγο» για το προσφυγικό. Επόμενο ήταν λοιπόν, ο ελληνικός λαός να αναζητεί περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το προσφυγικό ζήτημα και την κατάσταση της χώρας, οπότε η ενημέρωσή τους από τις έντυπες και τις διαδικτυακές εφημερίδες ήταν η πρώτη επιλογή τους.

Όσο το προσφυγικό εξελισσόταν στην χώρα, τόσο δύσκολο γινόταν το έργο των αρθρογράφων – δημοσιογράφων να παραθέτουν τις ειδήσεις και τα γεγονότα με τον δυνατόν αντικειμενικότατο τρόπο, καθώς παρατηρήθηκε αρκετές φορές να τοποθετείται στα άρθρα η προσωπική άποψη του αρθρογράφου – δημοσιογράφου, ή ακόμα να χρησιμοποιείται ανά τακτά χρονικά διαστήματα η επίκληση στο

συναίσθημα, για να οδηγήσει τους αναγνώστες στα συμπεράσματα ή στις σκέψεις που ο ίδιος είχε καταλήξει.

Αξιόλογο παράδειγμα σχετικά με την αντικειμενικότητα παρουσιάζεσαι σε ένα άρθρο της «alfavita.gr» (το οποίο δεν συμπεριλήφθηκε στα άρθρα της έρευνάς μας, διότι δεν πληρούσε κανένα από τα τρία κριτήρια που είχαν οριστεί (βλ. Πίνακας 6, σελ. 51), όπου επιλέγει να παρουσιάσει κάποια γεγονότα σχετικά με τους πρόσφυγες με, όχι και τόσο αντικειμενικό χαρακτήρα, καθώς τάσσεται υπέρ των προσφύγων και της προστασίας τους στο νέο χώρο μετακίνησής τους, στη προκειμένη περίπτωση την Ελλάδα. Η θετική διάκριση παραμένει διάκριση και σίγουρα δεν είναι σωστός συμβουλάτορας για την αντικειμενικότερη παρουσίαση μίας είδησης, καθώς μπορεί να έχει τα ίδια αρνητικά αποτελέσματα, όπως έχει και η αρνητική διάκριση.

Η ερευνητική ομάδα παρατήρησε πως αντικειμενικότητα στην είδηση υπήρξε κυρίως σε τέσσερα (4) άρθρα – δημοσιεύματα, τα οποία παρέθεταν εξ’ ολοκλήρου αποφάσεις που πάρθηκαν από την τότε κυβέρνηση σχετικά με το προσφυγικό, αποφάσεις τις κοιμισιόν για την χρηματοδότηση της χώρας από την Ευρώπη για τους πρόσφυγες, στη δημοσίευση των ελληνικών στοιχείων για τις εθνικότητες που εισήλθαν στη χώρα και αιτήθηκαν άσυλο (βλ. άρθρο 5.6.2., σελ. 102), αλλά και σε έρευνες που πραγματοποιήθηκαν από την UNICEF σχετικά με τα παιδιά προσφύγων και μεταναστών (βλ. 5.6.1., σελ. 101).

Τα εν λόγω άρθρα είναι καθαρά αντικειμενικά, καθώς ο αρθρογράφος – δημοσιογράφος που τα έγραψε για να τα δημοσιοποιήσει στο κοινό, δεν επενέβη πουθενά ως προς την αλλοίωση των πληροφοριών, (δηλαδή δεν προστέθηκε κάποιο προσωπικό σχόλιο του αρθρογράφου – δημοσιογράφου) καθώς είναι γεγονότα που παρουσιάστηκαν όπως ακριβώς ειπώθηκαν, ή ήταν στοιχεία παγκόσμιων και ελληνικών ερευνών. Με αυτόν τον τρόπο, η είδηση παρουσιάζεται αυτούσια, χωρίς να δημιουργείται τυχόν σύγχυση στον αναγνώστη.

6.1.3. Σύγχυση του όρου πρόσφυγα – μετανάστη

Κατά τη διάρκεια της έρευνας για την παρουσίαση του προσφυγικού από τον έντυπο και διαδικτυακό τύπο παρατηρήθηκε έντονα, πως οι όροι πρόσφυγας και μετανάστης χρησιμοποιούνταν από τους δημοσιογράφους και τους αρθρογράφους των εφημερίδων και των ιστότοπων χωρίς να υπάρχει με σαφήνεια η εννοιολογική

σημασία των δυο παραπάνω λέξεων. Αυτό έχει ως αντίκτυπο, ο αναγνώστης να συγχέει τους δυο όρους και να τους θεωρεί ταυτόσημους. Με αυτή την τακτική λοιπόν, ο αρθρογράφος επιτυγχάνει έμμεσα να επηρεάσει τον αναγνώστη, κάνοντάς τον να πιστεύει πως το πραγματικό ζήτημα είναι το μεταναστευτικό. Η λανθασμένη χρήση των παραπάνω όρων, δημιουργεί αρκετές φορές την αντίληψη στους αναγνώστες πως πρόκειται για δυο συνώνυμες λέξεις με το ίδιο περιεχόμενο.

Στο άρθρο με τίτλο «Δεν ανεχόμαστε άλλο το βάρος του προσφυγικού» (βλ. άρθρο 5.1.1., σελ.94), η δημοσιογράφος θέλοντας να παρουσιάσει το πόσα άτομα κατέφθασαν στην Χίο μέσω της Τουρκίας αναφέρει χαρακτηριστικά «...υποδέχτηκε 162 πρόσφυγες και μετανάστες», ενώ στην συνέχεια του άρθρου συνεχίζει δηλώνοντας «συνδυάζουν το μεταναστευτικό – προσφυγικό...». Στην πρώτη αναφορά, η δημοσιογράφος δεν διασαφηνίζει τον ακριβή αριθμό για τους πρόσφυγες και τους μετανάστες, αλλά επικεντρώνεται απλά στον αριθμό. Σχετικά με τη δομή της επόμενης πρότασης, η δημοσιογράφος χρησιμοποιεί την παύλα (-) ανάμεσα στον όρο μεταναστευτικό και προσφυγικό, δημιουργώντας έτσι την εντύπωση πως πρόκειται για δυο συνώνυμους όρους.

Αντιθέτως, στο άρθρο με τίτλο «Πρόσφυγες ή μετανάστες; Ποιος αποφασίζει το προφίλ τους;» (βλ. άρθρο 5.6.2., σελ.102), ο αρθρογράφος επιχειρεί να παρουσιάσει την διαχωριστική γραμμή ανάμεσα στον όρο πρόσφυγας και μετανάστης χρησιμοποιώντας αρκετές φορές, είτε δηλώσεις κυβερνητικών προσώπων, όπως εκείνη του Σ. Πέτσα «κοινή πεποίθηση είναι ότι πλέον πρόκειται για μεταναστευτικό πρόβλημα και όχι προσφυγικό», είτε τα στοιχεία των ελληνικών αρχών και της Ύπατης Αρμοστείας σχετικά με τα στοιχεία χώρας προέλευσης των αφιχθέντων «Η συντριπτική πλειοψηφία των νεοεισαχθέντων στα ελληνικά νησιά συνεχίζουν να είναι άνθρωποι με προσφυγικό προφίλ». Στο εν λόγω άρθρο, δίνεται η δυνατότητα παρουσίασης στον αναγνώστη για το ποιος από τους δυο παραπάνω όρους (πρόσφυγας ή μετανάστης), αντιστοιχεί σε κάθε περίπτωση ξεχωριστά.

Σχετικά με το άρθρο που έχει ως τίτλο «Αναχρονισμός στο προσφυγικό – μεταναστευτικό» (βλ. άρθρο 5.5.1., σελ.100-101), ο αρθρογράφος, ήδη από τον τίτλο χρησιμοποιώντας την παύλα (-) ανάμεσα στους δυο όρους, δεν ορίζει με ακρίβεια την διαφορετική εννοιολογική σημασία των λέξεων, κάτι που παρατηρείται ξανά στη συνέχεια του άρθρου «Αποφεύγουν ακόμη και τον σύνθετο όρο προσφυγικό - μεταναστευτικό».

Κλείνοντας, στο άρθρο με τίτλο «Υπέρ-συντονιστής για το προσφυγικό» (βλ. άρθρο 5.1.5., σελ.96), η δημοσιογράφος σε όλη την έκταση του άρθρου χρησιμοποιεί τους δυο όρους, τοποθετώντας την κάθετο (/) ανάμεσά τους «Τα πάνω κάτω στη διαχείριση της μεταναστευτικής/προσφυγικής κρίσης φέρνει τροπολογία που κατατέθηκε..» και «για την υλοποίηση δράσεων σε σχέση με το μεταναστευτικό/προσφυγικό». Με τον τρόπο αυτό, η δημοσιογράφος δεν αναφέρεται με σαφήνεια στους δυο όρους, προκαλώντας σύγχυση στον αναγνώστη για την ακριβή σημασία των λέξεων πρόσφυγας και μετανάστης.

6.1.4. Εγκυρότητα της είδησης

Σημαντικό επίσης στοιχείο που παρατηρήθηκε και αναλύθηκε, κατά την έρευνα των άρθρων που αφορούσαν στο προσφυγικό, ήταν η εγκυρότητα των ειδήσεων που παρουσιάστηκαν. Οι ειδήσεις, οι οποίες παρουσιάζονταν από τον ανάλογο αρθρογράφο μίας εφημερίδας, έπρεπε, για να θεωρούνται έγκυρες, να βασίζονται σε κάποιο πραγματικό γεγονός. Έτσι, λοιπόν, παρατηρήθηκαν περιπτώσεις, στις οποίες ο αρθρογράφος χρησιμοποιούσε κάποιες τακτικές, οι οποίες θα έδιναν μία ασφάλεια στον αναγνώστη, ότι δηλαδή οι πληροφορίες που διαβάζει, δεν αποτελούν προϊόν μυθοπλασίας ή αναλήθειας, αλλά πραγματικά γεγονότα. Φυσικά παρατηρήθηκαν και περιπτώσεις, στις οποίες ο αρθρογράφος δεν προσπαθεί με κανέναν βάσιμο τρόπο να αποδείξει ότι τα στοιχεία που παρουσιάζει είναι αληθινά, παραθέτοντας έτσι απλώς την άποψή του επί του θέματος, που όμως αφορούσε τρίτο/α άτομο/άτομα.

Οι δημοσιογράφοι - αρθρογράφοι, φάνηκαν να χρησιμοποιούν κάποια δημοσιογραφικά «εργαλεία» για την επίτευξη της εγκυρότητας των λεγομένων τους, βασικά εκ των οποίων ήταν το ρεπορτάζ (ανταπόκριση), η έρευνα ή η συνέντευξη, τα οποία βρέθηκαν και κατά την έρευνά μας. Υπήρξαν όμως και περιπτώσεις, στις οποίες ο δημοσιογράφος - αρθρογράφος, δεν χρησιμοποιεί κανένα από τα παραπάνω «εργαλεία». Μία από αυτές τις περιπτώσεις ήταν το παράδειγμα του άρθρου με τίτλο «Δεν ανεχόμαστε άλλο το βάρος του προσφυγικού» της εφημερίδας «Καθημερινή» που αναρτήθηκε στις 31/08/2013 (βλ. άρθρο 5.1.1., σελ.94). Σε αυτό το άρθρο η αρθρογράφος, αναφέρει πως οι πρόσφυγες της περιοχής, πιστεύουν πως θα έρθουν νέα και μεγαλύτερης ισχύος από τα μέχρι τώρα, κύματα προσφυγικών ροών στον ελλαδικό χώρο. Αναλύοντας αυτό το στιγμιότυπο, αλλά και ολόκληρο το άρθρο,

παρατηρήθηκε από την ερευνητική ομάδα, πως η αρθρογράφος αναφέρεται αφενός στην άποψη των προσφύγων (μίας ομάδας δηλαδή ανθρώπων), αφετέρου όμως δεν αποδεικνύει με κάποιο τρόπο ότι αυτά ήταν όντως τα λεγόμενά τους. Έτσι, σε μία κλίμακα εγκυρότητας μίας είδησης, το συγκεκριμένο άρθρο δεν θα βρισκόταν σε υψηλή θέση, αφού τα λόγια των προσφύγων, όπως αναφέρεται δεν αποδεικνύονται ούτε από σχετικές συνεντεύξεις, ούτε από έρευνα της αρθρογράφου και φυσικά ούτε και από κάποιο ανάλογο ρεπορτάζ. Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να αναφερθεί πως δεν ακυρώνεται το άρθρο ή η αρθρογράφος, ούτε επίσης θεωρείται το συγκεκριμένο άρθρο, μία μη έγκυρη πηγή πληροφοριών, απλώς αναφέρεται από την ομάδα, πως τα λεγόμενα της αρθρογράφου και κατ' επέκταση των «προσφύγων», δεν βασίζονται σε κάποια από τα παραπάνω δημοσιογραφικά «εργαλεία». Φυσικά το ρεπορτάζ, η έρευνα ή η συνέντευξη μπορεί να πραγματοποιήθηκε από την αρθρογράφο, κάτι τέτοιο όμως σίγουρα δεν αναφέρεται και κατ' επέκταση δεν αποδεικνύεται στην παρουσίασή της.

Κατά την έρευνά της η ερευνητική ομάδα ήρθε σε επαφή, κατά πλειοψηφία, με άρθρα στα οποία ο αρθρογράφος - δημοσιογράφος δίνει μία εγκυρότητα στην είδηση που παρουσιάζει, κάνοντας τον να φαίνεται πως νοιάζεται για τους αναγνώστες του. Η εγκυρότητα και συνάμα η εμπιστοσύνη, είναι δύο αλληλοσυνδεόμενοι όροι, οι οποίοι δεν μπορούν να σταθούν μόνοι σε μία σχέση ανθρώπων. Έτσι και στη σχέση αρθρογράφου - αναγνώστη, οι δύο αυτοί όροι πρέπει να συνυπάρχουν για την αποτελεσματικότερη έκβαση του έργου πρώτου. Ένας αναγνώστης, για να μπορέσει να εμπιστευτεί τον αρθρογράφο και στη συνέχεια και την εν λόγω εφημερίδα, θα πρέπει να πειστεί από τα λεγόμενά του. Έτσι λοιπόν, ένα παράδειγμα προσπάθειας «πειθούς» του αναγνώστη εκ μέρους του αρθρογράφου/δημοσιογράφου, αποτελεί το άρθρο με τίτλο «Υπέρ-συντονιστής για το προσφυγικό» (βλ. άρθρο 5.1.5., σελ.96), που αναρτήθηκε στις 14/12/2019, στο οποίο συμπεριλαμβάνεται αυτολεξεί το νομοσχέδιο της Βουλής με τίτλο «Ρυθμίσεις θεμάτων του υπουργείου Εθνικής Άμυνας». Σε αυτή τη περίπτωση η αρθρογράφος, για να παρουσιάσει την είδηση του νέου αυτού διοικητικού οργάνου, του υπέρ-συντονιστή δηλαδή, ως προς το προσφυγικό ζήτημα, αποφάσισε να αναφέρει επακριβώς οτιδήποτε ειπώθηκε στη συζήτηση στην Βουλή, ξεχωρίζοντας τα δικά της σχόλια από το γνήσιο υλικό της είδησης. Η αρθρογράφος πραγματοποίησε αυτή τη «πειθώ» ως προς τους αναγνώστες της, μέσω είτε του δικού της ρεπορτάζ (ανταπόκριση) να παρευρεθεί δηλαδή η ίδια

στη Βουλή , είτε μέσω της δημοσίευσης των επίσημων εγγράφων επί του θέματος αυτού. Έτσι, το άρθρο αυτό, φαίνεται να είναι αρκετά έγκυρο, καθώς οτιδήποτε ειπώθηκε, είχε βάση τόσο ως προς το υλικό που παρουσιάστηκε, όσο και από τα μέσα που χρησιμοποιήθηκαν από την αρθρογράφο για την έγκυρη πληροφόρηση των αναγνωστών της εφημερίδας στην οποία εργάζεται.

6.2 Συμπεράσματα

Στη εν λόγω μελέτη επιχειρήθηκε η αποτύπωση του προσφυγικού ζητήματος και οι διαστάσεις που γενικότερα λαμβάνει το προσφυγικό στην Ελλάδα μέσα από κάποιες αναγνωρίσιμες εφημερίδες και ιστοσελίδες ελληνικής, αλλά και ευρωπαϊκής προέλευσης

Όπως προέκυψε από τη διεξοδική έρευνα, σε σύντομο χρονικό διάστημα το πρόβλημα των προσφυγικών ροών μετατρέπεται σε «θέμα προσφυγικής και μεταναστευτικής κρίσης» και βρίσκεται στην κορυφή της θεματολογίας των Μέσων στην Ελλάδα αλλά και διεθνώς. Σύμφωνα με τα δημοσιεύματα στις ειδησεογραφικές ιστοσελίδες που η ερευνητική ομάδα διερεύνησε, το ζήτημα προσεγγίστηκε κυρίως ως «ευρωπαϊκό», καθώς πληθώρα δημοσιευμάτων στο «Vice» υποστηρίζουν την άποψη ότι η Ευρώπη εγκλωβίζει και πάλι τους πρόσφυγες στην Ελλάδα, ενώ στην ειδική στήλη «Μεταναστευτικό» της «Huffingtonpost», επισημαίνεται ότι η ΕΕ παραδέχεται την αποτυχία της να προστατέψει τα παιδιά-πρόσφυγες που φτάνουν στην Ευρώπη. Αντίστοιχα, στο «Euronews» και «CNN» γίνεται αναφορά στο ρόλο και την αναγκαιότητα να επέμβει η Ευρωπαϊκή Ένωση για την διαχείριση των προσφυγικών ροών με εκτενέστερη προβολή της ανθρώπινης δυστυχίας. Επίσης, εγχώριες εφημερίδες όπως «Η Καθημερινή» και το «Έθνος», παρουσιάζουν τα γεγονότα με λίγο πιο «συντηρητικό» τρόπο, καθώς έχουμε αρκετά άρθρα, όπως το Άρθρο 1 της εφημερίδας «Η Καθημερινή», που η αρθρογράφος, μόνο και μόνο για να τραβήξει το ενδιαφέρον του αναγνώστη, χρησιμοποιεί ως τίτλο την φράση «Δεν ανεχόμαστε άλλο το βάρος του προσφυγικού», χωρίς καν αυτή η φράση να υφίσταται στο κείμενο αυτολεξεί και φυσικά χωρίς καν να αναφέρεται ποιος την διατύπωσε.

Έτσι, κατά αυτό το τρόπο, με τα δεδομένα που συλλέχθηκαν, αποφασίστηκε από την ερευνητική ομάδα να αναλυθεί τόσο ο τρόπος που επέλεξε κάθε αρθρογράφος ως προς την παρουσίαση του προσφυγικού, όσο και τους λόγους που πιθανόν επέλεξε

την ανάλογη τακτική. Παρατηρήθηκε επίσης, πως στο μεγαλύτερο μέρος των άρθρων της εργασίας, σπάνια ένας αρθρογράφος δεν διατύπωνε την προσωπική του άποψη, ακόμη και για θέματα που ίσως δεν «χωρούσαν» πολλοί σχολιασμοί. Αυτό θεωρήθηκε πως συνέβη, γιατί το προσφυγικό ήταν και είναι ένα ζήτημα, όχι τοπικό, αλλά διεθνές, στο οποίο πολλοί παράγοντες έπαιξαν ρόλο για την συνέχισή του. Έτσι οι αρθρογράφοι, στο μεγαλύτερο μέρος τους, ίσως θεώρησαν πως αν δεν έπαιρναν μέρος στην όλη κατάσταση, έστω και έμμεσα, θα έχαναν το ενδιαφέρον των αναγνωστών. Άλλος ένας λόγος που ίσως οι αρθρογράφοι της εν λόγω έρευνας, σχεδόν πάντοτε παρουσίαζαν με το δικό τους προσωπικό ύφος, κάποιες φορές καυστικό ή ειρωνικό και τα λοιπά, είναι γιατί στο χώρο των ειδήσεων και της εφημερίδας, ηλεκτρονικής ή μη, παίζει μεγάλο ρόλο η συναισθηματική εμπλοκή των αναγνωστών με τον αρθρογράφο. Με αυτό το τρόπο ίσως «χτίστηκε» μία σχέση μεταξύ του αρθρογράφου και του αναγνώστη, το μέσο της οποίας ήταν η εφημερίδα και το κύριο ενδιαφέρον, το προσφυγικό. Σε περιόδους κρίσης, ο κόσμος, οι απλοί πολίτες, συνηθίζουν να θέλουν να έχουν άποψη επί του φλεγόμενου ζητήματος, αφού με αυτό το τρόπο ίσως γίνονται μέρος του συνόλου και έχουν και εκείνοι το ομαδικό αίσθημα το οποίο πιθανώς έχουν ανάγκη στην κοινωνική τους ζωή, χωρίς αυτό να εννοεί πως όλοι οι άνθρωποι έχουν την ανάγκη αυτή. Οι άνθρωποι μάλιστα που ενεπλάκησαν άμεσα ή έμμεσα σε μία ιδιαίτερη κατάσταση, όπως είναι το προσφυγικό, χωρίστηκαν σε στρατόπεδα ή αλλιώς παθιάστηκαν με τις απόψεις τους, θεωρώντας πως αυτές και μόνο αυτές ήταν οι σωστές, προσπαθώντας να βρουν ακόμη περισσότερα άτομα που είχαν παρόμοιες απόψεις με τους ίδιους, για να υποστηριχθούν. Παρατηρήθηκε μάλιστα πως οι αρθρογράφοι/δημοσιογράφοι «πρόνταραν» ακριβώς εκεί, στο να αποκτήσουν δηλαδή συγκεκριμένο μερίδιο πολιτών ως οπαδούς θελημάτων των δεύτερων. Σε αυτή τη «σχέση» που αναφέρθηκε προηγουμένως, ο αρθρογράφος αποτελεί την φωνή του αναγνώστη, το συναίσθημα του, την σκέψη του, ενώ ο αναγνώστης, το αντικείμενο εργασίας του πρώτου. Επιπροσθέτως, σε περιόδους κρίσης η προπαγάνδα ενδέχεται να βρει εύφορο έδαφος, αφού το συναίσθημα είναι αυτό που φάνηκε να προηγείται της λογικής, γι' αυτό άλλωστε υπήρξαν και τόσα ακραία σχόλια από εφημερίδες που αφορούσαν το προσφυγικό, που για λόγους προσβολής και μόνο δεν συμπεριλήφθηκαν στην εργασία.

Επίσης, από την παρούσα εργασία, διεγέρθηκαν πολλά ερωτηματικά σχετικά με την αντικειμενικότητα της ενημέρωσης του πολίτη. Η αντικειμενικότητα είναι μία έννοια πολύ λεπτή, καθώς δύσκολα θα υφίσταται κάπου αυτούσια, αφού δεν υπάρχει μία άποψη για ένα θέμα, αλλά πολλά και μάλιστα διαφορετικά. Οι αρθρογράφοι λοιπόν παρατηρήθηκε πως προσπάθησαν από την μια να δώσουν μία όσο πιο αντικειμενική εικόνα μπορούσαν για τα ζητήματα γύρω και μέσα στο Προσφυγικό, σίγουρα όμως τέθηκαν και οι προσωπικές τους απόψεις, είτε άμεσα μέσω ξεκάθαρης αναφοράς, είτε έμμεσα, μέσω φράσεων ή λέξεων που για τους ίδιους έπαιξαν συγκεκριμένο ρόλο στη παρουσίαση του Προσφυγικού. Από την άλλη, η ανάγκη του πολίτη για διαρκή ενημέρωση, μπορεί να ικανοποιηθεί με την χρήση ορισμένων παραπλανητικών πληροφοριών και σε αρκετές περιπτώσεις κατασκευασμένων ιστοριών που απεικονίζουν τον ανθρώπινο πόνο, καθώς μέσα από αυτές όπως προαναφέρθηκε, οι αναγνώστες, βρίσκουν την δική τους φωνή. Η παραπλάνηση των πληροφοριών μίας είδησης επίσης, φάνηκε πως δεν γίνεται πάντοτε με τον ίδιο τρόπο και για τους ίδιους λόγους. Βρέθηκαν αρθρογράφοι που είχαν ως μοναδικό στόχο τη συναισθηματική εμπλοκή του αναγνώστη με την είδηση. Αυτό έγινε πιθανώς για λόγους οικονομικούς, καθώς οι αναγνώστες, είτε διαφωνούσαν είτε συμφωνούσαν με την είδηση, θα διάβαζαν και την συνέχεια της ιστορίας, τα επόμενα δηλαδή άρθρα που θα αφορούσαν το προσφυγικό. Με αυτό το τρόπο, είτε θετικοί με την παρουσίαση του άρθρου είτε αρνητικοί ως προς αυτό, οι αναγνώστες πιθανώς να «μοιραζόντουσαν» με άλλους την είδηση ως κάτι αξιόλογο ή ως κάτι επικριτέο. Πάντως και στις δύο περιπτώσεις, η εφημερίδα ή η ιστοσελίδα θα αποκτούσε περισσότερους αναγνώστες, άρα περισσότερη φήμη και επομένως περισσότερο κέρδος (μέσω διαφημίσεων ή απλά για λόγους κύρους).

Κλείνοντας, φάνηκε πως ο σκοπός και οι στόχοι της έρευνας πραγματοποιήθηκαν, καθώς αναλύθηκε τόσο η παρουσίαση του Προσφυγικού, όσο και οι διαφορετικές εκδοχές μίας είδησης σε αντίθεση με μία άλλη είδηση. Παρατηρήθηκαν πολλοί και διαφορετικοί τρόποι που επιλέχθηκαν από τους δημοσιογράφους/αρθρογράφους για να παρουσιάσουν την είδησή τους, ο καθένας από αυτούς έπαιξε διαφορετικό ρόλο για το ύφος της εφημερίδας που εκπροσωπούσαν ή και το προσωπικό τους ύφος. Φάνηκε επίσης στην ανάλυση των δεδομένων, πως δεν υπήρχε πάντα λόγος και αιτία για τον συγκεκριμένο τρόπο παρουσίασης μίας είδησης, καθώς οι διαφορές από την παρουσίαση της ίδιας είδησης από άλλον φορέα ή αρθρογράφο, υπήρχαν απλώς επειδή

και οι ίδιοι αρθογράφοι/δημοσιογράφοι είναι και εκείνοι άνθρωποι, που όσο και να προσπάθησαν να είναι αντικειμενικοί, σχεδόν πάντα θα προσέθεταν το προσωπικό τους στοιχείο στην παρουσίαση. Το ύφος μιας εφημερίδας ή ιστοσελίδας, το κοινό στο οποίο απευθύνεται, το κέρδος που θα αποφέρει μία συγκεκριμένη τακτική παρουσίασης ή ακόμη και ο διαφορετικός τρόπος παρουσίασης του προσφυγικού, αποτελούν στοιχεία που σε κάθε περίπτωση είχαν να κάνουν με το συμφέρον που κάλυπταν την εκάστοτε περίοδο. Μία εφημερίδα που έχει συνηθίσει για παράδειγμα, τα τελευταία χρόνια να παρουσιάζει δεδομένα με έναν συγκεκριμένο τρόπο, δεν θα την συνέφερε να αλλάξει ριζικά προς μία άλλη κατεύθυνση ειδησεογραφικά, καθώς πιθανώς να έχανε το κοινό που την ακολουθούσε και επομένως να πτώχευε. Ένας αρθογράφος που το κοινό γνωρίζει ως «συντηρητικό» σπάνια θα αλλάξει τακτική στην παρουσίαση των ειδήσεων του, καθώς κάτι τέτοιο επίσης μπορεί να θεωρούταν απειλή για την καριέρα του, καθώς επίσης θα έχανε το κοινό του. Δεν υπήρχε πάντα λόγος διαφοροποίησης των ειδήσεων από εφημερίδα σε εφημερίδα και από αρθογράφο σε αρθογράφο, αφού πολλές φορές ο λόγος ήταν απλώς η συνήθεια και η ασφάλεια, η ασφάλεια σε τρόπους που παλαιότερα επέφεραν κέρδος (οικονομικό συνήθως) και που τώρα σε πιθανή ανακατεύθυνση των δεδομένων τους, ίσως να απέρρεαν σε «καταστροφή».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ

- Αλεξιάδης Κ. (2017). *Η εφαρμογή της αρχής της αντικειμενικότητας στην ελληνική λογιστική πρακτική*. Πτυχιακή Εργασία, ΑΤΕΙ Πειραιά: Τμήμα Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής. Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <http://oceanis.lib2.uniwa.gr/xmlui/bitstream/handle/123456789/3699/%CE%97%20%CE%B1%CF%81%CF%87%CE%AE%20%CF%84%CE%B7%CF%82%20%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%B5%CE%B9%CE%BC%CE%B5%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B1%CF%82%20%CF%83%CF%84%CE%B7%20%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE%20%CF%80%CF%81%CE%B1%CE%BA%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 16-03-2020]
- Βέγλης Α. (2005). «Νέες μορφές ενημέρωσης», στο *MME, Κοινωνία και Πολιτική, Ρόλος και Λειτουργία στη Σύγχρονη Ελλάδα* (Επιμέλεια: Χρήστος Α. Φραγκονικολόπουλος), σελ. 645-658, Αθήνα: Σιδέρη.
- Βικιπαίδεια (2020). Λήμμα «*Μέσα Ενημέρωσης*». Διαθέσιμο στον ιστότοπο: https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9C%CE%AD%CF%83%CE%B1_%CE%B5%CE%BD%CE%B7%CE%BC%CE%AD%CF%81%CF%89%CF%83%CE%B7%CF%82 [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 06-02-2020]
- Γανοπούλου Τ. (2018). «Τι σημαίνει διαδικτυακό ραδιόφωνο;», *tetragwno.gr*, 13-10-2018. Διαθέσιμο στον ιστότοπο <https://tetragwno.gr/plus/afieromata/ti-simainei-diadiktyako-radiofono> [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 08-02-2020]
- Γενική Γραμματεία Πληθυσμού και Κοινωνικής Συνοχής – Υπουργείο Εσωτερικών Ελληνική Δημοκρατία (2013). *Εθνική Στρατηγική για την ένταξη των πολιτών τρίτων χωρών*, 23-04-2013. Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.ypes.gr/UserFiles/f0ff9297-f516-40ff-a70e->

[eca84e2ec9b9/ethnikisratig_30042013.pdf](https://www.dianeosis.org/2016/02/oi-ellines-kai-to-prosfygiko-provlima/) [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 19-05-2020]

- Γεωργακόπουλος Θ. (2016). «Το Προσφυγικό Πρόβλημα και οι Έλληνες: Μια έρευνα», *dianeosis.org*, Φεβρουάριος 2016. Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.dianeosis.org/2016/02/oi-ellines-kai-to-prosfygiko-provlima/> [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 18-05-2020]
- Διεθνής Αμνηστία (2016). *Βασικές Ερωτήσεις και Απαντήσεις για τα Δικαιώματα Προσφύγων και Μεταναστών*, 03-02-2016. Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.amnesty.gr/blog/20206/vasikes-erotiseis-kai-apantiseis-gia-ta-dikaiomata-prosfygon-metanaston> [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 18-02-2020]
- Ελαφρός Γ. (2015). «836.000 πρόσφυγες στην Ελλάδα μέσα στο 2015», *Η Καθημερινή*, 29-12-2015. Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.kathimerini.gr/843851/article/epikairothta/ellada/836000-prosfyges-mesa-sto-2015> [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 23-05-2020]
- Lifo.gr (2019). «Ευρωεκλογές: Εκατοντάδες σελίδες ακροδεξιών στο Facebook διασπείρουν fake news, μίσος και ρατσισμό», 22-05-19. Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.lifo.gr/now/world/238202/eyroekloges-ekatonrades-selides-akrodeksion-sto-facebook-diaspeiroyn-fake-news-misos-kai-ratsismo> [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 23-05-2020]
- Ευρωπαϊκό Συμβούλιο – Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2016). *Δήλωση ΕΕ-Τουρκίας, 18 Μαρτίου 2016*. Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement/> [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 22-05-2020]
- Digea.gr. «Η τηλεόραση στο χρόνο». Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.digea.gr/238/article/1417/I-tileorasi-sto-xrono/el> [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 03-02-2020]
- Καλογερόπουλος Α., Παναγιώτου Ν. & Δημητρακοπούλου Δ. (2016). *Reuters Institute: Έρευνα για τις ψηφιακές ειδήσεις 2016*, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, University of Oxford, Reuters Institute for the Study of Journalism, Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις iWrite. Διαθέσιμο στον ιστότοπο:

<https://www.jour.auth.gr/wp-content/uploads/2016/12/ReutersGreekReport2016digitaledition-v1.pdf>

[Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 05-02-2020]

- Καρύδης Β. Χ. (1996). *Η εγκληματικότητα των μεταναστών στην Ελλάδα*, Αθήνα: Παπαζήση.
- Κουναλάκη Ξ. (2019). «Η εικόνα των προσφύγων και των μεταναστών στα Μ.Μ.Ε», 16-10-2019. Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.actionaid.gr/blog/archive/2019/i-eikona-ton-prosfygon-kai-ton-metanaston-sta-mme/> [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 23-05-2020]
- Μακ Κουέιλ Ν. & Βιντάλ Σ. (2001). *Σύγχρονα Μοντέλα Επικοινωνίας*, Δεύτερη Έκδοση (Μετάφραση Κ. Μεταξά), Αθήνα: Καστανιώτη.
- ΜακΚουέιλ Ν. (1997). *Εισαγωγή στις θεωρίες της μαζικής επικοινωνίας*, (Μετάφραση: Στέλιος Παπαθανασόπουλος). Σημειώσεις από την πλατφόρμα τηλεκπαίδευσης open eclass (ΤΕΠΙΟΝ e-Class), Τ.Ε.Ι Ιονίων Νήσων: Τμήμα Ψηφιακών Μέσων και Επικοινωνίας. Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <http://eclass.teiion.gr/modules/document/file.php/DSE106/1.2.%20CE%95%CE%B9%CF%83%CE%B1%CE%B3%CF%89%CE%B3%CE%AE%20%CF%83%CF%84%CE%B9%CF%82%20%CE%B8%CE%B5%CF%89%CF%81%CE%AF%CE%B5%CF%82%20%CF%84%CE%B7%CF%82%20%CE%BC%CE%B1%CE%B6%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82%20%CE%B5%CF%80%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CF%89%CE%BD%CE%AF%CE%B1%CF%82.pdf> [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 18-2-2020]
- Παπαθανασόπουλος Σ. (2001). Πρόλογος-Εισαγωγή στο Μακ Κουέιλ Ν. & Βιντάλ Σ. (2001), *Σύγχρονα Μοντέλα Επικοινωνίας*, Δεύτερη Έκδοση (Μετάφραση Κ. Μεταξά), Αθήνα: Καστανιώτη.
- Παπαθανασόπουλος Σ., Αρμενάκης Α. (2002). «Το διαδίκτυο και οι Φοιτητές των Αθηνών» στο *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 108-109, 2002, σελ. 189-203. Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/ekke/article/viewFile/9069/9317> [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 24-05-2020]

- Σαμαράς Α.Ν. (2018). «Ψευδείς Ειδήσεις: Μια Αναδυόμενη Ερευνητική Θεματολογία», Διάλεξη στα πλαίσια του 7^{ου} Επιστημονικού Συνεδρίου *Από την Κυβερνοασφάλεια στα Fake News*, Τρίτη 27 Νοεμβρίου 2018, Πανεπιστήμιο Πειραιά, Εργαστήριο Στρατηγικής Επικοινωνίας και ΜΜΕ, Εργαστήριο Πληροφόρησης & Κυβερνοασφάλειας, ΕΣΗΕΑ, Πειραιάς.
- Στρατηλάτης Κ.Ν (2019). «Ποιους κανόνες οφείλουν να τηρούν τα ενημερωτικά προγράμματα του ραδιοφώνου και της τηλεόρασης;», *syntagmawatch.gr*, 17-04-2019. Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.syntagmawatch.gr/my-constitution/poious-kanones-ofiloun-na-tiroun-ta-enimerotika-programmata-tou-radiofonou-kai-tis-tileorasis/> [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 10-02-2020]
- Τσόμσκυ Ν. (1994). *Ο έλεγχος των Μ.Μ.Ε. Τα θεαματικά επιτεύγματα της Προπαγάνδας*, (Μετάφραση Π. Καλαμαράς), Αθήνα: Ελευθεριακή Κουλτούρα.
- Τσαούσης Δ. Γ. (1986) *Κοινωνική Δημογραφία*. Αθήνα: Gutenberg
- Ύπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε για τους Πρόσφυγες (2019). *Καθώς ο εκτοπισμός παγκοσμίως ξεπερνά τα 70 εκατομμύρια, ο Ύπατος Αρμοστής καλεί για ανταπόκριση με μεγαλύτερη αλληλεγγύη*, 19-06-2019. Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.unhcr.org/gr/12055-worldwide-displacement-tops-70-million.html> [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 20-05-2020]
- Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου – Ελληνική Δημοκρατία (2020). *Στατιστικά Στοιχεία Υπηρεσίας Ασύλου έως 29.02.20*. Διαθέσιμο στον ιστότοπο: http://asylo.gov.gr/wp-content/uploads/2020/03/Greek_Asylum_Service_data_February_2020_gr.pdf [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 22-05-2020]
- Φραγκονικολόπουλος Χ. (2010). *Διεθνείς ειδήσεις στον εικοστό πρώτο αιώνα*. Αθήνα: Σιδέρη.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

- Cohen B. (1963). *The Press and Foreign Policy*, NJ: Princeton University Press.

- DeVito J.A. (2004), *Ανθρώπινη Επικοινωνία*, (Μετάφραση: Δ. Κουβαράκου), Αθήνα: Εκδόσεις Έλλην.
- Eaton T. (2013). “Internet Activism and the Egyptian Uprisings: transforming online dissent into the offline World”, στο *Westminster Papers in Communication and Culture*, Vol. 9, Issue 2, April 2013, *The role of social media in the Arab uprisings – past and present* (Επιμέλεια: Maha Taki & Lorenzo Coretti), σελ. 3-23. Διαθέσιμο στον ιστότοπο: https://www.researchgate.net/publication/316087357_The_role_of_social_media_in_the_Arab_uprisings_-_past_and_present [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 20-05-2020]
- Encyclopedia Britannica (2019). S.v “World Wide Web”. Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.britannica.com/topic/World-Wide-Web> [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 17-05-2020]
- International Organization for Migration (IOM) (2019). *Glossary on Migration*. Διαθέσιμο στον ιστότοπο: https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml_34_glossary.pdf [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 20-05-2020]
- Jeanneney J.N (2005). *Η ιστορία των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, Από την εμφάνιση τους ως τις μέρες μας*, Δεύτερη Έκδοση (Μετάφραση Ν. Μπάλτα), Αθήνα: Εκδόσεις Παπαδήμα.
- Lippmann W. (1988). *Κοινή Γνώμη*, (Μετάφραση: Γ. Καραγιάννης), Αθήνα: Κάλβος.
- Lippmann W. (1995). *Liberty and the News*, London: Transaction Publishers.
- Office of the United Nations, High Commissioner For Refugees (1997). *Guidelines on Policies and Procedures in dealing with Unaccompanied Children Seeking Asylum*, February 1997. Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.unhcr.org/3d4f91cf4.pdf> [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 23-05-2020]
- Peters J.D. (2000). «Τα φαντάσματα του Κοινού στη Δημοκρατία και την Επικοινωνία», στο *Επικοινωνία και Κοινωνία από τον Εικοστό στον Εικοστό*

Πρώτο Αιώνα (Επιμέλεια-Μετάφραση Σ. Παπαθανασόπουλος), Τρίτη Έκδοση, σελ. 31-54, Αθήνα: Καστανιώτη.

- Public Issue (2017). *Γνώμη για τη δυνατότητα ενσωμάτωσης των προσφύγων - Νοέμβριος 2016*, 18 Ιανουαρίου 2017. Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.publicissue.gr/13366/refugees-2016-2/> [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 21-05-2020]
- Public Issue (2016). *Το Πολιτικό Βαρόμετρο της Public Issue No 155, 4-2016, Στάσεις απέναντι στο προσφυγικό ζήτημα, ειδικό αφιέρωμα*, Απρίλιος 2016. Διαθέσιμο στον ιστότοπο: http://www.publicissue.gr/wp-content/uploads/2016/04/var-155-apr-2016_ref.pdf [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 21-05-2020]
- Public Issue (2016). *Το Πολιτικό Βαρόμετρο της Public Issue No 159, 9-2016, Στάσεις απέναντι στο προσφυγικό ζήτημα, ειδικό αφιέρωμα*, Οκτώβριος 2016. Διαθέσιμο στον ιστότοπο: http://www.publicissue.gr/wp-content/uploads/2016/10/var-159-sep-2016_ref.pdf [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 21-05-2020]
- Sterling C.H., Skretvedt R. (2011). S.v “*Radio Broadcasting*”, Encyclopedia Britannica. Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.britannica.com/topic/radio> [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 06-02-2020]
- The United Nations Refugee Agency (UNHCR) (2019). *Ενημερωτικό Δελτίο, Ελλάδα, 1-31 Ιουλίου 2019*. Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/71039> [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 22-05-2020]
- The United Nations Refugee Agency (UNHCR) (2019). *Ενημερωτικό Δελτίο, Ελλάδα, 1-30 Σεπτεμβρίου 2019*. Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/71957> [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 22-05-2020]
- The United Nations Refugee Agency (UNHCR) (2019). *Ενημερωτικό Δελτίο, Ελλάδα», 1-31 Δεκεμβρίου 2019*. Διαθέσιμο στον ιστότοπο: https://data2.unhcr.org/en/documents/download/73595#_ga=2.178144482.614

[831153.1590248467-336230445.1590248467](https://www.unhcr.org/3d4aba564.pdf) [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 22-05-2020]

- The United Nations Refugee Agency (UNHCR) (2017). *A guide to international refugee protection and building state asylum systems*. Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.unhcr.org/3d4aba564.pdf> [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 20-05-2020]
- The United Nations Refugee Agency (UNHCR) (2019). *Figures at Glance*, 19-06-2019. Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html>
- United Nations, Department of Economics and Social Affairs (2019). *International Migration 2019 Report*. Διαθέσιμο στον ιστότοπο: https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/publications/migrationreport/docs/InternationalMigration2019_Report.pdf [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 23-05-2020]
- United Nations Department of Economic and Social Affairs (2020). *Definitions – Migrant*. Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://refugeesmigrants.un.org/definitions> [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 19-05-2020]
- United Nations (2019). *World Refugee Day 20 June*. Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.un.org/en/events/refugeeday/background.shtml> [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 21-05-2020]

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΕΣ

- CNNGreece, (2017). *Απροστάτευτοι οι πρόσφυγες με ειδικές ανάγκες και τα παιδιά* (18-01-2017) Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.cnn.gr/news/ellada/story/63362/aprostateytoi-oi-prosfyges-me-eidikes-anagkes-kai-ta-paidia> [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 22-02-2020].
- Αγγελή, Δ. (2016). *Μήνυμα κατά της πολιτικής των κλειστών συνόρων* (23-06-2016) Διαθέσιμο στον ιστότοπο: https://www.efsyn.gr/ellada/koinonia/73741_paideia-gia-prosfyges [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 13-03-2020].
- Αλεξιάδης, Κ. (2017). *Η εφαρμογή της αρχής της αντικειμενικότητας στην ελληνική λογιστική πρακτική*. Πτυχιακή Εργασία. ΑΤΕΙ Πειραιά: Τμήμα Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής
- Άρεντ, Χ., Αγκάμπεν, Τ., Τράβερς, Ε. (2015). *Εμείς οι Πρόσφυγες* (Μεταφρ. Κ., Δεσποινιάδης). Αθήνα: Εικοστού πρώτου.
- *ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ & ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ* (2016). Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.amnesty.gr/blog/20206/vasikes-erotiseis-kai-apantiseis-gia-ta-dikaiomata-prosfygon-metanaston> [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 18-02-2020]
- Βικιπαίδεια, (2020). *Μέσα Ενημέρωσης*. Διαθέσιμο στον ιστότοπο: https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9C%CE%AD%CF%83%CE%B1_%CE%B5%CE%BD%CE%B7%CE%BC%CE%AD%CF%81%CF%89%CF%83%CE%B7%CF%82 [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 06-02-2020]
- Γανοπούλου, Τ. (2018). *Τι σημαίνει διαδικτυακό ραδιόφωνο;* (13-10-2018) Διαθέσιμο στον ιστότοπο <https://tetragwno.gr/plus/afieromata/ti-simainei-diadikyako-radiofono> [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 08-02-2020]

- Γεωργιοπούλου, Τ. (2016). *Δεν ανεχόμαστε άλλο το βάρος του προσφυγικού* Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.kathimerini.gr/887621/article/epikairothta/ellada/den-anexomaste-allo-to-varos-toy-prosfygikoy> [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 22-05-20]
- Γεωργιοπούλου, Τ. (2017). *Σε κόντρα νησιά - κυβέρνηση για το προσφυγικό* (12-12-2017) Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.kathimerini.gr/938792/article/epikairothta/ellada/se-kontra-nhsia--kyvernshsh-gia-to-prosfygiko> [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 09-03-2020].
- Γεωργιοπούλου, Τ. (2017). *Χιλιάδες παιδιά ζητούν άσυλο* (28-12-2017) Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.kathimerini.gr/940979/article/epikairothta/ellada/xiliades-paidia-zhtoyn-asylo> [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 11-03-2020].
- Γεωργιοπούλου, Τ. (2019). *«Υπέρ-συντονιστής για το προσφυγικό»* Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.kathimerini.gr/1056194/article/epikairothta/ellada/yper-syntonisths-gia-to-prosfygiko> [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 22-05-20]
- Γκόβαρης, Χ. (2001). *Εισαγωγή στη διαπολιτισμική εκπαίδευση*. Αθήνα: Ατραπός
- Γκουτζάνης, Χ. (2016). *Διπλωματικές ήττες στο προσφυγικό μετρά η κυβέρνηση* Διαθέσιμο στον ιστότοπο : <https://www.protothema.gr/politics/article/558199/metra-diplomatikes-ittes-i-elliniki-kuvernisi-sto-prosfugiko/> [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 22-05-20]
- Δεμέτης, Χ. (2017). *UNICEF: Τέλος στην ταμπέλα «παιδί πρόσφυγας». Ενταξη και στην πρωινή εκπαίδευση* Διαθέσιμο στον ιστότοπο : <https://www.news247.gr/koinonia/unicef-telos-stin-tampela-paidi-prosfygas-entaxi-kai-stin-proini-ekpaideysi.6506564.html> [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 22-05-20]

- *Δουλέμπορος: «Μας βοηθούσε το τούρκικο λιμενικό να μεταφέρουμε λαθρομετανάστες στην Ελλάδα».* (2013). Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.iefimerida.gr/news/93318/%CE%B4%CE%BF%CF%85%CE%B%CE%AD%CE%BC%CF%80%CE%BF%CF%81%CE%BF%CF%82-%C2%AB%CE%BC%CE%B1%CF%82-%CE%B2%CE%BF%CE%B7%CE%B8%CE%BF%CF%8D%CF%83%CE%B5-%CF%84%CE%BF-%CF%84%CE%BF%CF%8D%CF%81%CE%BA%CE%B9%CE%BA%CE%BF-%CE%BB%CE%B9%CE%BC%CE%B5%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%BD%CE%B1-%CE%BC%CE%B5%CF%84%CE%B1%CF%86%CE%AD%CF%81%CE%BF%CF%85%CE%BC%CE%B5-%CE%BB%CE%B1%CE%B8%CF%81%CE%BF%CE%BC%CE%B5%CF%84%CE%B1%CE%BD%CE%AC%CF%83%CF%84%CE%B5%CF%82-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1> [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 22-05-20]
- Διαδικτυακός Τόπος Διαβουλεύσεων Μετανάστευσης και Ασύλου, *Εθνική Στρατηγική για την Ένταξη, Κεφ 1.1 – Μετανάστευση Ορισμός και βασικές κατηγορίες.* Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <http://www.opengov.gr/immigration/?p=799> [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 15-02-2020]
- *Διεθνής Αμνηστία: Ακατάλληλα τα κέντρα φιλοξενίας προσφύγων στην Ελλάδα,* (2017). Διαθέσιμο στον ιστότοπο : <https://gr.euronews.com/2017/02/08/diethnis-amnistia-akatallila-ta-kentra-filoxenias-prosfygon-stin-ellada> [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης : 21-05-20]
- *Εγχειρίδιο για τις διαδικασίες και τα κριτήρια καθορισμού του καθεστώτος των προσφύγων, σύμφωνα με την Σύμβαση του 1951 και το Πρωτόκολλο του 1967 για το καθεστώς των Προσφύγων* (2000). Γραφείο του Υπατού Αρμοστή των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, Γ΄ έκδοση. Αθήνα

- *Εθνική Στρατηγική για την ένταξη των πολιτών τρίτων χωρών*. Γενική Γραμματεία Πληθυσμού και Κοινωνικής Συνοχής Υπουργείο Εσωτερικών. Διαθέσιμο στον ιστότοπο: https://www.ypes.gr/UserFiles/f0ff9297-f516-40ff-a70e-eca84e2ec9b9/ethnikisratig_30042013.pdf [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 20-02-2020]
- *Εισαγωγή στις θεωρίες της μαζικής επικοινωνίας*, Σημειώσεις του Τμήματος Ψηφιακών Μέσων και Επικοινωνίας από την πλατφόρμα τηλεκπαίδευσης open eclass (**TEIIION e-Class**). Τ.Ε.Ι Ιονίων Νήσων
- *Επιτροπή ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού*, Treatment of Unaccompanied and Separated Children Outside their Country of Origin, General Comment No. 6, UN Doc. CRC/GC/2005/6 (2005)
- *Ερευνητική εργασία “Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης”* (2015). Διαθέσιμο στον ιστότοπο: https://issuu.com/854737/docs/project_group_2 [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 09-02-2020]
- *Η τηλεόραση στο χρόνο*. Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.digea.gr/238/article/1417/I-tileorasi-sto-xrono/el> [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 03-02-2020]
- *Θεωρία της μαζικής επικοινωνίας: Θεωρία της ρύθμισης της ατζέντας* (2019) Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://el.makemoneyfactor.com/what-is-magic-bullet-theory-mass-media> [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 16-02-2020]
- Καπιδάκης, Σ. (2006). «INTERNET – NEEΣ ΤΑΣΕΙΣ: Mashup sites, «πολιτοποιώντας» το web». Εργασία στο πλαίσιο του μαθήματος: *ΨΗΦΙΑΚΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ*. Ιόνιο Πανεπιστήμιο: Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών στην Επιστήμη της Πληροφορίας ‘Διοίκηση και Οργάνωση Βιβλιοθηκών με έμφαση στις Νέες Τεχνολογίες
- Καρύδης, Β. Χ. (1996). *Η εγκληματικότητα των μεταναστών στην Ελλάδα*, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση
- Κλώντζα, Ο. (2012). «ΟΗΕ: Ανάγκη προστασίας των ασυνόδευτων παιδιών στην Ελλάδα» Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.tovima.gr/2012/08/01/society/oie-anagki-prostasias-twn->

asynodeytw-n-paidiwn-stin-ellada/ [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 14-5-2020]

- Κουβελάκη, Σ. (2016) *Από πότε είναι έγκλημα να φτάνει ένα παιδί πρόσφυγας μόνο του στην Ελλάδα;* (25-07-2016) Διαθέσιμο στον ιστότοπο: https://www.huffingtonpost.gr/sofia-kouvelaki/-_6731_b_11175836.html [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 18-02-2020].
- Κουκουμάκας, Κ. (2015). *Οι Ανήλικοι Ασυνόδευτοι Πρόσφυγες Δεν Θέλουν να Μείνουν στην Ελλάδα* (06-10-2015) Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.vice.com/gr/article/qk48v5/oi-anilikoi-prosfyges-den-theloun-na-meinoun-stin-ellada> [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 20-02-2020].
- Κούτρα, Κ. (2008). *Διαπολιτισμική Κοινωνική Εργασία, Σημειώσεις Μαθήματος*. ΤΕΙ Κρήτης: Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας
- *Μέσω ίντερνετ ενημερώνονται οι Έλληνες – Χαμηλή εμπιστοσύνη στα ΜΜΕ* (2018) Διαθέσιμο στον ιστότοπο : <https://www.voria.gr/article/meso-internet-enimerononte-i-ellines---chamili-empistosini-sta-mme> [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 29-05-2020]
- *Μετανάστες στην Ελλάδα του σήμερα* (2016). Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <http://tvxs.gr/news/ellada/metanastes-stin-ellada-toy-simera> [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 21-02-2020]
- Μηλιός, Γ. (2000). *Η ελληνική οικονομία κατά τον 20ο αιώνα*. Καθηγητής Πολιτικής Οικονομίας στο Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο. Διαθέσιμο στον ιστότοπο: http://users.ntua.gr/jmilios/Oikonomia_Eikostos1ab.pdf [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 05-02-2020]
- Μπάγκαβος, Χ. , Παπαδοπούλου, Δ. (2003). *Μεταναστευτικές τάσεις και Ευρωπαϊκή Μεταναστευτική Πολιτική*, Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕΑΔΕΔΥ
- Μποζανίνου Τ. (2015). *«Προσφυγικό πρόβλημα: Η ελληνική κοινωνία «σώζει»*», Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.tovima.gr/2015/10/31/society/prosfygiko-problima-i-elliniki-koinwnia-swzei/> [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 14-5-2020]
- Νίνη, Α. (2016). *Η Ευρώπη Εγκλωβίζει και Πάλι τους Πρόσφυγες στην Ελλάδα* (12-12-2016) Διαθέσιμο στον ιστότοπο:

130

<https://www.vice.com/gr/article/z4nqpy/komision-sunthiki-douvlinou>

[Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 15-02-2020].

- Τμήμα Νοσηλευτικής, (2019). *Οδηγός Εκπόνησης Βιβλιογραφικής Ανασκόπησης*. Διαθέσιμο στον ιστότοπο : https://www.hmu.gr/nurs/sites/hmu.gr.nurs/files/odigos_ekponisis_vivliografi_kis_anaskopisis.pdf [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης : 21-05-20]
- *ΟΗΕ: Οι πρόσφυγες πεθαίνουν από το κρύο στην Ελλάδα*. (14-01-2017) Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.cnn.gr/news/ellada/story/62646/ohe-oi-prosfyges-pthainouyn-aro-to-kryo-stin-ellada> [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 25-02-2020].
- *Οι Βάρκες του Θανάτου στην Ελλάδα (Μέρος 1)* (21-04-2015) Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.vice.com/gr/article/jpey4p/eurwpi-i-thanatos-meros-1>[Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 17-02-2020].
- Πανταζόπουλος, Γ. (2016, 11 28). LiFO. Ανάκτηση από Αλβανοί στην Ελλάδα, τότε και τώρα: Όσα άλλαξαν στη ζωή τους από το '97 και μετά : http://www.lifo.gr/articles/greece_articles/121984
- Παπαδιόχου, Κ.Π (2017). *Γόρδιος δεσμός το προσφυγικό* (26-12-2017) Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.kathimerini.gr/940687/article/epikairothta/politikh/gordios-desmos-to-prosfygiko> [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 10-03-2020].
- Πάρλαλης, Κ. Στ., (2011). *Οι πρακτικές εφαρμογές της Κοινωνικής Εργασίας στην Ελλάδα και στην Κύπρο*, Αθήνα: Πεδίο
- Παρούτογλου Ιωσήφ Π. (2016). *Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση και διακυβέρνηση*. Διπλωματική Εργασία. Πανεπιστήμιο Μακεδονίας: Τμήμα διεθνών και ευρωπαϊκών σπουδών
- Πλειός Γ., (2011). *Η κοινωνία της ενημέρωσης*, Εκδόσεις : Καστανιώτη
- Πυρπυρή Λ. (2017). Διπλωματική Εργασία, Χωρικός Σχεδιασμός και Διαχείριση των Προσφυγικών Ροών, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Πολυτεχνική Σχολή, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας & Περιφερειακής Ανάπτυξης

- *Περισσότεροι από 540.000 πρόσφυγες και μετανάστες εισήλθαν στην Ελλάδα το 2015* (2015) Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <http://www.newsbomb.gr/ellada/news/story/641500/perisoteroiapo-540-000-prosfyges-kai-metanastes-eisilthan-stin-ellada-to2015#ixzz4apgwK14l> [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 21-02-2020]
- Σβορώνος, Ν. Γ. (1999). *Επισκόπηση της νεοελληνικής ιστορίας*. Αθήνα: Θεμέλιο.
- Στρατηλάτης, Κ.Ν (2019). *Ποιους κανόνες οφείλουν να τηρούν τα ενημερωτικά προγράμματα του ραδιοφώνου και της τηλεόρασης;* (17-04-2019) Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.syntagmawatch.gr/my-constitution/poious-kanones-ofiloun-na-tiroun-ta-enimerotika-programmata-tou-radiofonou-kai-tis-tileorasis/> [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 10-02-2020]
- Τάτσης, Α. (2016) *Πιεστικές οι ανάγκες για τους ασυνόδευτους ανήλικους πρόσφυγες* (11-10-2016) Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://gr.euronews.com/2016/10/11/ellada-piestikes-oi-anagkes-gia-tous-asynodeutous-anilikous-prosfyges> [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 20-02-2020].
- ΤΟΒΗΜΑTeam, (2008). «*Αντιμέτωπο με νέο προσφυγικό κύμα το Βόρειο Αιγαίο*» Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.tovima.gr/2018/04/10/politics/antimetwpo-me-neo-prosfygiko-kyma-to-boreio-aigai/> [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 14-5-2020]
- Τσαούσης, Δ. Γ. (1986). *Κοινωνική Δημογραφία*. Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg
- Τσέλλος, Κ. (2016). *Γιατί με κρατάτε εδώ;» - Κραυγή από τους ανήλικους πρόσφυγες στην Ελλάδα*. (09-09-2016) Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://gr.euronews.com/2016/09/09/human-rights-watch-report-on-migrant-children-in-greece> [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 22-02-2020].
- Τσόμσκυ, Ν. (1994). *Ο έλεγχος των Μ.Μ.Ε. Τα θεαματικά επιτεύγματα της Προπαγάνδας* (Μετάφραση Π. Καλαμαράς). Αθήνα: ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΚΗ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ

- Φραγκιουδάκης, Μ. (2019). *Πρόσφυγες ή μετανάστες : Ποιος αποφασίζει το προφίλ τους;* Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.news247.gr/koinonia/prosfyges-i-metanastes-pois-apofasizei-to-profil-toys.7509367.html> [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 22-05-20]
- Φραγκονικολόπουλος, Χ. (2010). *Διεθνείς ειδήσεις στον εικοστό πρώτο αιώνα*. Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης
- Φωτόπουλος, Ν. (2016). *Μήνυμα κατά της πολιτικής των κλειστών συνόρων* (15-05-2016) Διαθέσιμο στον ιστότοπο: https://www.efsyn.gr/ellada/koinonia/68822_minyma-kata-tis-politikis-ton-kleiston-synoron [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 11-03-2020].
- Φωτόπουλος, Ν. (2016). *Φεύγουν για να μην τους διώξουν* (15-05-2016) Διαθέσιμο στον ιστότοπο: https://www.efsyn.gr/ellada/koinonia/70356_feygoyn-gia-na-min-toys-dioxoyn [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 12-03-2020].
- Lippmann, W. (1988). *Κοινή Γνώμη*. (μετάφραση: Γιώργος Καραγιάννης) Αθήνα: Εκδόσεις ΚΑΛΒΟΣ
- *Reuters Institute: Έρευνα για τις ψηφιακές ειδήσεις 2016* (2016). Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης: Εκδόσεις iWrite. Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://iwrite.gr/bookstore/reuters-greek-report/>[Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης:05-02-2020]

ΔΙΕΘΝΕΙΣ

- Arwa Damon, Barbara Arvanitidis and Clayton Nagel. (2016). *The teenage refugees selling sex on Athens streets*. Μετάφραση : Newsroom, Cnn Greece *Έφηβοι πρόσφυγες πουλούν σεξ στο κέντρο της Αθήνας για να επιβιώσουν* (30-11-2016) Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.cnn.gr/news/ellada/story/56663/efivoi-prosfyges-poyloyn-sex-sto-kentro-tis-athinas-gia-na-epiviosoy> [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 23-02-2020].
- Copp D., (2006). *The Oxford handbook of ethical theory*. Florida: Oxford Hndbooks

- Damanakis, M. (2005). «European and intercultural dimension in Greek education». *European Educational Research Journal*, 4(1), 79-88.
- Lippmann, W. (1995). *Liberty and the New*. London: Transaction Publishers
- Lippmann, (1988). *Η Κοινή Γνώμη*, Αθήνα: Κάλβος.
- Massey, D. S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A., & Taylor, J. E. (1993). *Theories of international migration: A review and appraisal. Population and development review*, 431-466.
- Sterling, C.H., Skretvedt, R. (2011). *Radio Broadcasting*. Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.britannica.com/topic/radio> [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 06-02-2020]
- Taylor, J. B. (1993). *Discretion versus policy rules in practice. In Carnegie-Rochester conference series on public policy* (Vol. 39, pp. 195-214). North-Holland.
- Massey, D. S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A., & Taylor, J. E. (1993). *Theories of international migration: A review and appraisal. Population and development review*, 431-466.